MODERNE VREEMDE TALEN

3DE GRAAD BSO

LEERPLAN SECUNDAIR ONDERWIJS

VVKSO – BRUSSEL D/2012/7841/058

vervangt leerplannen D/1992/0279/032C - D/1992/0279/035B - D/1997/0279/048A - D/2002/0279/049 - D/2002/0279/056 - D/2002/0279/058
met ingang van september 2012

DEEL 1

Alle studierichtingen (behalve onderstaande)

DEEL 2

Studierichtingen Haarzorg, Kantoor, Moderealisatie en –verkoop,
Onthaal en recreatie, Restaurant en keuken,
Verkoop, Vrachtwagenchauffeur

Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs
Guimardstraat 1, 1040 Brussel

Woord vooraf

Dit leerplan is bestemd voor alle leerlingen van derde graad bso en bestaat uit twee delen.

Deel één is bestemd voor alle studierichtingen waarin de moderne vreemde taal deel uit maakt van de basisvorming (zelfredzaamheidspakket).

Het tweede deel vermeldt de leerplandoelstellingen voor de richtingen waarin moderne vreemde talen inherent zijn aan de opleiding, namelijk Haarzorg, Kantoor, Moderealisatie en -verkoop, Onthaal en recreatie, Restaurant en keuken, Verkoop, Vrachtwagenchauffeur. In dit deel wordt de basisvorming aangevuld met specifieke doelstellingen die bereikt moeten worden (basisvorming én specifieke doelstellingen).

Elk deel bestaat uit twee onderdelen. Het eerste onderdeel vermeldt de doelstellingen. Deze zijn gebaseerd op de eindtermen (vastgelegd door de overheid) en moeten gerealiseerd worden.
Deel twee bevat pedagogische en didactische wenken en geeft de manier weer waarop de doelstellingen kunnen bereikt worden. Je houdt hierbij steeds rekening met de doelgroep en de klassamenstelling.
De leerlingen kozen een studierichting om een beroep te leren. Daarom is het zeer belangrijk dat je, zo veel als mogelijk, de link legt met de toekomstige professionele context.

DEEL 1 BASISVORMING (ZELFREDZAAMHEIDSPAKKET)

Om sociale en economische redenen is het belangrijk dat leerlingen bij de uitstroom uit het secundair onderwijs zich op een zelfredzaamheidsniveau kunnen uitdrukken in één vreemde taal. Zij moeten in staat zijn zich te behelpen in functioneel alledaags Engels of Frans door middel van een strikt taalvaardigheidsminimum: zelfredzaamheid. Hoofddoel is dus niet wat leerlingen over taal weten, maar wel wat ze ermee kunnen doen.

Het zelfredzaamheidspakket Frans of Engels maakt wezenlijk deel uit van de vorming van jonge mensen om volwaardig aan het maatschappelijk leven deel te nemen. Het is een uitdaging om de kloof te dichten tussen mensen die wel en anderen die niet mee kunnen met de maatschappelijk verwachte meertaligheid. Leraren zijn zich hiervan bewust zijn en geven dit inzicht ook door aan de leerlingen.

Inhoud

Woord vooraf 2

1 Een visie op moderne talen 5

2 Taalkeuze 6

3 Mogelijke organisatievormen 6

4 Relatie met het specifiek gedeelte van een studierichting 7

5 Heterogeniteit en beginsituatie 7

6 Taalbeleid: aandacht voor instructietaal en lesstructuur 8

7 Moderne vreemde talen in bso 8
7.1 Componenten bij vreemdetalenonderwijs 8
7.2 Plaats van de eindtermen in het leerplan 9
7.3 Het leerplan en het Europees referentiekader voor moderne vreemde talen 9
7.4 Tekstsoorten, taaltaken en verwerkingsniveaus 10

8 Algemene doelstellingen 13

9 Doelstellingen 14
9.1 Luisteren 14
9.2 Lezen 15
9.3 Spreken 16
9.4 Mondelinge interactie 17
9.5 Schrijven 18
9.6 Ondersteunende kennis 19
9.7 Ondersteunende attitudes 19

10 Pedagogisch-didactische wenken 20
10.1 Algemene aandachtspunten 20
10.2 Focus op de vaardigheidsvelden 22

11 Evalueren en rapporteren 40
11.1 Evalueren 40
11.2 Rapportering 42

12 Uitrusting en didactisch materiaal 42

13 Eindtermen 43
13.1 Luisteren 43
13.2 Lezen 43
13.3 Spreken 44
13.4 Mondelinge interactie 45
13.5 Schrijven 45
13.6 Kennis 46
13.7 Attitudes 46

1 Een visie op moderne talen

Door de toenemende mondialisering en zeker in de Europese context zijn grensoverschrijdende contacten vandaag heel courant. Ons onderwijs wil jonge mensen opvoeden tot wereldburgerschap. Meertaligheid is dan ook een belangrijke doelstelling. Dat impliceert dat de leerlingen op school de kans hebben verscheidene talen te leren.

De leerplannen moderne vreemde talen van het VVKSO zijn zo opgevat dat ze die hoofddoelstelling van meertaligheid willen realiseren, in overeenstemming met de Europese consensus over het onderwijs[1] in de moderne vreemde talen, de visie op het onderwijs in moderne vreemde talen[2] en met de eindtermen van de Vlaamse overheid.

Het secundair onderwijs biedt moderne vreemde talen aan om volgende vaardigheden te verwerven:

- sociaal contact met anderstaligen onderhouden;
- bij het studeren en tijdens de latere loopbaan aan onderzoek doen;
- professioneel functioneren;
- de horizon verruimen via rechtstreeks contact met anderstalige culturen;
- attitudes van openheid, communicatiebereidheid, intellectuele nieuwsgierigheid, kritische zin en verdraagzaamheid ontwikkelen;
- zich ontspannen en van andere culturen genieten.

Leraren vreemde talen geven mee vorm aan de beoogde meertaligheid. Ze tonen de weg naar interculturele verdraagzaamheid en ondersteunen de groei van hun leerlingen naar autonomie op persoonlijk, sociaal, intellectueel en cultureel vlak. Zo levert het vreemdetalenonderwijs een belangrijke bijdrage tot de verspreiding van het Europese gedachtegoed en verruimt het de blik op de wereld.

In alle graden van het secundair onderwijs en in alle onderwijsvormen gaat allereerst de aandacht naar de ontwikkeling van communicatieve en interculturele competenties in lezen, luisteren, gesprekken voeren, spreken en schrijven en de samenhang tussen die vijf basisvaardigheden.

---

[1] Council of Europe (2001), Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment, Cambridge University Press, 276 p.
Voor de Nederlandse vertaling:
http://taalunieversum.org/onderwijs/publicaties/gemeenschappelijk_europees_referentiekader/gemeenschappelijk_europees_referentiekader.pdf 26 09 2007

[2] Zie www.vvkso.be>visieteksten. De Coördinatiecommissie Moderne Talen, die de werking van de verschillende leerplancommissies moderne talen van het VVKSO coördineert, publiceerde in november 2007 de tekst 'Visie op het onderwijs in moderne vreemde talen'. In die tekst licht zij de hierboven samengevatte visie toe en verantwoordt ze die. De tekst vormt een stapsteen en wegwijzer naar een coherente visie op het modernetalenonderricht.

Je leert immers moderne vreemde talen om er iets concreets mee te doen, om te kunnen communiceren, om in interactie te kunnen treden met anderstaligen. Dit betekent dat vanaf de start de communicatie centraal staan. Via taaltaken leert de leerling de taal efficiënt gebruiken, zowel receptief (lezen en luisteren) als productief (gesprekken voeren, spreken, schrijven).

Dat impliceert dat hij, zoals de eindtermen en het Europees Referentiekader het voorzien:

- gevarieerde communicatieve 'taaltaken' leert uitvoeren met een toenemende moeilijkheidsgraad en een groei in autonomie;
- in zo authentiek mogelijke taalgebruikssituaties leert functioneren en reflecteren over taalgebruik en taalgebruikssituaties;
- met verschillende tekstsoorten leert omgaan.

Van meet af aan geldt het volgende:

- de taalleerder wordt taalgebruiker;
- het correct begrijpen en overbrengen van boodschappen is essentieel: de focus ligt dus op de betekenis, meer dan op de vorm;
- de vorm en de correctheid zijn belangrijk in zoverre ze een efficiënte en correcte communicatie bevorderen.

Naarmate de leerling groeit in taalvaardigheid, stel je hogere eisen aan vormcorrectheid.

Dit leerplan wil leerlijnen uitzetten en houvast bieden aan jou als leraar om leeractiviteiten te ontwikkelen die de leerlingen in staat stellen het gewenste beheersingsniveau te bereiken.

2 Taalkeuze

De school kan vrij om kiezen welke tweede taal zij de leerlingen in de derde graad zal aanbieden. De keuze die de school maakte voor Frans of Engels in de tweede graad bso, moet ze niet noodzakelijk verder zetten in de derde graad maar het kan wel. Zo kan de school bijvoorbeeld in de tweede graad (1e en 2e leerjaar) Frans aanbieden en in de derde graad (1e en 2e leerjaar) kiezen voor Engels of omgekeerd. Er moet wel altijd eenzelfde keuze gemaakt worden voor de twee opeenvolgende studiejaren binnen een graad.

3 Mogelijke organisatievormen

Bij het leren van een taal is herhaling belangrijk om de verworven taalvaardigheden in te slijpen en te onderhouden. Dat is zeker ook het geval in het bso. Het is noodzakelijk dat scholen hiermee rekening houden bij de keuze van de organisatievorm voor het aanbieden van de vreemde taal. De school heeft verschillende mogelijkheden om de doelen moderne vreemde talen te realiseren.

Mogelijke organisatievormen zijn:

Aparte lestijden

Een school kan de moderne vreemde taal in één à twee wekelijkse lestijden aanbieden.

Geïntegreerd in project algemene vakken (pav)

Een school kan ervoor kiezen de moderne vreemde taal te integreren in het vak pav. Dit kan mits toestemming van de betrokken leraar. In dat geval gebruik je het geïntegreerd leerplan voor het vak pav met moderne vreemde talen (D/2012/7841/026).

Projectmatig

De doelstellingen moderne vreemde taal kunnen eveneens gerealiseerd worden via verschillende thema- of projectweken tijdens het schooljaar. De school kan deze organisatievorm aanvullen met taalstages en stages over de taalgrens, in een ander taalgebied, in het buitenland (link met Europese projecten, uitwisseling tussen scholen, enz.)

4 Relatie met het specifiek gedeelte van een studierichting

Voor de studierichtingen waarbij een vreemde taal inherent is aan de opleiding, dit zijn *Restaurant en keuken, Moderealisatie en –verkoop, Onthaal en recreatie, Haarzorg, Vrachtwagenchauffeur, Kantoor, Verkoop* werd een afzonderlijk onderdeel (deel 2) voorzien. Dit deel bevat naast de doelstellingen van de basisvorming, bijkomende doelstellingen die aansluiten bij de specifieke context van de studierichting.

5 Heterogeniteit en beginsituatie

De beginsituatie van de leerlingen in de derde graad kan heel verschillend zijn, ook wat de bagage voor moderne vreemde talen betreft. Er stromen immers leerlingen in die eventueel in de tweede graad een andere vreemde taal volgden. Daarnaast zijn er anderen die misschien wel dezelfde vreemde taal volgden, maar nog niet over de nodige basiscompetenties beschikken.

Het zal dus noodzakelijk zijn om de beginsituatie van élke leerling te onderzoeken en na te gaan of de leerling al dan niet een inhaalbeweging moet maken en waarin hij zich verder moet verdiepen.

Rekening houdend met de diversiteit van de klasgroep kan de vakgroep beslissen om te differentiëren en voor bepaalde leerlingen het verwerkingsniveau te verhogen. Het is immers de bedoeling om elke leerling uit te dagen zodat hij deelneemt aan zijn leerproces en evolueert. De vakgroep maakt hierover afspraken en tekent leerlijnen uit.

Ook de globale beginsituatie kan verschillend zijn. De leraar zal hierdoor mogelijks verschillende stappen moeten ondernemen om de eindtermen te bereiken.

6 Taalbeleid: aandacht voor instructietaal en lesstructuur

Taalgericht vakonderwijs staat voor een didactiek die gebruik maakt van het feit dat taal een belangrijke rol speelt bij het leren. Uitgangspunt is dat taal, leren en denken onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn.

‘Goed’ onderwijs voor allen vereist aandacht voor (school)taal, instructietaal, werkvormen, lesstructuur, motiverende activiteiten …

Concreet let je best op volgende vakoverstijgende thema’s uit de instructietaalproblematiek:

- een duidelijke en transparante lesstructuur,
- een duidelijke en heldere instructietaal in lessen, opdrachten en toetsen,
- activerende werkvormen die de communicatie bevorderen,
- duidelijke begripsverklaring en expliciteren van schooltaalwoorden,
- aanschouwelijk werken met authentiek of levensecht materiaal,
- activering van de voorkennis van de leerling,
- instrumenten om de beginsituatie voor taalvaardigheid te kunnen vaststellen (zie wenken),
- maatregelen voor leerlingen met leerstoornissen als dyslexie, enz.

7 Moderne vreemde talen in bso

7.1 Componenten bij vreemdetalenonderwijs

De communicatieve component

In dit leerplan staan de communicatieve vaardigheden centraal. De leerlingen verwerven een aantal kennis-elementen, inzichten, strategieën en attitudes die hen in staat stellen te functioneren in ‘voor hen relevante en haalbare situaties’. Daarbij houd je rekening met de toekomstige werksituatie.

De interculturele component

De interculturele component beoogt vooral de leerlingen te sensibiliseren voor de plaats en het belang van Frans of Engels in hun omgeving. Ze worden ook gevoelig gemaakt voor cultuurverschillen in de dagelijkse omgang.

De taalkundige component

Taalkundige elementen breng je aan op functionele basis. Dit betekent dat de leerlingen enkel woordenschat en grammaticale elementen integreren die noodzakelijk zijn om de communicatieve doelstellingen te bereiken.

Enkele consequenties bij wijze van voorbeeld:

- wat woordenschat betreft, oefen je enkel die woorden en woordcombinaties in die de leerlingen nodig hebben in alledaagse, veel voorkomende situaties. Daartoe kan ook de werksfeer behoren.
- grammaticale elementen breng je aan in de mate dat ze noodzakelijk zijn om de taaltaken te kunnen verrichten of om ze te vergemakkelijken.
- een aantal taalstructuren, collocaties en chunks krijgen bijzondere aandacht met het oog op vlottere spreektaal.

7.2 Plaats van de eindtermen in het leerplan

Alle eindtermen zijn expliciet aanwezig in dit leerplan. Het leerplan vult ze echter aan en kadert ze in een eigen perspectief. Als je het leerplan volgt en de doelstelling realiseert, realiseer je meteen ook de eindtermen.

Daarnaast omschrijven de eindtermen en dus ook de leerplandoelstellingen de tekstkenmerken waarmee de leerlingen in aanraking komen en het niveau van de taaltaken.

7.3 Het leerplan en het Europees referentiekader[1] voor moderne vreemde talen

Het leerplan situeert zich op niveau A1 (voor schrijf- en spreekvaardigheden) en niveau A1/A2 (voor de vaardigheden luisteren, lezen en mondelinge interactie) van het Europees Referentiekader voor moderne vreemde talen. Dit kader werd als basis gebruikt voor onderstaande niveaus.

Niveau A1

Dit betekent dat de leerlingen zich als **basisgebruiker** in een moderne vreemde taal uit de slag kunnen trekken. Zij kunnen vertrouwde dagelijkse uitdrukkingen en basiszinnen begrijpen en gebruiken. Zij kunnen zichzelf aan anderen voorstellen, over persoonlijke gegevens vragen stellen en vragen op een eenvoudige manier beantwoorden. De leerlingen kunnen op een eenvoudige manier reageren als de gesprekspartner langzaam en duidelijk praat en bereid is hen te helpen.

1 Het ERK is een Europees instrument om de taalbeheersing van taalleerders te omschrijven. http://taalunieversum.org/onderwijs/publicaties/gemeenschappelijk_europees_referentiekader/gemeenschappelijk_europees_referentiekader.pdf

Niveau A2

Dit betekent dat de leerlingen zinnen en regelmatig voorkomende uitdrukkingen begrijpen die verband hebben met zaken van direct belang (bijvoorbeeld persoonsgegevens, familie, winkelen, plaatselijke geografie, werk). Zij kunnen communiceren in simpele en alledaagse taken die een eenvoudige en directe uitwisseling over vertrouwde en alledaagse kwesties vereisen. De leerlingen kunnen in eenvoudige bewoordingen aspecten van de eigen achtergrond, de onmiddellijke omgeving en kwesties op het gebied van directe behoeften beschrijven.

7.4 Tekstsoorten, taaltaken en verwerkingsniveaus

7.4.1 Tekstsoorten

Het woord 'tekst' verwijst naar elke vorm van boodschap, zowel schriftelijk als mondeling.

In de derde graad bso leren de leerlingen omgaan met informatieve, prescriptieve en narratieve teksten.

Soorten teksten	**Definitie: een tekst met als hoofdbedoeling**	**Voorbeelden van teksttypes**
Informatieve teksten	Het overbrengen van informatie	Nieuwsitem, kranten- en tijdschriftenartikel, mededeling, folder, formulier, brief, e-mail, interview, conversatie, schema, tabel, verslag, uiteenzetting (door de leraar) …
Prescriptieve teksten	Het rechtstreeks sturen van het handelen van de ontvanger	Instructie (m.b.t. het klasgebeuren), opschrift, waarschuwing, gebruiksaanwijzing, handleiding, publieke aankondiging, reclameboodschap …
Narratieve teksten	Het verhalend weergeven van feiten en gebeurtenissen	Reportage, anekdote, relaas, interview, hoorspel, verhaal, film, feuilleton, reisverhaal …

Deze teksten vertonen volgende kenmerken:

Vaardigheden	**Teksten**	**Tekstkenmerken**				
	Tekstsoort	***Onderwerp***	***Situatie***	***Structuur***	***Woordenschat***	***Tempo/uitspraak***
Luisteren	Informatieve teksten* Prescriptieve teksten* Narratieve teksten*	Concreet Eigen leefwereld en dagelijks leven Vertrouwd	Met visuele ondersteuning	Enkelvoudige zinnen en eenvoudig samengestelde zinnen Elementaire tekststructuur Vrij korte teksten	Overwegend frequente woorden Standaarduitdrukkingen Standaardtaal Informeel en formeel	Langzaam tempo Heldere uitspraak Zorgvuldige articulatie Duidelijke, natuurlijke intonatie Standaardtaal
Lezen		Concreet Eigen leefwereld en dagelijks leven Vertrouwd Onderwerpen van algemenere aard				
Spreken	Informatieve teksten*	Concreet Eigen leefwereld en dagelijks leven		Enkelvoudige zinnen Elementaire tekststructuur Vrij korte teksten	Frequente woorden Standaarduitdrukkingen Standaardtaal Informeel en formeel	Met eventuele herhalingen en onderbrekingen. Uitspraak die soms moeilijk verstaanbaar is maar het globaal begrip niet in de weg staat.
Mondelinge interactie	Informatieve teksten* Prescriptieve teksten*	Concreet Eigen leefwereld en dagelijks leven	Met en zonder visuele ondersteuning, met inbegrip van non-verbale signalen			
Schrijven	Zeer korte informatieve teksten*	Concreet Eigen leefwereld en dagelijks leven Zeer vertrouwd		Korte, enkelvoudige zinnen Zeer elementaire tekststructuur Zeer korte teksten		

* voorbeelden zijn opgenomen in de pedagogische wenken

7.4.2 Taaltaken en verwerkingsniveaus

Het begrip taaltaken wijst op wat leerlingen met taal in een gegeven situatie moeten kunnen. Taaltaken met betrekking tot ***luisteren, lezen, spreken, mondelinge interactie en schrijven*** situeren zich voor de derde graad bso op ***beschrijvend niveau***. Dit betekent, voor receptieve vaardigheden, dat de leerlingen de informatie begrijpen zoals die in de tekst gegeven is of dat ze aangeboden informatie kunnen weergeven zonder daarbij noemenswaardige veranderingen qua inhoud, formulering of structuur aan te brengen.

8 Algemene doelstellingen

De leerlingen ontwikkelen een positieve attitude ten aanzien van het Frans/Engels als taal, als vak en worden hierin bevestigd.

Ze verwerven de receptieve en productieve vaardigheden die hen in staat stellen op eenvoudige wijze, maar toch adequaat te functioneren in een beperkt aantal zeer courante taalgebruiksituaties die relevant zijn voor hun omgeving, leefwereld en ontwikkelingsniveau.

Dit betekent dat de leerlingen kunnen:

- deelnemen aan eenvoudige rechtstreekse gesprekken, telefoongesprekken en vragen beantwoorden (**mondelinge interactie),**
- iets vertellen (**spreekvaardigheid**),
- korte gesproken informatie over vertrouwde onderwerpen begrijpen (**luistervaardigheid**),
- de informatie uit geschreven teksten begrijpen (**leesvaardigheid**) waarbij ze hun leesgedrag afstemmen op specifieke vooraf gekende doeleinden of leesintenties,
- zeer korte tekstjes schrijven, eventueel op basis van een model (**schrijfvaardigheid**).

Het gebruik van **ICT** is geen doel op zich in dit leerplan.
Wel kan het geïntegreerd worden als een krachtig technisch hulpmiddel om het talenonderwijs doeltreffender te maken en om de autonomie van de leerlingen te stimuleren.
Multimediale toepassingen spelen een belangrijke rol.

9 Doelstellingen

9.1 Luisteren

Vaardigheden	**Teksten**	**Tekstkenmerken**				
Beschrijvend niveau	***Tekstsoort***	***Onderwerp***	***Situatie***	***Structuur***	***Woordenschat***	***Tempo/uitspraak***
Luisteren	Informatieve teksten* Prescriptieve teksten* Narratieve teksten*	Concreet Eigen leefwereld en dagelijks leven Vertrouwd	Met visuele ondersteuning	Enkelvoudige zinnen en eenvoudige samengestelde zinnen Elementaire tekststructuur Vrij korte teksten	Overwegend frequente woorden Standaarduitdrukkingen Standaardtaal Informeel en formeel	Langzaam tempo Heldere uitspraak Zorgvuldige articulatie Duidelijke, natuurlijke intonatie Standaardtaal

* voorbeelden zijn opgenomen in de pedagogische wenken

De leerlingen kunnen volgende taken beschrijvend[1] uitvoeren:

Lu 1 in een eenvoudige (informatieve, prescriptieve en narratieve) tekst het onderwerp bepalen (ET 1)

Lu 2 in een eenvoudige (informatieve, prescriptieve en narratieve) tekst de hoofdgedachte achterhalen (ET 2)

Lu 3 uit een eenvoudige (informatieve, prescriptieve en narratieve) tekst relevante informatie selecteren (ET 3)

Lu 4 indien nodig, volgende strategieën gebruiken (ET 4):

- zeggen dat ze iets niet begrijpen en vragen wat iets betekent,
- blijvende concentratie opbrengen ook als niet alles onmiddellijk begrepen wordt,
- gebruik maken van aangeboden beeldmateriaal en context,
- vragen om langzamer te spreken, iets te herhalen, iets aan te wijzen,
- de vermoedelijke betekenis van transparante woorden afleiden.

[1] De aangeleverde informatie inhoudelijk opnemen zoals ze wordt aangeboden of de informatie weergeven zoals de tekst die geeft.

9.2 Lezen

Vaardigheden	Teksten	tekstkenmerken				
Beschrijvend niveau	***Tekstsoort***	***Onderwerp***	***Situatie***	***Structuur***	***Woordenschat***	***Tempo/uitspraak***
Lezen	Informatieve teksten* Prescriptieve teksten* Narratieve teksten*	Concreet Eigen leefwereld en dagelijks leven Vertrouwd Onderwerpen van algemenere aard	Met visuele ondersteuning	Enkelvoudige zinnen en eenvoudig samengestelde zinnen Elementaire tekststructuur Vrij korte teksten	Overwegend frequente woorden Standaarduitdrukkingen Standaardtaal Informeel en formeel	

* voorbeelden zijn opgenomen in de pedagogische wenken

De leerlingen kunnen volgende taken beschrijvend[1] uitvoeren:

Le 1 in een eenvoudige (informatieve, prescriptieve en narratieve) tekst het onderwerp bepalen (ET 5)

Le 2 in een eenvoudige (informatieve, prescriptieve en narratieve) tekst de hoofdgedachte achterhalen (ET 6)

Le 3 uit een eenvoudige (informatieve, prescriptieve en narratieve) tekst relevante informatie selecteren (ET 7)

Le 4 indien nodig, volgende strategieën gebruiken (ET 8):

- het leesdoel bepalen,
- gebruik maken van aangeboden ondersteunend visueel materiaal en van lay-out,
- onduidelijke passages opnieuw lezen,
- de vermoedelijke betekenis van transparante woorden afleiden,
- de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden uit de context afleiden,
- een eenvoudig woordenboek of woordenlijst raadplegen,
- blijvende concentratie opbrengen ook als niet alles onmiddellijk begrepen wordt.

[1] De aangeleverde informatie inhoudelijk opnemen zoals ze wordt aangeboden of de informatie weergeven zoals de tekst die geeft.

9.3 Spreken

Vaardigheden	Teksten	Tekstkenmerken				
Beschrijvend niveau	***Tekstsoort***	***Onderwerp***	***Situatie***	***Structuur***	***Woordenschat***	***Tempo/uitspraak***
Spreken	Informatieve teksten*	Concreet Eigen leefwereld en dagelijks leven		Enkelvoudige zinnen Elementaire tekst-structuur Vrij korte teksten	Frequente woorden Standaarduitdrukkin-gen Standaardtaal Informeel en formeel	Met eventuele herha-lingen en onderbre-kingen Uitspraak die het begrip niet in de weg staat

* voorbeelden zijn opgenomen in de pedagogische wenken

De leerlingen kunnen volgende taken beschrijvend[1] uitvoeren:

Spr 1 informatie geven over zichzelf in een informatieve tekst (ET 9)

Spr 2 indien nodig, een spreekplan als strategie gebruiken (ET 10)

[1] De aangeleverde informatie inhoudelijk opnemen zoals ze wordt aangeboden of de informatie weergeven zoals de tekst die geeft.

9.4 Mondelinge interactie

Vaardigheden	Teksten	Tekstkenmerken				
Beschrijvend niveau	***Tekstsoort***	***Onderwerp***	***Situatie***	***Structuur***	***Woordenschat***	***Tempo/uitspraak***
Mondelinge interactie	Informatieve teksten* Prescriptieve teksten*	Concreet Eigen leefwereld en dagelijks leven	Met en zonder visuele ondersteuning, met inbegrip van non-verbale signalen	Enkelvoudige zinnen Elementaire tekst-structuur Vrij korte teksten	Frequente woorden Standaarduitdrukkin-gen Standaardtaal Informeel en formeel	Met eventuele herha-lingen en onderbrekin-gen. Uitspraak die het begrip niet in de weg staat

* voorbeelden zijn opgenomen in de pedagogische wenken

De leerlingen kunnen volgende taken beschrijvend uitvoeren:

Gespr 1 standaarduitdrukkingen en beleefdheidsconventies gebruiken (ET 11)

Gespr 2 in een eenvoudig (informatief en prescriptief) gesprek vragen stellen en beantwoorden (ET 12)

Gespr 3 spontaan hun mening verwoorden (ET 13)

Gespr 4 indien nodig, volgende strategieën gebruiken (ET14):

- eenvoudige technieken toepassen om een kort gesprek te beginnen, gaande te houden of te beëindigen,
- het doel van de interactie bepalen,
- gebruik maken van non-verbaal gedrag (gebaren, iets aanwijzen, iets tonen),
- zeggen dat ze iets niet begrijpen,
- vragen om langzamer te spreken, iets te herhalen,
- iets aanwijzen om na te gaan of ze de gesprekspartner begrepen.

9.5 Schrijven

Vaardigheden	**Teksten**	**Tekstkenmerken**				
Beschrijvend niveau	***Tekstsoort***	***Onderwerp***	***Situatie***	***Structuur***	***Woordenschat***	***Tempo/uitspraak***
Schrijven	Zeer korte informatieve teksten*	Concreet Eigen leefwereld en dagelijks leven Zeer vertrouwd		Korte enkelvoudige zinnen Zeer elementaire tekststructuur Zeer korte teksten	Frequente woorden Standaarduitdrukkingen Standaardtaal Informeel en formeel	

* voorbeelden zijn opgenomen in de pedagogische wenken

De leerlingen kunnen volgende taken beschrijvend[1] uitvoeren:

Schr 1 standaarduitdrukkingen en standaardzinnen gebruiken (ET 15)

Schr 2 eenvoudige boodschappen schrijven bijvoorbeeld briefjes, e-mails of kaarten vanuit modellen

Schr 3 mededelingen schrijven (ET 16)

Schr 4 informatie geven over zichzelf (ET 17)

Schr 5 indien nodig, volgende strategieën gebruiken (ET 18):

- hanteren van een model of een in de klas behandelde tekst,
- tekst in een passende lay-out gieten,
- de eigen tekst corrigeren,
- een eenvoudig woordenboek of woordenlijst gebruiken.

[1] De aangeleverde informatie inhoudelijk opnemen zoals ze wordt aangeboden of de informatie weergeven zoals de tekst die geeft.

9.6 Ondersteunende kennis

De leerlingen kunnen:

1 vorm, betekenis en reëel gebruik van frequente woorden en woordcombinaties uit volgende domeinen inzetten:
   - persoonlijke gegevens zoals naam, leeftijd, adres, telefoon, dichte familie, kleding
   - dagelijks leven zoals huis, vrijetijdsbesteding, boodschappen, verplaatsingen, eten en drinken, tijdsduidingen
   - relatie tot anderen zoals zich voorstellen, iemand voorstellen, begroeten, bedanken, zich excuseren (ET 19),

2 belangrijke grammaticale constructies, eventueel met behulp van schema's en overzichten inzetten (ET 20),

3 in de klas geoefende vormen en structuren in nieuwe contexten herkennen en inzetten (ET 21),

4 gebruik maken van verschillende taalregisters (informeel, formeel) bij het spreken (ET 22),

5 de typische kenmerken van bepaalde tekstsoorten inzetten bij lezen, luisteren, gesprekken voeren en schrijven (ET 23).

Opmerking bij doel 1 en doel 2

Door hun leeftijd en ruimere interessesfeer zou het kunnen dat de leerlingen kennis maken met een gevarieerder tekstaanbod. Daardoor zullen ze in contact komen met nieuwe grammaticale vormen en woordenschat. De leerlingen hoeven deze grammaticale items en uitdrukkingen niet noodzakelijk actief te beheersen. Soms ga je er niet op in omdat het niet nodig is, soms is herkennen en begrijpen voldoende. De communicatieve situaties en taaltaken bepalen welke grammaticale en lexicale items aan bod komen en in hoeverre je die verklaart en inoefent.

Voor een concretisering van mogelijke grammaticale constructies: zie wenken.

9.7 Ondersteunende attitudes

De leerlingen werken aan volgende attitudes (worden aangeduid met *):

1 tonen bereidheid om een vreemde taal te leren (*)

2 tonen bereidheid en durf om te luisteren, te lezen, te spreken, gesprekken te voeren en te schrijven (ET 24*)

3 tonen bereidheid tot taalverzorging/streven naar een verzorgd taalgebruik (ET 25*)

4 tonen bereidheid om eigen teksten na te kijken (*)

5 tonen belangstelling voor de aanwezigheid van vreemde talen in hun leefwereld, ook buiten de school (ET 26*)

6 staan open voor verschillen en gelijkenissen in leefwijze, waarden en normen tussen de eigen cultuur en de cultuur van een streek waar de doeltaal wordt gesproken (ET 27*)

7 zijn bereid om over de eigen aanpak te reflecteren(*)

8 blijven zich bij het lezen en het luisteren concentreren (*).

10 Pedagogisch-didactische wenken

10.1 Algemene aandachtspunten

Het realiseren van de doelstellingen voor moderne vreemde talen in de derde graad bso, moet de leerlingen in staat stellen hun eigen wensen uit te drukken in functioneel, alledaags Engels of Frans en zo tegemoet komen aan wat de maatschappij als een strikt taalvaardigheidsminimum – zelfredzaamheid – vereist. In de derde graad bso richten de leerlingen zich bewust op het verwerven van een beroepskwalificatie. Het is dan ook zeer belangrijk dat de leerlingen ook taalvaardigheden verwerven die aansluiten op de richtingspecifieke context. Dit zal ervoor zorgen dat de leerlingen die vaardigheden efficiënt kunnen gebruiken in beroepssituaties.
Door gebruik te maken van lesmateriaal dat tevens aansluit bij de leefwereld van de jongeren, zullen zij uitgedaagd worden om actief deel te nemen aan het leerproces.

Het belang van receptieve vaardigheden

Het leerplan onderscheidt vijf vaardigheidsvelden: luisteren, lezen, mondelinge interactie, spreken en schrijven. Bij mondelinge interactie treden twee of meer sprekers in dialoog.

In het onderwijsleerproces gaan de receptieve vaardigheden (luisteren en lezen) vaak vooraf aan de productieve vaardigheden (spreken en schrijven). Leerlingen leren pas spreken (en schrijven) als ze vooraf overvloedig en nadrukkelijk met gesproken en geschreven taal geconfronteerd worden.

We geven een voorbeeld om dit te illustreren. Als leraar laat je de leerling gericht luisteren naar een korte dialoog. De leerlingen halen daar bepaalde informatie uit. Vervolgens bespreek je die dialoog en lezen de leerlingen die zelf. Ten slotte gebruiken de leerlingen dit dialoogje als model om zich uit te drukken in een gelijkaardige situatie.

De opbouw van een les

Voor alle communicatiesituaties, zowel bij lezen, luisteren, spreken, gesprekken voeren en schrijven, volg je bijvoorbeeld de OVUR-strategie:

- oriënteren,
- voorbereiden,
- uitvoeren,
- reflecteren.

In de eerste fase oriënteer je de leerlingen op de taak door bijvoorbeeld een situatieschets, een tekst, een gesprek, audiovisueel materiaal. Op die manier wek je de belangstelling van de leerlingen. Tijdens de voorbereiding maken ze kennis met de taaltaak die ze moeten uitvoeren en bereiden ze zich zo goed mogelijk voor. Bij luisteren en lezen nemen de leerlingen de opdracht vooraf door.

De aard van de taak en de situatie bepalen de uitvoering. Bij bepaalde taken gespreksvaardigheid kunnen de leerlingen de anderen die de opdracht uitvoeren, ook observeren. Die observaties vormen de basis voor reflectie: de leerlingen denken na over wat ze hebben gezien/gehoord bij de anderen. Observatie- en beoordelingsschema's helpen leerlingen te verwoorden wat ze hebben gezien. Dit is een vorm van peerevaluatie. Zo komen ze ook tot zelfevaluatie.

De beste resultaten bereik je door herhaling en systematische feedback, gespreid over een langere periode. Leerlingen zullen de vreemde taal slechts leren door veel te herhalen, maar telkens in lichtjes gewijzigde contexten. Ook moeten ze leren nadenken over hun resultaten, hun aanpak en die van anderen. Ze kunnen dit doen aan de hand van concrete vragen of lijstjes die ze krijgen van de leraar. Zo doen ze aan zelfevaluatie en peerevaluatie en worden ze aangezet tot nadenken over hoe ze hun aanpak kunnen verbeteren.

Na verloop van tijd kunnen de leerlingen ook zelfstandig de stappen van de OVUR-strategie zetten, of met minder begeleiding.

De instructietaal

Leerlingen leren een vreemde taal door er vaak mee in contact te komen. Daarom is het goed dat de leraar waar mogelijk de vreemde taal op een passend niveau als voertaal gebruikt in de klas. In de context van het beperkt aantal uren en rekening houdend met de eigenheid van deze doelgroep, is het echter aanvaardbaar dat de leraar Nederlands spreekt om de leerlingen niet te demotiveren en te garanderen dat ze alles goed begrijpen.
Om dezelfde reden kunnen de opdrachten bij een tekst in het Nederlands gesteld zijn. Het belangrijkste is dat leerlingen begrijpen wat er van hen verwacht wordt.

Aard van de teksten bij lees- en luistervaardigheid

De teksten zijn kort. Ze gaan over concrete onderwerpen en komen voor in het gewone leven. Ze zijn ook heel gevarieerd. Allerlei teksttypes komen aan bod.

Dit leerplan spreekt herhaaldelijk over **authentieke en semi-authentieke** Frans- of Engelstalige teksten. Authentieke teksten zijn teksten die in Franstalige of Engelstalige gebieden effectief bestaan. Semi-authentieke teksten zijn teksten gebaseerd op realistische voorbeelden. Ze lijken echt, maar zijn het niet. Voor de leerlingen is het boeiender als ze geconfronteerd worden met teksten die echt lijken of zijn. Op die manier is er ook meer garantie dat ze in de realiteit ook met die teksten kunnen omgaan.

Soorten opdrachten bij lees- en luistervaardigheid

Onderstaande type opdrachten komen in aanmerking:

- gesloten opdrachten waarbij er weinig of geen taalproductie is, bijvoorbeeld leerlingen combineren een tekening met bepaalde woorden, ze onderstrepen wat juist is, duiden aan …
- gesloten/open opdrachten waarbij de leerlingen een bondig antwoord formuleren, eventueel in het Nederlands.

10.2 Focus op de vaardigheidsvelden

10.2.1 Luisteren

Aanpak

De leerlingen kunnen gericht luisteren naar functionele boodschappen om het algemeen onderwerp te bepalen of om bepaalde eenvoudige informatie uit de tekst te halen. Ze richten zich op wat ze willen of moeten vernemen. Dit betekent dat ze bekende elementen identificeren als getallen, bedragen, tijdstippen, locaties, richtingen … Om dit te kunnen, moeten de leerlingen het luisterdoel vooraf kennen.
Je houdt er best rekening mee dat een luisteraar altijd even tijd nodig heeft om te wennen aan de stem, het spreektempo … van iemand. De leerlingen zullen dus de tekst meermaals moeten beluisteren.

De teksten

Je gebruikt authentiek of semi-authentiek materiaal: beeld- en audiomateriaal. Zodra mogelijk ga je over naar gebruik van echt (semi-authentiek) materiaal: beeld- en audiomateriaal. De teksten die de leerlingen zo horen, zijn kort tot eerder kort, duidelijk en meestal helder en langzaam gesproken. Er kan wat achtergrondgeluid zijn, maar dat mag de verstaanbaarheid niet in het gedrang brengen. De teksten sluiten aan bij de leefwereld en interessewereld van de leerlingen.
Bij het maken van je keuze van leerinhouden overleg je best met de vakgroep/leraren van de specifieke vakken.

Om luistervaardigheid te oefenen gebruik je best uiteenlopende teksttypes. Je kunt een keuze maken uit:

- *Informatieve teksten*, zoals:
  gesprekken,
  nieuwsitems,
  interviews,
  documentaires,
  toeristische info,
  weerberichten,
  presentaties (van films, cd's, mode …), enz.

-*Prescriptieve teksten*, zoals:
instructies (bijvoorbeeld met betrekking tot het klasgebeuren), aanwijzingen, opdrachten,
publieke aankondigingen, mededelingen, waarschuwingen,
reclameboodschappen,
recepten, enz.

-*Narratieve teksten*, zoals:
korte reportages over bijzondere gebeurtenissen, reizen, sport,
een kort relaas,
verhalen,
feuilletons, filmpjes, enz.

Het gebruik van audiovisuele en/of multimediale documenten (beeldfragmenten, cd's, cd-roms, het internet, enz) zal de lessen ongetwijfeld sterker maken en de leerlingen zullen zich sneller aangesproken voelen..

Opbouw van opdrachten

Een aantal activiteiten als voorbereiding op de eigenlijke luister- of leesopdracht, vergemakkelijken de opdracht voor de leerlingen. Dit kan gaan van het aanreiken of activeren van voorkennis en woordenschat tot het zich oriënteren op de algemene info en de te verwachten deelinformatie. Bijvoorbeeld:

- Ik hoor op de radio dat er blijkbaar veel files zijn (luistersituatie).
- Via de radio zal wellicht worden meegedeeld hoe groot de files zijn. De boodschap (file tussen Gent en Brussel) zal een van de vele meldingen zijn (verwachtingen).
- Men zal eerst de autoweg, dan de route vermelden; de melding van de file zal ingeleid worden door het woord E40 (voorkennis).
- Aldus kan ik me concentreren op het omroepen van twee zaken (bv. E40 - Gent en Brussel), en op de klanken 'kilometer' die de verwachte lengte van de file inleiden.

Je verwijst dus zoveel mogelijk naar 'luisteren-in-de-realiteit'. Je zet de leerlingen aan om zich te oriënteren op elementen die hen kunnen helpen om te anticiperen op de boodschap.
De leerlingen kunnen de tekst een aantal keren beluisteren, zowel in zijn geheel als in delen. Hoe vaak dit dan is, bepaal je als leraar zelf. Het hangt af van de mogelijkheden binnen de klasgroep en/of de beheersingsgraad. Tussentijds kun je polsen of het 'gehoorde' voldoet aan de verwachtingen van de leerlingen.
De opdrachten gaan van het algemene naar het specifieke. Eerst vraag je naar algemene informatie, zoals "Waar speelt dit gesprek zich af?" (in een winkel, in een station, op de markt).
Daarna volgen specifiekere vragen zoals "Duid aan wat Jennifer koopt" (een hemd, een trui, sokken, een pak).

Vaak zal het nodig zijn om voor de luisteroefening enkele belangrijke woorden aan te brengen. De leerlingen hoeven echter niet alle woorden te begrijpen om de boodschap te vatten. Bovendien leren ze ook omgaan met onbekende woorden. De leerlingen moeten zich eerst concentreren op wat ze begrijpen of nodig hebben om de opdracht uit te voeren. Dit houdt in dat ze niet hoeven te panikeren of moedeloos worden als ze iets niet begrijpen. Ze moeten leren inzien dat ondanks het feit dat sommige woorden en stukken zin voor hen 'ruis' zijn, ze toch heel gerichte informatie uit de tekst kunnen halen.

Soms is het goed om leerlingen ook de geschreven versie van de luistertekst te laten lezen nadat ze de tekst beluisterd hebben. Op die manier wordt wat eerst 'ruis', dus onbegrijpelijk was voor hen, herkenbaar en zullen de leerlingen in de toekomst deze woorden makkelijker herkennen.

Type opdrachten

In een volgende fase kun je complexer activiteiten starten, zoals:

- ordenings- of klasseringsactiviteiten (bijvoorbeeld van de verschillende onderdelen),
- eenvoudige meerkeuzevragen met bondige verantwoording van de gemaakte keuze,
- een raster vervolledigen/invullen,
- een tekening of tekst in- en/of aanvullen,
- juist/fout vragen, met de nodige rechtzettingen (in het Nederlands),
- uit een aantal korte samenvattingen de beste aanduiden en zijn keuze (in het Nederlands) verantwoorden,
- zelf navertellen,
- een eigen mening geven op basis van een sjabloon of veel voorkomende zinnen, enz.

Verwerkingstaken na het luisteren - integratie van de luistervaardigheid in het taalleerproces

Luisteroefeningen kunnen uitmonden in lees-, spreek- (ook in mondelinge interactie) en eenvoudige schrijfopdrachten. Na de luisteroefening gaat de aandacht naar bepaalde uitdrukkingen en woorden. De leerlingen oefenen op de uitspraak door ze te herhalen. Ten slotte reageren ze zelf op bepaalde vragen door de geleerde uitdrukkingen te gebruiken.

10.2.2 Lezen

Aanpak

De leerlingen lezen informatieve, prescriptieve en narratieve teksten waarvan ze het onderwerp moeten bepalen of waaruit ze gericht informatie halen. Gerichte leestaken impliceren dat de leerlingen niet alles lezen. Ze nemen dan ook weinig lestijd in beslag.
De leerlingen kennen vooraf het leesdoel. Dit betekent dat ze gericht elementen identificeren zoals getallen, bedragen, tijdstippen, locaties, richtingen … Om dit te kunnen, moeten de leerlingen ook vooraf de opdracht kennen.

Belangrijk is dat je leerlingen niet onvoorbereid aan het lezen zet. Om het lezen te vergemakkelijken, om leerlingen gericht te laten lezen en vooral om leerlingen te motiveren tot lezen, organiseer je activiteiten die voorafgaan aan het eigenlijke lezen. Afhankelijk van het leesdoel en de inhoud van de tekst kun je bv. de voorkennis van de leerlingen activeren door hen te laten raden naar de betekenis of context van de titel. Je kunt ook de eventueel bijbehorende illustraties, grafieken, tekeningen of foto's laten interpreteren, polsen wat ze al van het onderwerp afweten en meteen een aantal sleutelwoorden uit de tekst aanbrengen.
Activiteiten voor het eigenlijke lezen in de vorm van een foto, een frappante uitspraak, enkele vraagjes die tot nadenken stemmen …geven leerlingen zin om te lezen. Soms is het goed om een aantal woorden vooraf uit te leggen zonder hierin te overdrijven. Leerlingen moeten ook leren dat ze niet elk woord uit een tekst hoeven te begrijpen om toch de informatie die ze nodig hebben, uit de tekst te kunnen halen. Leerlingen moeten bovendien ook leren betekenis af te leiden uit de context.

Het lezen gebeurt in principe in stilte. Je kunt de tekst zelf als leraar voorlezen als je vaststelt dat sommige leerlingen nood hebben aan een meer gestuurde vorm van lezen, of gewoon ter variatie. Uiteindelijk is het wel de bedoeling dat leerlingen zelfstandig en dus in stilte leesteksten leren verwerken.

Als je leerlingen hardop laat lezen, dan ben je bezig met het trainen van spreekvaardigheid als opstap naar gespreksvaardigheid. Hardop lezen heeft echter enkel zin als het om korte dialoogjes gaat.

Opbouw van opdrachten

De opdrachten gaan van het algemene naar het specifieke. De eerste vragen peilen naar algemene informatie zoals "Is dit een ticket voor de bus of voor de trein of voor een popconcert?" Daarna komen vragen naar preciezer gegevens zoals de prijs, de datum, de plaats …
Vragen zoals "Hoe zegt men in de tekst?" zijn niet authentiek, en evenmin relevant voor deze doelgroep.

Je kan de leerlingen volgende leesstrategieën bijbrengen:

- zich afvragen om welke soort tekst dit gaat, zich afvragen welke informatie deze bevat, wie de ontvanger is, met welke bedoeling de tekst geschreven werd, wat hij ermee kan doen…
- zich afvragen wat hij al weet/vermoedt over het onderwerp,
- zichzelf vragen stellen over wat hij wil vernemen,

- de lay-out interpreteren,
- gebruik maken van foto's, tabellen, schema's,
- hoofd- en bijzaken onderscheiden,
- de tekst snel overlopen om bepaalde informatie te lokaliseren,
- zich richten op de delen van de tekst die de meest relevante info bevatten,
- zich vragen stellen over wat hij al gelezen heeft en nog verwacht,
- een conclusie trekken,
- hulpbronnen doeltreffend gebruiken,
- de betekenis van onbekende woorden afleiden uit de globale context.

Ook bij leesoefeningen is het belangrijk dat de leerlingen zich richten op wat zij begrijpen en zich niet laten leiden/afleiden door wat ze niet begrijpen.

De teksten

Je kunt de doelstellingen realiseren aan de hand van diverse teksttypes. Enkele voorbeelden:

- *Informatieve teksten* (digitaal en analoog), zoals:
  affiches,
  labels, etiketten en verpakkingen,
  foto's met onderschrift,
  formulieren,
  prijslijsten,
  mededelingen (bezoekuren, uurregelingstabellen van het openbaar vervoer en dergelijke),
  brieven en e-mails,
  folders,
  toeristische informatie,
  publiciteit,
  advertenties,
  korte artikels over bekende personen, hobby's, interesses, muziek, vakantie,enz.
  rubrieken in jongerentijdschriften: radio-/tv-programma, sport, muziek, enz.

- *Prescriptieve teksten*, zoals:
  wegwijzers, waarschuwingen, opschriften in de woonomgeving, in warenhuizen enz.
  aankondigingen aan het publiek,
  instructies (bv. bij geld- en parkeerautomaten enz.),
  eenvoudige regels bij spel en sport,
  recepten,
  eenvoudige gebruiksaanwijzingen, handleidingen, onderhoudsvoorschriften,
  eenvoudige beschrijvingen van werkmethodes, patronen en dergelijke, enz.

- *Narratieve* (verhalende) *teksten*, zoals:
  gesprekjes,
  foto's met onderschrift,
  anekdotes,
  korte verhalen,
  gebeurtenissen, enz.

Je kiest best voor realistische leesopdrachten en authentiek lijkende teksten die de leerlingen ook effectief kunnen /zullen gebruiken. Een deeltje uit een eenvoudige handleiding van een nieuwe gsm, een etiket met onderhoudsvoorschriften bij een nieuwe jeans … Hoe dichter de opdracht en de tekst bij de leefwereld en de werkcontext van de leerlingen aansluiten, hoe meer kans op gemotiveerde, enthousiaste leerlingen voor de les Frans of Engels.

Verwerkingstaken na het lezen - integratie van de leesvaardigheid in het taalleerproces
Net zoals luisterteksten dienen leesteksten niet alleen om de leesvaardigheid te oefenen. Ze kunnen bijkomend een modelfunctie hebben voor het oefenen van de productieve vaardigheden. Na de leesoefening kan je bepaalde taalelementen uit de tekst bespreken en verder inoefenen. Bepaalde teksten zoals instructies, adressen op een enveloppe enz. kunnen ook de aanleiding vormen voor bijvoorbeeld schrijfvaardigheid. Door de teksten herhaaldelijk en systematisch naar hun inhoud te bestuderen, doen de leerlingen impliciet ook ervaringen op met vormelijke elementen (woordbetekenissen, tekstopbouw van bijvoorbeeld een briefje of een briefkaart, grammaticale structuren, enz.).

10.2.3 Spreken

Concreet betekent spreken dat een leerling alleen aan het woord is of een lange inbreng heeft in een situatie met verschillende gesprekspartners.
De leerlingen kunnen hierbij frequente woorden, standaarduitdrukkingen en beleefdheidsconventies gebruiken. Ze drukken zich uit in eenvoudige zinnen, eventueel ondersteund met gebaren en non-verbale communicatie. De uitspraak staat een goed begrip niet in de weg.

De situaties kunnen betrekking hebben op:
- zichzelf, de andere(n), familie en vrienden, en leefgewoonten,
- de woonomgeving,
- vrije tijd, hobby's,
- een klant de weg uitleggen …

Zoals de wenken bij luister- en leesvaardigheid aangeven, is spreken vaak een logisch uitvloeisel van een luister- of leesoefening. Nadat ze receptief vertrouwd gemaakt zijn met bepaalde woorden, uitlatingen, enz. leren de leerlingen geleidelijk ook hoe ze die zelf productief kunnen inzetten.
Modellen/voorbeeldtoespraken bieden hierbij door hun stereotiepe opbouw houvast voor transfer naar gelijkaardige situaties en vormen de aanzet tot zelfstandig functioneren in herkenbare contexten.

Het volstaat niet dat de leerlingen de modellen alleen maar kunnen reproduceren. De modellen zijn uitgangspunten van waaruit ze oefenen om *zelfstandig te functioneren* in aanverwante situaties (doelsituaties) rekening houdend met de doelgroep. Om de haalbaarheid van dergelijke oefeningen te waarborgen, is het belangrijk dat er een waarneembaar verband is tussen de 'setting' van het model en deze van de doelsituatie.

10.2.4 Mondelinge interactie of gesprekken voeren

Aard van de gesprekken

Concreet betekent mondelinge interactie dat leerlingen kunnen deelnemen aan eenvoudige voorspelbare rechtstreekse gesprekken en eenvoudige telefonische gesprekken binnen hun private context.
De leerlingen kunnen hierbij frequente woorden, standaarduitdrukkingen en beleefdheidsconventies gebruiken. Ze drukken zich uit in eenvoudige zinnen, eventueel ondersteund met gebaren en non-verbale communicatie. De uitspraak staat een goed begrip niet in de weg.

De situaties kunnen betrekking hebben op:

- zichzelf, de andere(n), familie en vrienden, en leefgewoonten,
- de woonomgeving,
- vrije tijd, hobby's,
- hulp vragen en bieden,
- inlichtingen vragen en verstrekken,
- boodschappen doen: iets bestellen en betalen in een winkel, in een restaurant of bar, enz.
- ontmoetingen: begroeten, afscheid nemen, iemand bedanken, enz.

Aanpak

Zoals de wenken bij luister- en leesvaardigheid aangeven, is mondelinge interactie vaak een logisch uitvloeisel van een luister- of leesoefening. Nadat ze receptief vertrouwd gemaakt zijn met bepaalde woorden, uitlatingen, dialogen, enz. leren de leerlingen geleidelijk ook hoe ze die zelf productief kunnen inzetten. In eerste instantie leren leerlingen zaken hardop benoemen of kort reageren op bepaalde tekens, signalen, uitspraken, vragen, enz. Daarna lezen ze een korte dialoog hardop. Het gaat hier om dialogen waarmee ze vertrouwd zijn, die ze dus beluisterd hebben en waarvan ze de tekst helemaal begrijpen. Vervolgens leren ze in voorbeelddialogen verschillende rollen spelen (bv. een vriend, de leraar, een ouder, klant, bezoeker …). Het taalregister passen ze aan de gesprekspartner aan: ze drukken zich op formele wijze uit in gesprekken met volwassenen en onbekenden. In de dialogen kunnen ook rollen gewijzigd worden als een of meer van de componenten van de communicatieve situatie anders is.

Modellen/voorbeelddialogen bieden hierbij door hun stereotiepe opbouw houvast voor transfer naar gelijkaardige situaties en vormen de aanzet tot zelfstandig functioneren in herkenbare contexten.
Deze moeten een uitgesproken authentiek karakter vertonen, omdat:

- hun voorspelbare, vaak stereotiepe opbouw een houvast biedt voor transferoefeningen naar aanverwante nutssituaties (bv. iets kopen, informatie vragen, afspreken).
- de leerlingen de gelegenheid krijgen om reëel taalgebruik te bestuderen en zich eraan te inspireren: omgangsvormen, gangbare collocaties (voilà, pardon? il est vrai que... here you are! what's up?) en structuren in uiteenlopende gebruikscontexten.
- het langetermijngeheugen hierdoor gestimuleerd wordt. Taalelementen beklijven beter omdat ze gefixeerd worden, niet alleen in zinnen, maar tegelijk in de veel ruimere, ondersteunende context van een 'verhaal'.

Het volstaat niet dat de leerlingen de modellen alleen maar kunnen reproduceren. De modellen zijn slechts uitgangspunten van waaruit ze oefenen om zelfstandig te functioneren in aanverwante situaties (doelsituaties). Om de haalbaarheid van dergelijke oefeningen te waarborgen, is het belangrijk dat er een waarneembaar verband is tussen de 'setting' van het model en deze van de doelsituatie.

Uiteraard zullen de leerlingen in situaties komen te staan waar ze iets niet begrijpen. Daarom leren ze ook aangeven dat ze iets niet begrijpen, en op een eenvoudige manier vragen om iets te herhalen, bijvoorbeeld "Pardon?" Het kan ook door op vragende toon te herhalen wat de spreker heeft gezegd. bv. "What's your home town?" "My home town?"
De leerlingen leren zo enkele belangrijke verschillen inzake sociale en culturele conventies (bv. manieren om instemming te betuigen, beleefdheidsvormen enz.) zodat ze de andere correct begrijpen en zelf geen aanleiding geven tot ongewenste interpretaties.
Voorbeelddialogen spelen ook een belangrijke rol bij het zich inleven in cultuurverschillen. Terwijl de leerlingen de dialogen oefenen, (ook lezen en beluisteren) ontdekken ze hoe de Frans-/ Engelstaligen elkaar begroeten, afscheid nemen, hoe ze een telefoongesprek beginnen …

Geef de leerlingen voldoende oefentijd in de les. Laat de hele klas in duo's oefenen. Dit stelt de leerlingen op hun gemak en verhoogt hun zelfvertrouwen bij het gebruik van de vreemde taal.

Verwachtingen

De communicatie primeert op de grammaticale correctheid. Dit betekent dat de communicatie doeltreffend verloopt: de leerlingen begrijpen hun gesprekspartner en worden zelf begrepen. Daarbij tonen ze een zo groot mogelijke correctheid in woordgebruik en uitspraak, minder wat het grammaticale betreft. Het is belangrijker dat ze zich uit de slag trekken, dan dat alles correct is.

10.2.5 Schrijven

Welke opdrachten

Bij schrijven komen onder meer opdrachten voor in functie van foutloos kopiëren. Schrijven moet hier gezien worden als een ondersteuning van het leerproces: leerlingen schrijven iets over van het bord, uit hun cursus of ze maken zogenaamde receptieve oefeningen.

- De leerlingen vullen in een oefening (of dialoog) woorden of standaarduitdrukkingen aan en daarbij krijgen ze een reeks woorden of uitdrukkingen waaruit ze kunnen kiezen.
- De leerlingen ordenen willekeurig aangeboden zinnen in een logische opbouw en maken zo een kleine tekst.
- De leerlingen reconstrueren gekende zinnen aan de hand van een reeks willekeurig aangeboden woorden.
- De leerlingen vullen aan de hand van een reeks aangeboden werkwoordsvormen (al of niet van hetzelfde werkwoord) zinnen aan.

De schrijfoefeningen hebben in dit geval een dienende functie. Het zijn hulpmiddelen om taalelementen te fixeren en te integreren.

Leerlingen leren ook eenvoudige formulieren invullen. Je kunt daarbij denken aan:

- invulformulieren om inlichtingen te vragen,
- deelnameformulieren voor een wedstrijd, een sportmanifestatie …

Het samenstellen van korte boodschappen met een authentiek karakter is voor deze leerlingen ook een interessante, meestal haalbare opdracht. De leerlingen krijgen een model (een uitnodiging, een briefkaartje …) dat ze aanpassen aan een nieuwe situatie door hierin een aantal elementen (datum, plaats …) te vervangen. Of je biedt de leerlingen standaarduitdrukkingen, zinnen … aan waaruit ze kunnen kiezen om de tekst (boodschap) samen te stellen. Enkele mogelijkheden zijn:

- een kattebelletje om een afwezigheid te verwittigen, om aan te duiden waar iets/iemand zich bevindt,
- iets te koop aanbieden, iets zoeken (zoekertje op het net plaatsen), wie wil babysitten …
- kaartje om iemand te danken, uit te nodigen, te vertellen hoe het gaat,
- een afspraak bevestigen, enz.

Aanpak

Schrijfvaardigheid leer je best aan door uit te gaan van de leesvaardigheid. Je maakt de leerlingen eerst vertrouwd met de nieuwe schrijfvorm. Daarop volgt het sterk gericht inoefenen dat later in een vrijere vorm van schrijven kan uitmonden.

Om de leerlingen de nodige schrijfvaardigheden te laten verwerven doe je best een beroep op modelteksten. De leerlingen oefenen het aanpassen van die modelteksten aan relevante situaties in. Om de invulformulieren of de modellen te begrijpen en aan te vullen of te wijzigen gebruiken de leerlingen een eenvoudig woordenboek of een woordenlijst.

10.2.6 De ondersteunende kennis

Receptieve en productieve woordenschat

Woordenschat wordt bij voorkeur aangeboden en ingeoefend in contexten (bij lees- en luisteropdrachten). Bij lezen en luisteren werk je in eerste instantie aan **receptieve woordenschatverwerving**:

- je legt sleutelwoorden uit,
- de leerlingen leren de globale betekenis van de tekst, de situatie, hun kennis van de wereld, enz. inzetten om de betekenis van woorden en uitdrukkingen af te leiden.

Door veel te lezen en te luisteren in de vreemde taal, doordat woorden blijven terugkomen in wisselende contexten en structuren breidt de verankering in het 'netwerk' zich uit en zullen woorden steeds beter beklijven. Veel lezen en luisteren stimuleert de taalverwerving, maar geeft niet altijd aanleiding tot het activeren van woordenschat.

Selectie van woordenschat

Wanneer iemand een vreemde taal leest of beluistert, ontmoet hij nieuwe woorden en uitdrukkingen die hij weliswaar begrijpt, maar daarom nog niet zelf gebruikt. De receptieve woordenschat is duidelijk uitgebreider dan de productieve. De productief of **actief te kennen woorden** selecteer je in functie van de situaties waarin de leerlingen zich moeten kunnen uitdrukken (spreek- en gespreksvaardigheid). De actieve woordenschat bestaat dus uit zeer frequente en relevante woorden die veel voorkomen in vertrouwde alledaagse situaties en die de leerlingen nodig hebben om zich op een eenvoudige manier uit te drukken in die situaties.

Bij het inoefenen van woordenschat ligt de nadruk niet op het oefenen van geïsoleerde woorden (bijvoorbeeld faire, prendre …) maar zul je vooral aandacht hebben voor **collocaties** (vaste combinaties van het woord met andere woorden), bijvoorbeeld faire des achats, faire mal, faire un tour …, prendre le bus, prendre contact … to have a great time, to watch television, to order a meal, to take a shower en voor **chunks** (veel voorkomende standaardconstructies die in hun geheel aangebracht en geleerd worden zonder in te gaan op of na te denken over de grammaticale constructies) bijvoorbeeld Comment vas-tu?, Ce n'est pas grave, Je me sens déjà mieux, How are you?, Go to school by bus, My name is …, I love cycling …).

Het inoefenen van woordenschat

De productief te beheersen woordenschat wordt het best geactiveerd in een functionele context en via **gerichte oefeningen die aanvankelijk receptief van aard zijn** en waarbij de aandacht vooral uitgaat naar de uitspraak (mondelinge oefeningen), de betekenis en het gebruik.

Mogelijke oefenvormen: combinatie-oefeningen

- taaluiting en gebruikssituatie zijn gegeven; opdracht: welke taaluiting gebruik je in welke situatie,
- vragen en antwoorden zijn gegeven: de leerlingen combineren het antwoord met de juiste vraag,
- zinnen/woorden associëren met de bijbehorende illustratie,
- tekening(en) met beperkt aantal beschrijvende zinnen; de leerlingen kiezen die zinnen die bij de tekening(en) horen (en zetten ze eventueel in de juiste volgorde),
- gatentekst met enkele ontbrekende woorden en constructies; de ontbrekende woorden en constructies worden boven de oefening gegeven. Dit is een combinatie van leesvaardigheid en woordenschatkennis,
- vragen en antwoorden van een kort dialoogje in de juiste volgorde zetten,
- kleine woordvelden samenstellen: welk woord hoort niet thuis in de reeks (chassez l'intrus/ the odd one out); in een reeks van woorden duiden de leerlingen bijvoorbeeld die woorden aan die verband houden met het weer,
- meerkeuzevragen: de leerlingen kiezen die zin / die uitdrukking die je in een bepaalde situatie kunt gebruiken,
- eenvoudige zinnen maken in een functionele context met (een beperkt aantal) gegeven woorden.

In een tweede fase kun je de actief te beheersen woordenschat vastzetten via **productieve oefeningen**. Mogelijke oefenvormen:

- voorwerpen / handelingen op een tekening benoemen,
- in de vorm van een opsomming van enkele eenvoudige zinnen commentaar geven bij een illustratie (een weerkaartje, een foto van een etalage, een eenvoudig plannetje …) met of zonder gegeven sleutelwoorden,
- antwoorden laten formuleren op eenvoudige, veel voorkomende vragen (Quelle heure est-il?, Qu'est-ce que tu manges le matin?, Quelle est ta couleur préférée? … What time is it? What's your name? Where are you from?...).

Gerichte woordenschatoefeningen waarbij de woordenschat geactiveerd wordt, mondt altijd uit in **communicatieve opdrachten** (spreek- en gespreksvaardigheid) waarbij de leerlingen die woorden / woordcombinaties leren gebruiken om zich verstaanbaar te maken in een concrete situatie (zie gespreksvaardigheid).

Voor deze leerlingen zal het laten instuderen van (lange) woordenlijsten weinig efficiënt zijn. Je biedt de woordenschat aan in kleine, haalbare eenheden. Daarbij moet je er rekening mee houden dat de leerlingen niet alle ingeoefende woorden meteen opslaan, voor altijd onthouden en spontaan kunnen gebruiken. Voor bepaalde woordvelden (vrijetijdsbesteding, eten en drinken …) zullen de leerlingen voornamelijk die woorden en uitdrukkingen assimileren die voor hen van toepassing zijn. Daarom is het belangrijk de basiswoordenschat vaak te herhalen in steeds andere contexten.

De aanpak en de rol van grammatica

Grammaticaonderwijs is voor deze leerlingen echt geen doel op zich. De vreemde taal is geen studieobject en moet hier dus niet (uitvoerig) beschreven of geanalyseerd worden. Grammatica moet functioneel zijn en de leerlingen in staat stellen om zich beter te behelpen in gesprekssituaties.

Grammatica staat altijd in functie van een functioneel taalgebruik. De consequenties van deze stelling zijn:
- dat je grammaticale leerinhouden aanbiedt bij het oefenen van communicatieve vaardigheden. De grammaticale ondersteuning wordt dus geïntegreerd, soms beperkt systematisch, aangebracht.
- dat de leerlingen de grammatica die ze aangeboden krijgen, moeten kunnen toepassen. Ze hoeven geen regels te formuleren en geen grammaticale terminologie te gebruiken.
- dat de leerlingen niet te veel tijd besteden aan de opbouw van tabellen, het inductief afleiden van de regel en het kopiëren van grammaticaregels.
- dat bij de evaluatie 'grammatica op zich' onbelangrijk is.

Je geeft het best de voorkeur aan een werkwijze waarbij de leerlingen vormen en structuren in zinvolle communicatieve contexten (tekstjes, voorbeeldzinnen) observeren en vergelijken. Zo kunnen de leerlingen zelf een aantal wetmatigheden ontdekken. Kennis van bepaalde taalgebruiksregels kan leerlingen helpen bij taalproductie. Als een grammaticale regel toch verduidelijkt moet worden, doe je dit best in de moedertaal, en via een voorbeeld-als-regel. De eenvoud van de regel en de directe inzetbaarheid ervan zijn dan belangrijker dan het streven naar volledigheid. Je beperkt best expliciet grammaticaonderricht tot de essentie. Besteed hierbij veel aandacht aan voorbeelden, visuele presentatie en een eenvoudige formulering van de (vuist)regels. (Lange) lijsten met uitzonderingen zijn zeker niet aangewezen. Visuele ondersteuning is uiterst zinvol en verdient vanuit leerpsychologisch standpunt dan ook alle aanbeveling.

Mogelijke leerinhouden

Bij het verwerven van de vaardigheden kunnen onderstaande leerinhouden ondersteuning bieden. Het is de bedoeling dat de leerlingen deze kunnen aanwenden op functionele basis, niet dat zij deze leerinhouden geïsoleerd verwerven. Onderstaande opsomming is bovendien **slechts een aanzet** en zet je afhankelijk van de relevantie in.

Frans

Benoemen en verwijzen naar personen, dieren en zaken
- enkelvoud en meervoud van zelfstandige naamwoorden
- bepaalde, onbepaalde, deelaangevende en samengetrokken lidwoorden
- uitdrukkingen zoals: *il y a, c'est, il est, il fait, il faut, voilà* …
- persoonlijke voornaamwoorden als onderwerp en voorwerp, beklemtoonde vorm
- bezittelijke voornaamwoorden (bijvoeglijk)
- aanwijzende voornaamwoorden (bijvoeglijk)
- vragende woorden (bv. *quel, combien, pourquoi* …)
- wederkerende voornaamwoorden
  (bv. *je m'appelle…, comment tu t'appelles*?)

Bepalen en omschrijven van personen, dieren en zaken

- overeenkomst en plaats van bijvoeglijke naamwoorden (bv. *une nouvelle voiture, une voiture noire)*

Ruimtelijk situeren van personen, dieren en zaken

- voorzetsels van plaats (bv. *habiter à, au, en + pays ou ville/village*)
- bijwoorden *(ici, là …)*

Personen, dieren en zaken situeren in de tijd

- voorzetsels van tijd en duur (bv. *préposition + mois, saison, année* …)
- bijwoorden en bijwoordelijke bepalingen (bv. *maintenant, demain, à neuf heures* …)
- de klok lezen en een datum geven

Gebruik van werkwoordvormen om te communiceren over verleden, heden en toekomst

- *heden* : *indicatif présent* van regelmatige werkwoorden (*habiter, s'appeler, comprendre, parler, travailler* …) en enkele zeer frequente onregelmatige werkwoorden (*avoir, être, faire, aller, pouvoir, devoir, vouloir …*)
- verleden *(PC* van enkele frequente werkwoorden bv. *J'ai mangé*)
- toekomst (*futur proche)*

Overeenkomst in de zin *(bv. Je suis heureux/-se, je suis sportif/-ve*)

Beschrijven van handelingen en toestanden

- bijwoorden (bv*. vite, mal*)

Uitdrukken van hoeveelheden

- hoofd- en rangtelwoorden
- uitdrukkingen: *un peu (de) …, beaucoup (de) …, un verre de …, un kilo de …*
- frequentie (bv*. toujours* …)
- prijzen (ook met decimalen)
- Bevestigende zinnen (zinsbouw: enkelvoudige zinnen)

Bevelende zinnen (*impératif* bv*. Prenez la première rue à gauche*)

Ontkennende zinnen (*ne …pas, ne … pas de …*)

Vragende zinnen

- intonatievraag met en zonder vraagwoord (bv. *Tu habites où?)*
- beleefde vraag (bv. *pourriez-vous …, voudriez-vous …)*

Uitdrukken van samenhang

- voegwoorden (bv. *et, mais, ou …)*

Engels

Benoemen en verwijzen naar personen, dieren en zaken

- enkelvoud en meervoud van zelfstandige naamwoorden
  de regelmatige meervoudsvormen
- persoonlijke voornaamwoorden
  I, me, you, he, him, she, her, it, we, us, they, them
- bezittelijke voornaamwoorden
  my, your, his, her, its, our, their

- aanwijzende voornaamwoorden
  this, that, these, those
- bepaalde en onbepaalde lidwoorden
  a, an, the, some, any, no, every (+compounds) much, many, a lot of
- wederkerende voornaamwoorden
  myself, yourself, himself, herself, itself, ourselves

Uitdrukken van hoeveelheden

- hoofdtelwoorden
  0 tot 10.000, million (getallen correct lezen)
- rangtelwoorden
  1st tot 31st (data)
- frequentie
  once, twice … times
- breuken
  a quarter, three quaters
- decimalen
  one point five, one point three …

Bepalen en omschrijven van personen, dieren en zaken

- trappen van vergelijking van bijvoeglijke naamwoorden
  de regelmatige vormen van superlatief en comparatief
- genitiefvormen
  ’s s’

Ruimtelijk situeren van personen, dieren en zaken

- voorzetsels van plaats
  in, on, at next to, near, by, between, among, opposite, in front of, below
- bijwoorden
  here, there, over there, somewhere (else), anywhere, nowhere, nearby, far (away), close (by)

Personen, dieren en zaken situeren in de tijd

- voorzetsels van tijd en duur
  in, on, at, after, before, between, for, since, during, from … to, until, till
- bijwoorden en bijwoordelijke bepalingen
  tomorrow, (the day before), today, often, now, usually, sometimes, still, already, early, late, always, at night, in the morning, in the afternoon, in the evening …
- de klok lezen/ datum geven
  o’clock, half, quarter to, past, minutes, noon, midnight, a.m., p.m.,
  digitale tijdsaanduidingen

Gebruik van werkwoordvormen om te communiceren over verleden, heden en toekomst

- heden
  there + to be
  have got
  present simple, present continuous

- verleden
  past simple
- toekomst
  going to, will
  in bevestigende, ontkennende, vragende zinnen en in short answers

Uitdrukken van modaliteit

- modale (hulp)werkwoorden
  can (ability), must
- bevelende zinnen
  imperatief

Uitdrukken van voorwaarden

- voorwaardelijke bijzinnen aangevuld met passende hoofdzin
  if/when, present simple

Chunks

Voor heel wat grammaticale items laat je een analytische benadering achterwege. Je brengt ze best aan in de vorm van **vaste frasen, chunks of kant-en-klaar stukken taal** en oefent ze ook op die manier. Bijvoorbeeld: Bon appétit!, Bonne nuit! … als uitdrukkingen inoefenen zonder daarbij de vorming van het vrouwelijk te behandelen; of Il va partir hoef je niet te benoemen als een futur proche; j'aimerais, je voudrais … zonder dat daarbij sprake is van de conditionnel; il y a beaucoup de … zonder het gebruik van de toe te lichten; je m'appelle … zonder uitleg over spelling of wederkerende werkwoorden enz. Deze constructies kun je in meer open oefenvormen en in communicatieve opdrachten inoefenen en vastzetten.

Variatie in oefeningen, werkvormen, gebruik van media

Bij het inoefenen van woorden en structuren is het belangrijk de **motivatie** gaande te houden en (binnen dezelfde les) te zorgen voor de nodige **afwisseling:**

- in oefenmateriaal: receptieve en productieve oefeningen; oefeningen waarbij alle elementen gegeven zijn en oefeningen waarbij de leerlingen informatie moeten opzoeken in hun cursus of leerboek,
- in werkvormen: leerlingen oefenen individueel, per twee waarbij ze kunnen wisselen van partner, klassikaal, met oplossingensleutels. De instructies, in het bijzonder de instructies voor begeleid zelfstandig werken, moeten zeer eenvoudig zijn (liefst geïllustreerd met een voorbeeld) en de leerlingen toelaten zelfstandig aan de slag te gaan,
- in gebruik van media: oefeningen op papier; interactieve oefeningen op computer audiovisueel materiaal om woorden en structuren op te roepen (leerlingen bekijken kort beeldfragment en benoemen drie handelingen van de personages, de decors die in beeld komen, enz.),
- in betrokkenheid: de leerlingen kiezen zelf welke oefeningen ze maken uit een reeks.

10.2.7 Attitudes

Aanpak

Attitudes hebben betrekking op een ingesteldheid, op een bereidheid, op een 'zijn'. Om taaltaken uit te voeren zijn attitudes zoals spreek-, schrijf-, lees- en luisterbereidheid en ook spreekdurf noodzakelijk. Je stimuleert die bereidheid om te communiceren, om informatie uit te wisselen. Daartoe bied je voldoende oefenkansen en creëer je een veilig klasklimaat waarin leerlingen fouten mogen maken. Je stimuleert hen om zo veel mogelijk de vreemde taal te gebruiken en je drukt dan ook appreciatie uit voor inspanningen en voor hun vorderingen (hoe minimaal ze soms ook zullen zijn).

Leerlingen kunnen belangstelling tonen voor de vreemde taal door mee te werken, vragen te stellen, voorbeelden te geven … Helemaal mooi wordt het als ze bijvoorbeeld liedjes, videoclips, brochures, games … meebrengen.

Evaluatie

Attitudes hoeven niet geëvalueerd, maar het kan wel. Daarbij houd je je best aan een beperkt aantal observeerbare en taaleigen attitudes. Het volgende overzicht met daarin concreet aanwijsbare gedragingen kan in aanmerking komen voor de evaluatie. Wel zal de vakgroep een keuze moeten maken. Je kunt als leraar immers niet alles observeren.

De attitude **'Bereidheid om de doeltaal te gebruiken'** betekent in dagelijkse situaties die in de klas worden ingeoefend: openstaan voor anderstalige communicatie. Dus, bereid zijn om/zich inzetten om:

- te luisteren,
- zinnen te herhalen en te formuleren,
- hardop te lezen,
- aan gesprekken deel te nemen, al is het met een beperkte formulering,
- de omgangsvormen te respecteren,
- compensatiestrategieën te gebruiken:
    - zeggen dat ze het niet begrepen hebben, en/of dat ze het Engels/Frans niet goed beheersen,
    - vragen om langzamer te spreken en/of te herhalen,
    - vragen om iets te spellen, om iets met andere woorden te zeggen, om iets op te schrijven,
    - vragen hoe je iets zegt in het Engels/Frans en wat iets betekent,
    - zelf iets herhalen of verifiëren of ze de andere begrepen hebben,
    - adequaat gebruik maken van non verbale communicatie.

De attitude **'Bereidheid om nauwkeurigheid (taalzorg) na te streven'** betekent:

- de juiste formulering, schrijfwijze vragen of opzoeken in een woordenlijst, woordenboek, modellijsten, enz.
- de tekst nalezen, bijvoorbeeld bij voorbereiding van gespreksoefeningen,
- streven naar een zo goed mogelijke uitspraak,
- zich inzetten om samen gedisciplineerd gesprekjes voor te bereiden en te voeren.

De attitude **‘Bereidheid (zich inzetten) om de taal te leren’** houdt in:

- het materiaal meebrengen,
- de instructies van de leraar volgen,
- noteren en notities nakijken en bijhouden,
- verbeteringen maken/leren uit fouten.

Evaluatie van vakattitudes				
	Nooit	**Soms**	**Regelmatig**	**Altijd**
Bereidheid om de doeltaal te gebruiken				
Nauwkeurigheid nastreven				
Bereidheid om de taal te leren				

Interculturaliteit

Conform de uitgangspunten van intercultureel onderwijs houd je rekening met het feit dat de huidige samenleving een multiculturele maatschappij is.

‘Intercultureel onderwijs heeft als doel bij de leerlingen de nodige inzichten, vaardigheden en attitudes te ontwikkelen die nodig zijn om, op basis van gelijkwaardigheid, harmonieus te kunnen omgaan met mensen die een andere cultuur hebben, andere talen spreken en andere waarden hanteren.’

Intercultureel taalonderwijs streeft ernaar leerlingen op te voeden tot intercultureel vaardige mensen, die ook in de vreemde taal kunnen communiceren met mensen met een andere culturele achtergrond.

Als leerlingen een vreemde taal leren, komen ze vanzelfsprekend ook in contact met een andere cultuur. Dit uit zich in talrijke kleine feitjes. Denk maar aan: een andere manier van groeten, ander eten, typische kleding, typische reacties … Niet alleen in de taal, maar ook in allerlei beeldmateriaal, illustraties, teksten … zullen verschillen bijna automatisch tot uiting komen. Als leraar zal je dit af en toe duiden. Internet kan hierbij een handig hulpmiddel zijn.

Daarbij moedig je leerlingen aan om open te staan voor wat anders is en respect op te brengen voor wat eigen is aan een andere cultuur.

10.2.8 Kiezen voor afwisseling in werkvormen

Een werkvorm starten

Geef heldere informatie als je met een nieuwe werkvorm start:

- wat wordt er van je verwacht,
- met wie voer je de opdracht uit,
- wanneer moet je de opdracht uitvoeren,
- hoe moet je de opdracht uitvoeren,
- hoeveel tijd krijg je ervoor,
- welk resultaat wordt er verwacht?

- geef leerlingen de gelegenheid vragen te stellen.
- bevraag of iedereen nu precies weet wat hij moet doen.

Waarom kiezen voor afwisseling in werkvormen?

- puur voor het plezier, een leuk tussendoortje, een energizer of starter,
- om voorkennis te activeren,
- om op een prettige en actieve manier te leren,
- om meer 'leren' mogelijk te maken,
- om op een actieve wijze het geleerde te verwerken en/of toe te passen,
- om aan het eind van een les na te gaan wat er geleerd is, enz.

Begeleid zelfstandig leren

Begeleid zelfstandig leren is leren waarbij de leerling onder begeleiding van de leraar verantwoordelijkheid krijgt en neemt over het eigen leerproces. De mate waarin de leerling zelf de leeractiviteiten bepaalt, bepaalt ook de graad van zelfstandigheid. Begeleid zelfstandig leren is een groeiproces waarin vaak vier fasen worden onderscheiden: zelf werken, zelfstandig werken, zelfstandig leren en zelfverantwoordelijk leren. Voor deze doelgroep zul je je beperken tot zelfstandig werken.
Als leraar ga je na waar BZL (begeleid zelfstandig leren) mogelijk en waardevol is.
Het leren van een taal mag dus zeker niet altijd in een frontale les gebeuren. Aan de hand van gedifferentieerde opdrachten kunnen leerlingen individueel of in paren/groepjes aan de slag. Daarbij krijgen ze nu en dan de kans om zelf opdrachten of leermateriaal uit een bestaand aanbod te kiezen. Soms beoordelen ze zichzelf of hun medeleerlingen of denken ze na over hun aanpak en hun resultaat. Ze doen dit aan de hand van een beperkt aantal, duidelijk omschreven criteria.

Hierna volgen enkele mogelijkheden:

- Binnen projectmatige vormen van Begeleid Zelfstandig Leren (BZL) kunnen de leerlingen werken met correctiesleutels, mogelijks in een Open LeerCentrum (OLC). De leerling bepaalt zelf zijn tempo en timing en corrigeert zichzelf aan de hand van sleutels. Deze didactiek werkt differentiatie in de hand.
- Bij vormen van contractwerk gebruiken leerlingen opdrachtbladen of studiewijzers waarin verschillende oefeningen op diverse niveaus voorzien zijn. De studiewijzer geeft duidelijk aan wat moet en wat mag uitgevoerd worden en binnen welke tijd dat moet gebeuren. Dit is zeker mogelijk als herhaling, eventueel verdieping en uitbreiding na een hoofdstuk.
- Op het einde van een hoofdstuk of les kunnen de leerlingen zichzelf bevragen: wat kan/ken ik? Enkele voorbeelden:
  - Kan ik ja, nee, neem me niet kwalijk, alstublieft, dank u wel zeggen? (ERK, niveau A1, p. 31)
  - Kan ik een korte, eenvoudige, briefkaart schrijven? (ERK, niveau A1, p. 31)
  - Kan ik eenvoudige alledaagse beleefdheidsvormen gebruiken om anderen te begroeten of aan te spreken? (ERK, niveau A2, p. 73)

- De leerling kan na elke toets/ examen door zinnen in een eenvoudig raster aan te vinken terugkijken op zijn geleverde prestatie. Een voorbeeld:
  Even nadenken … Kruis aan.

○ Ik denk dat ik een goede toets heb gemaakt. Ik ben gelukkig.	
○ Ik denk dat het maar zozo was. Ik ben niet tevreden.	
Waarom niet?	○ Ik heb niet genoeg gestudeerd. Waarom niet? ° Ik had geen tijd genoeg. ° Ik kon mij niet concentreren. Waarom niet? ……
	○ Ik begreep de stof niet.
	○ Ik begreep de vragen niet.
	○ Ik dacht dat we een aantal zaken niet moesten kennen en heb de verkeerde zaken gestudeerd. Ik had andere vragen verwacht.
	○ Mijn notities waren niet in orde.
	○ Ik kon mij niet concentreren tijdens het proefwerk.
	○ Ik vond een aantal zaken niet interessant genoeg om te studeren.

11 Evalueren en rapporteren

11.1 Evalueren

Als de onderwijsdoelen en de manier van lesgeven veranderen, wijzigt ook de manier van evalueren. Het kan immers niet zijn dat je wel het leerproces anders aanpakt, maar niet de evaluatie bijstuurt. Dat laatste zou immers betekenen dat evaluatie los staat van het lesgeven en leren, een doel op zich wordt.

Evaluatie als deel van het leerproces

In een assessmentcultuur wordt evaluatie als een deel van het leerproces gezien, en is ze meer dan alleen een beoordeling tijdens een momentopname. De pedagogisch-didactische meerwaarde schuilt in de mogelijke bijsturing van het leerproces, de inzichten in het leerproces en de verhoogde leerlingbetrokkenheid. Aangezien de lessen bij voorkeur bestaan uit korte en gevarieerde activiteiten en de leerinhouden in kleine, overzichtelijke eenheden aangeboden en verwerkt worden, is het goed het geleerde geregeld te evalueren. *Permanente en gespreide evaluatie* zijn hier aangewezen. De leraar kan daarbij zowel gebruik maken van traditionele als van nieuwe evaluatievormen zoals coöperatieve evaluatie, peerevaluatie en zelfevaluatie.

Bij de **meer traditionele evaluatievormen** (toetsen aan het einde van een les of een beperkte lessenreeks) is het belangrijk om op een geïntegreerde manier te toetsen: kennis integreren in vaardigheden. Je zoekt daarbij een goed evenwicht tussen het evalueren van receptieve en productieve vaardigheden. Je toetst via taaltaken: zo realistisch mogelijk opdrachten in authentieke contexten (bv. beroepscontexten).

In het receptieve luik ga je na of de leerlingen nieuwe documenten begrijpen die qua thema en structuur erg gelijken op in de klas behandeld materiaal. Het tekstbegrip kun je evalueren via eenvoudige opdrachten waarbij de leerlingen het juiste antwoord kiezen of via meer open opdrachten waarbij de leerlingen antwoorden in het Nederlands. Woordenschat en grammatica toets je geïntegreerd: je gaat na of de leerlingen nieuwe teksten die behandelde taalkennis bevatten, in grote lijnen begrijpen. Woorden, chunks en constructies die de leerlingen productief moeten kunnen gebruiken in gesprekssituaties, toets je in eerste instantie ook receptief: het taalmateriaal krijgen ze in de vreemde taal en de leerlingen tonen aan dat ze dit taalmateriaal begrijpen door er iets mee te doen.

De evaluatie van productieve taalkennis gebeurt geïntegreerd als deel van spreken of mondelinge interactie. Bij de beoordeling van de spreek- en gespreksvaardigheid kun je naast criteria als het uitvoeren van de opdracht, spreekdurf en vlotheid, verstaanbaarheid van de boodschap ook rekening houden met de beheersing van woordcombinaties en grammaticale structuren. De leerling die geleerde structuren en woordcombinaties inzet, kan zich beter uit de slag trekken dan de leerling die zich met enkele geïsoleerde woorden en veel gebaren probeert verstaanbaar te maken.

Schrijfvaardigheid kun je evalueren door de leerlingen zeer eenvoudige (voor sommige studierichtingen eenvoudige) tekstjes te laten schrijven. De teksten kunnen gaan over onderwerpen uit de persoonlijke en professionele context. Voor sommige richtingen wordt een hogere beheersingsgraad verwacht.

Evaluatie van gespreksvaardigheid moet niet noodzakelijk tijdens een toetsbeurt plaatsvinden. Je kunt de evaluatie ook baseren op gerichte observatie in de eindfase van een gespreksoefening. Bij evaluatie is vooral de feedback (woordcommentaar, correctieve feedback, beperkt aantal aandachtspunten) van de leraar belangrijk zodat de leerling kan zien welke vorderingen hij maakt of hoe hij zijn leerproces kan bijsturen en verbeteren.

In een assessmentcultuur is het ook belangrijk leerlingen te betrekken bij evaluatie: bij **peerevaluatie** observeren de leerlingen elkaar en geven ze elkaar feedback op basis van welbepaalde criteria, **zelfevaluatie** stimuleert de leerlingen om na te denken, ook over hun studiegedrag en hun leervorderingen. Beide vormen van evaluatie stimuleren zelfverantwoordelijkheid en geven je een vollediger beeld van de mogelijkheden van de leerlingen. Hierbij kan gebruik gemaakt worden van een talenportfolio.

11.2 Rapportering

Rapporteren is verbonden met evalueren: het communiceren en het aanwenden van de resultaten. Om de rapportering bij de nieuwe evaluatievormen te laten aansluiten zijn onderstaande aandachtspunten van belang:

- de leerling moet goed weten waarover gerapporteerd wordt,
- de leerling moet weten op welke manier, met welke evaluatievormen er gewerkt werd/wordt,
- het rapport moet begrijpbaar en duidelijk zijn (schooltaalproblematiek),
- de leerling moet zijn persoonlijke sterktes en zwaktes, verbetering of achteruitgang kunnen zien en de resultaten moet hij/zij kunnen vergelijken met die van zichzelf, niet met die van zijn referentiegroep,
- een verbale (geschreven) commentaar verdient aanbeveling zowel bij het werken met een puntenschaal als met een letterschaal,
- rapportering van sociale vaardigheden, attitudes en verwerkingsstrategieën mag niet ontbreken en wordt bij voorkeur verbaal gecommuniceerd.

12 Uitrusting en didactisch materiaal

De minimale uitrusting is het materiaal waarover de leraar normaal voor een moderne vreemde taalles moet beschikken. Dit zijn:

- geschikte apparatuur om beeld- en geluidsfragmenten af te spelen voor een klasgroep
- het materiaal dat hoort bij de gebruikte leermiddelen,
- een wandbord of andere mogelijkheid tot affichering,
- analoge of digitale vertaalwoordenboeken,
- één computer met internetaansluiting voor consultatie en/of dataprojectie,
- een dataprojector
- verplaatsbaar meubilair voor een flexibele opstelling.

Bovendien

- moeten de leerlingen geregeld toegang hebben tot de pc - lokalen met een Internetaansluiting om ook ICT-vaardigheden in al hun aspecten, ook voor Engels/Frans en via activiteiten in het Engels/Frans, volwaardig te ontwikkelen.

13 Eindtermen

Eindtermen moderne vreemde talen Frans of Engels derde graad

Taaltaken, verwerkingsniveaus, tekstsoorten, tekstkenmerken en strategieën

13.1 Luisteren

In **teksten** met de volgende **kenmerken**

Onderwerp
- concreet
- eigen leefwereld en dagelijks leven
- vertrouwd

Taalgebruiksituatie
- met veel visuele ondersteuning

Structuur/ Samenhang/ Lengte
- enkelvoudige zinnen en eenvoudig samengestelde zinnen
- elementaire tekststructuur
- vrij korte teksten

Uitspraak, articulatie, intonatie
- heldere uitspraak
- zorgvuldige articulatie
- duidelijke, natuurlijke intonatie
- standaardtaal

Tempo en vlotheid
- langzaam tempo

Woordenschat en taalvariëteit
- overwegend frequente woorden
- standaarduitdrukkingen
- standaardtaal
- informeel en formeel

kunnen de leerlingen volgende **taken beschrijvend uitvoeren**:
1 Het onderwerp bepalen in informatieve, prescriptieve en narratieve teksten,
2 De hoofdgedachte achterhalen in informatieve, prescriptieve en narratieve teksten,
3 Relevante informatie selecteren uit informatieve, prescriptieve en narratieve teksten,
4 Indien nodig passen de leerlingen volgende strategieën toe:
- zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles begrijpen,
- zeggen dat ze iets niet begrijpen en vragen wat iets betekent,
- gebruik maken van aangeboden beeldmateriaal en context,
- vragen om langzamer te spreken, iets te herhalen, iets aan te wijzen,
- de vermoedelijke betekenis van transparante woorden afleiden.

13.2 Lezen

In **teksten** met de volgende **kenmerken**

Onderwerp
- concreet
- eigen leefwereld en dagelijks leven
- vertrouwd

Taalgebruiksituatie

- met veel visuele ondersteuning

Structuur/ Samenhang/ Lengte
- enkelvoudige zinnen en eenvoudig samengestelde zinnen
- elementaire tekststructuur
- vrij korte teksten

Woordenschat en taalvariëteit
- overwegend frequente woorden
- standaarduitdrukkingen
- standaardtaal
- informeel en formeel

kunnen de leerlingen volgende **taken beschrijvend uitvoeren**:

5 Het onderwerp bepalen in informatieve, prescriptieve en narratieve teksten,
6 De hoofdgedachte achterhalen in informatieve, prescriptieve en narratieve teksten,
7 Relevante informatie selecteren uit informatieve, prescriptieve en narratieve teksten,
8 Indien nodig passen de leerlingen volgende **strategieën** toe:
- zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles begrijpen,
- onduidelijke passages herlezen,
- het leesdoel bepalen,
- een eenvoudig woordenboek of woordenlijst raadplegen,
- de vermoedelijke betekenis van transparante woorden afleiden,
- de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context,
- gebruik maken van aangeboden ondersteunend visueel materiaal en van lay-out.

13.3 Spreken

In teksten met de volgende kenmerken

Onderwerp
- concreet
- eigen leefwereld en dagelijks leven

Structuur/ Samenhang/ Lengte
- enkelvoudige zinnen
- elementaire tekststructuur
- vrij korte teksten

Uitspraak, articulatie, intonatie
- uitspraak die het begrip niet in de weg staat

Tempo en vlotheid
- met eventuele herhalingen en onderbrekingen

Woordenschat en taalvariëteit
- frequente woorden
- standaarduitdrukkingen
- standaardtaal
- informeel en formeel

kunnen de leerlingen volgende **taken beschrijvend uitvoeren:**
9 Informatie over zichzelf geven in een informatieve tekst.
10 Indien nodig passen de leerlingen volgende **strategieën** toe:
- een spreekplan opstellen

13.4 Mondelinge interactie

In **teksten** met de volgende **kenmerken**

Onderwerp
- • concreet
- • eigen leefwereld en dagelijks leven

Taalgebruiksituatie
- met en zonder visuele ondersteuning, met inbegrip van non-verbale signalen

Structuur/ Samenhang/ Lengte
- enkelvoudige zinnen
- elementaire tekststructuur
- vrij korte teksten

Uitspraak, articulatie, intonatie
- uitspraak die het begrip niet in de weg staat

Tempo en vlotheid
- met eventuele herhalingen en onderbrekingen

Woordenschat en taalvariëteit
- frequente woorden
- standaarduitdrukkingen
- standaardtaal
- informeel en formeel

kunnen de leerlingen volgende **taken beschrijvend uitvoeren:**
11 Standaarduitdrukkingen en beleefdheidsconventies gebruiken,
12 Informatie vragen of geven in informatieve en prescriptieve teksten,
13 Een spontane mening verwoorden in een informatieve tekst.
14 Indien nodig passen de leerlingen volgende **strategieën** toe:
- het doel van de interactie bepalen,
- gebruik maken van non-verbaal gedrag,
- zeggen dat ze iets niet begrijpen,
- vragen om langzamer te spreken, iets te herhalen,
- iets aanwijzen om na te gaan of ze de gesprekspartner begrepen hebben,
- eenvoudige technieken toepassen om een kort gesprek te beginnen, gaande te houden of te beëindigen.

13.5 Schrijven

Onderwerp
- concreet
- eigen leefwereld en dagelijks leven
- zeer vertrouwd

Structuur/ Samenhang/ Lengte
- korte enkelvoudige zinnen
- zeer elementaire tekststructuur
- zeer korte teksten

Woordenschat en taalvariëteit
- frequente
- standaarduitdrukkingen
- standaardtaal
- informeel en formeel

kunnen de leerlingen volgende **taken beschrijvend uitvoeren**:

15 standaarduitdrukkingen en vaste frasen overnemen,
16 mededelingen schrijven,
17 informatie geven over zichzelf.
18 Indien nodig passen de leerlingen volgende **strategieën** toe:
- gebruik maken van een model of van een in de klas behandelde tekst,
- een passende lay-out gebruiken,
- de eigen tekst nakijken,
- een eenvoudig woordenboek of woordenlijst gebruiken.

13.6 Kennis

Om de bovenvermelde taaltaken uit te voeren kunnen de leerlingen op hun niveau functionele beheersing van volgende taalelementen inzetten:

19 Vorm, betekenis en reëel gebruik in context van frequente woorden en woordcombinaties uit volgende domeinen:
- persoonlijke gegevens,
- dagelijks leven,
- relatie tot anderen.

20 Belangrijke grammaticale constructies, eventueel met behulp van schema's en overzichten,
21 Reeds in de klas gebruikte vormen en structuren herkennen en inzetten in nieuwe contexten,
22 De spreektaal: kennis van verschillende taalregisters (informeel, formeel),
23 Het eigene van de tekstsoorten die aan bod komen.

13.7 Attitudes

De leerlingen werken aan volgende attitudes:
24* tonen bereidheid en durf om te luisteren, te lezen, te spreken, gesprekken te voeren en te schrijven in de doeltaal,
25* tonen bereidheid tot taalverzorging,
26* tonen belangstelling voor de aanwezigheid van vreemde talen in hun leefwereld, ook buiten de school,
27* staan open voor verschillen en gelijkenissen in leefwijze, waarden en normen tussen de eigen cultuur en de cultuur van de streek waar de doeltaal gesproken wordt.

DEEL 2

BASISVORMING EN SPECIFIEK GEDEELTE

voor de studierichtingen
Haarzorg, Kantoor, Moderealisatie en -verkoop, Onthaal en recreatie, Restaurant en keuken, Verkoop, Vrachtwagenchauffeur

Inleiding

Het basispakket Frans of Engels maakt wezenlijk deel uit van de vorming van jonge mensen om volwaardig aan het maatschappelijk leven deel te nemen. Het is een uitdaging om de kloof te dichten tussen mensen die wel en anderen die niet meekunnen met de maatschappelijke verwachte meertaligheid. Leraren zijn zich hiervan bewust en geven dit inzicht ook door aan de leerlingen.

Voor de studierichtingen Haarzorg, Kantoor, Moderealisatie en -verkoop, Onthaal en recreatie, Restaurant en keuken, Verkoop, Vrachtwagenchauffeur, waarin het gebruik van moderne vreemde talen inherent is aan de studierichting, werden naast de basisvorming, bijkomende specifieke doelstellingen opgenomen. Deze moeten gerealiseerd worden binnen de toekomstige werkcontext van de leerlingen. Daarnaast wordt er voor bepaalde vaardigheden (afhankelijk van de studierichting) een beter taalbeheersingsniveau van deze leerlingen verwacht.

Inhoud

1	Een visie op moderne talen	49
2	Taalkeuze	50
3	Relatie met het specifiek gedeelte van een studierichting	51
4	Heterogeniteit en beginsituatie	51
5	Taalbeleid: aandacht voor instructietaal en lesstructuur	51
6	Moderne vreemde talen in bso	52
6.1	Componenten bij vreemdetalenonderwijs	52
6.2	Plaats van de eindtermen in het leerplan	53
6.3	Het leerplan en het Europees referentiekader voor moderne vreemde talen	53
6.4	Tekstsoorten, taaltaken en verwerkingsniveaus	54
7	Algemene doelstellingen	57
8	Doelstellingen basisvorming	58
8.1	Luisteren	58
8.2	Lezen	59
8.3	Spreken	61
8.4	Mondelinge interactie	62
8.5	Schrijven	63
9	Specifieke doelstellingen voor de studierichtingen:	65
9.1	Duiding per richting	67
9.2	Ondersteunende kennis	70
9.3	Ondersteunende attitudes	70
10	Pedagogisch-didactische wenken	71
10.1	Algemene aandachtspunten	71
10.2	Focus op de vaardigheidsvelden	73
11	Evalueren en rapporteren	93
11.1	Evalueren	93
11.2	Rapportering	95
12	Uitrusting en didactisch materiaal	96
13	Eindtermen	97
13.1	Luisteren	97
13.2	Lezen	97
13.3	Spreken	98
13.4	Mondelinge interactie	99
13.5	Schrijven	99
13.6	Kennis	100
13.7	Attitudes	100

1 Een visie op moderne talen

Door de toenemende mondialisering en zeker in de Europese context zijn grensoverschrijdende contacten vandaag heel courant. Ons onderwijs wil jonge mensen opvoeden tot wereldburgerschap. Meertaligheid is dan ook een belangrijke doelstelling. Dat impliceert dat de leerlingen op school de kans hebben verscheidene talen te leren.

De leerplannen moderne vreemde talen van het VVKSO zijn zo opgevat dat ze die hoofddoelstelling van meertaligheid willen realiseren, in overeenstemming met de Europese consensus over het onderwijs[1] in de moderne vreemde talen, de visie op het onderwijs in moderne vreemde talen[2] en met de eindtermen van de Vlaamse overheid.

Het secundair onderwijs biedt moderne vreemde talen aan om volgende vaardigheden te verwerven:

- sociaal contact met anderstaligen onderhouden;
- bij het studeren en tijdens de latere loopbaan aan onderzoek doen;
- professioneel functioneren;
- de horizon verruimen via rechtstreeks contact met anderstalige culturen;
- attitudes van openheid, communicatiebereidheid, intellectuele nieuwsgierigheid, kritische zin en verdraagzaamheid ontwikkelen;
- zich ontspannen en van andere culturen genieten.

Leraren vreemde talen geven mee vorm aan de beoogde meertaligheid. Ze tonen de weg naar interculturele verdraagzaamheid en ondersteunen de groei van hun leerlingen naar autonomie op persoonlijk, sociaal, intellectueel en cultureel vlak. Zo levert het vreemdetalenonderwijs een belangrijke bijdrage tot de verspreiding van het Europese gedachtegoed en verruimt het de blik op de wereld.

In alle graden van het secundair onderwijs en in alle onderwijsvormen gaat allereerst de aandacht naar de ontwikkeling van communicatieve en interculturele competenties in lezen, luisteren, gesprekken voeren, spreken en schrijven en de samenhang tussen die vijf basisvaardigheden.

Je leert immers moderne vreemde talen om er iets concreets mee te doen, om te kunnen communiceren, om in interactie te kunnen treden met anderstaligen. Dit betekent dat vanaf de start de communicatie centraal staat. Via taaltaken leert de leerling de taal efficiënt gebruiken, zowel receptief (lezen en luisteren) als productief (gesprekken voeren, spreken, schrijven).

---

[1] Council of Europe (2001), *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*, Cambridge University Press, 276 p.
Voor de Nederlandse vertaling:
http://taalunieversum.org/onderwijs/publicaties/gemeenschappelijk_europees_referentiekader/gemeenschappelijk_europees_referentiekader.pdf 26 09 2007

[2] Zie www.vvkso.be>visieteksten. De Coördinatiecommissie Moderne Talen, die de werking van de verschillende leerplancommissies moderne talen van het VVKSO coördineert, publiceerde in november 2007 de tekst 'Visie op het onderwijs in moderne vreemde talen'. In die tekst licht zij de hierboven samengevatte visie toe en verantwoordt ze die. De tekst vormt een stapsteen en wegwijzer naar een coherente visie op het modernetalenonderricht.

Dat impliceert dat hij, zoals de eindtermen en het Europees Referentiekader het voorzien:

- gevarieerde communicatieve 'taaltaken' leert uitvoeren met een toenemende moeilijkheidsgraad en een groei in autonomie;
- in zo authentiek mogelijke taalgebruikssituaties leert functioneren en reflecteren over taalgebruik en taalgebruikssituaties;
- met verschillende tekstsoorten leert omgaan.

Van meet af aan geldt het volgende:

- de taalleerder wordt taalgebruiker;
- het correct begrijpen en overbrengen van boodschappen is essentieel: de focus ligt dus op de betekenis, meer dan op de vorm;
- de vorm en de correctheid zijn belangrijk in zoverre ze een efficiënte en correcte communicatie bevorderen.

Naarmate de leerling groeit in taalvaardigheid, stel je hogere eisen aan vormcorrectheid.

Dit leerplan wil leerlijnen uitzetten en houvast bieden aan jou als leraar om leeractiviteiten te ontwikkelen die de leerlingen in staat stellen het gewenste beheersingsniveau te bereiken.

2 Taalkeuze

Voor de studierichtingen Haarzorg, Kantoor, Moderealisatie en -verkoop, Onthaal en recreatie, Restaurant en keuken, Verkoop, Vrachtwagenchauffeur is een vreemde taal inherent aan de opleiding en voorziet deel twee van dit leerplan meer dan de basisvorming (zie hoofdstuk 8: Specifieke doelstellingen voor de studierichtingen).

Frans en Engels in het specifiek gedeelte

Het betreft Onthaal en recreatie, Restaurant en keuken, Vrachtwagenchauffeur*, Kantoor en Verkoop. Frans en Engels behoren tot de B(asis) + S(pecifiek) -vakken. De doelen zijn voor alle talen. Voor Onthaal en recreatie worden Engels/Duits als specifiek vak aangeboden zodat de school vanuit de lokale situatie een keuze kan maken.

*Frans/Engels/Duits

Frans in het specifiek gedeelte

Het betreft Haarzorg, Moderealisatie en –verkoop, Frans is een B+S –vak. Dit betekent dat deze doelen voor Frans gerealiseerd moeten worden. Als de school kiest om ook nog Engels aan te bieden, dan behoort die tweede vreemde taal tot het complementair gedeelte.

De doelen uit het basisgedeelte kunnen daarvoor gebruikt worden.

3 Relatie met het specifiek gedeelte van een studierichting

Dit deel van het leerplan geldt enkel voor de studierichtingen *Restaurant en keuken, Moderealisatie en - verkoop, Onthaal en recreatie, Haarzorg, Vrachtwagenchauffeur, Kantoor, Verkoop.* Het bevat bovenop de doelstellingen van de basisvorming, bijkomende doelstellingen die aansluiten bij de specifieke context van de studierichting en ervoor zorgen dat deze leerlingen de moderne vreemde talen sterker beheersen in functie van hun latere job.

Hoewel een aantal leerlingen uiteindelijk nog een specialisatiejaar zal volgen, richt de studie van het Engels/Frans in de derde graad zich dus - naast het bevorderen van de algemene omgangstaal - op de beheersing van beroepsgerichte kennis, vaardigheden en attitudes.
De beroepsgerichte taalbeheersing moet de leerlingen in staat stellen in voorspelbare beroepssituaties in bedrijven, in handelszaken, in diensten of instellingen, te functioneren.

Je bent je in het na te streven taalvaardigheidsniveau altijd bewust van het eigen profiel en de specifieke mogelijkheden van de leerling in het beroepssecundair onderwijs.

4 Heterogeniteit en beginsituatie

De beginsituatie van de leerlingen in de derde graad kan heel verschillend zijn, ook wat de bagage voor moderne vreemde talen betreft. Het zal noodzakelijk zijn om de beginsituatie van élke leerling te onderzoeken en na te gaan of de leerling al dan niet een inhaalbeweging moet maken.

Rekening houdend met de diversiteit van de klasgroep kan de vakgroep beslissen om het beheersingsniveau te verhogen. Het is de bedoeling om elke leerling uit te dagen zodat hij deelneemt aan zijn leerproces en evolueert. De vakgroep maakt hierover afspraken en tekent leerlijnen uit.

5 Taalbeleid: aandacht voor instructietaal en lesstructuur

Taalgericht vakonderwijs staat voor een didactiek die gebruik maakt van het feit dat taal een belangrijke rol speelt bij het leren. Uitgangspunt is dat taal, leren en denken onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn.

‘Goed’ onderwijs voor allen vereist aandacht voor (school)taal, instructietaal, werkvormen, lesstructuur, motiverende activiteiten …

Concreet let je best op volgende vakoverstijgende thema’s uit de instructietaalproblematiek:

- een duidelijke en transparante lesstructuur,
- een duidelijke en heldere instructietaal in lessen, opdrachten en toetsen,
- taalvaardigheidsondersteunend onderwijs via activerende werkvormen die de communicatie bevorderen,
- duidelijke begripsverklaring en expliciteren van schooltaalwoorden,

- aanschouwelijk werken met authentiek of levensecht materiaal,
- activering van de voorkennis van de leerling,
- instrumenten om de beginsituatie voor taalvaardigheid te kunnen vaststellen (zie wenken),
- maatregelen voor leerlingen met leerstoornissen als dyslexie, enz.

6 Moderne vreemde talen in bso

6.1 Componenten bij vreemdetalenonderwijs

De communicatieve component

In dit leerplan staan de communicatieve vaardigheden centraal. De leerlingen verwerven een aantal kenniselementen, inzichten, strategieën en attitudes die hen in staat stellen te functioneren in 'voor hen relevante en haalbare situaties'. Voor de studierichtingen waarin een moderne vreemde taal inherent is aan de opleiding, hebben deze vooral, maar niet uitsluitend, betrekking op de toekomstige werkcontext van de leerlingen.

De interculturele component

De interculturele component beoogt vooral de leerlingen te sensibiliseren voor de plaats en het belang van Frans of Engels in hun omgeving. Ze worden ook gevoelig gemaakt voor cultuurverschillen in de dagelijkse omgang.

De taalkundige component

Taalkundige elementen breng je aan op functionele basis. Dit betekent dat de leerlingen enkel woordenschat en grammaticale elementen integreren die noodzakelijk zijn om de communicatieve doelstellingen te bereiken.
Enkele consequenties bij wijze van voorbeeld:

- wat woordenschat betreft, oefen je de woorden en woordcombinaties in die de leerlingen nodig hebben in alledaagse, vaak voorkomende leef- en werksituaties,
- grammaticale elementen breng je aan in de mate dat ze noodzakelijk zijn om de taaltaken te kunnen verrichten of om ze te vergemakkelijken,
- een aantal taalstructuren, collocaties en chunks krijgen bijzondere aandacht met het oog op vlottere spreektaal, zowel in hun persoonlijke als in hun werkcontext.

6.2 Plaats van de eindtermen in het leerplan

Alle eindtermen zijn expliciet aanwezig in dit leerplan. Het leerplan vult ze echter aan en kadert ze in een eigen perspectief. Als je het leerplan volgt en de doelstellingen realiseert, realiseer je meteen ook de eindtermen.

6.3 Het leerplan en het Europees referentiekader[1] voor moderne vreemde talen

Het leerplan situeert zich algemeen op ***niveau A1 (voor schrijf- en spreekvaardigheid) en niveau A1/A2 (voor de vaardigheden luisteren, lezen en mondelinge interactie)*** van het Europees Referentiekader voor moderne vreemde talen. Dit kader werd als basis gebruikt voor onderstaande niveaus.

Voor **sommige vaardigheden** binnen **bepaalde studierichtingen** wordt er een **beter beheersingsniveau** verwacht voor de specifieke doelstellingen (zie rubriek 8).

Niveau A1
Dit betekent dat de leerlingen zich als ***basisgebruiker*** in een moderne vreemde taal uit de slag kunnen trekken. Zij kunnen vertrouwde dagelijkse uitdrukkingen en basiszinnen begrijpen en gebruiken. Zij kunnen zichzelf aan anderen voorstellen, over persoonlijke gegevens vragen stellen en vragen op een eenvoudige manier beantwoorden. De leerlingen kunnen op een eenvoudige manier reageren als de gesprekspartner langzaam en duidelijk praat en bereid is hen te helpen.

Niveau A2
Dit betekent dat de leerlingen zinnen en regelmatig voorkomende uitdrukkingen begrijpen die verband hebben met zaken van direct belang (bijvoorbeeld persoonsgegevens, familie, winkelen, plaatselijke geografie, werk). Zij kunnen communiceren in simpele en alledaagse taken die een eenvoudige en directe uitwisseling over vertrouwde en alledaagse kwesties vereisen. De leerlingen kunnen in eenvoudige bewoordingen aspecten van de eigen achtergrond, de onmiddellijke omgeving en kwesties op het gebied van directe behoeften beschrijven.

[1] Het ERK is een Europees instrument om de taalbeheersing van taalleerders te omschrijven.
http://taalunieversum.org/onderwijs/publicaties/gemeenschappelijk_europees_referentiekader/gemeenschappelijk_europees_referentiekader.pdf

6.4 Tekstsoorten, taaltaken en verwerkingsniveaus

6.4.1 Tekstsoorten

Het woord ‘tekst’ verwijst naar elke vorm van boodschap, zowel schriftelijk als mondeling.

In de derde graad bso leren de leerlingen omgaan met informatieve, prescriptieve teksten en narratieve teksten.

Soorten teksten	**Definitie: een tekst met als hoofdbedoeling**	**Voorbeelden van teksttypes**
Informatieve teksten	Het overbrengen van informatie	Nieuwsitem, kranten- en tijdschriftenartikel, mededeling, folder, formulier, brief, e-mail, interview, conversatie, schema, tabel, verslag, uiteenzetting (door de leraar) …
Prescriptieve teksten	Het rechtstreeks sturen van het handelen van de ontvanger	Instructie (m.b.t. het klasgebeuren), opschrift, waarschuwing, gebruiksaanwijzing, handleiding, publieke aankondiging, reclameboodschap …
Narratieve teksten	Het verhalend weergeven van feiten en gebeurtenissen	Reportage, anekdote, relaas, interview, hoorspel, verhaal, film, feuilleton, reisverhaal …

Deze teksten vertonen volgende kenmerken:

Vaardigheden	**Teksten**	**Tekstkenmerken**				
	Tekstsoort	***Onderwerp***	***Situatie***	***Structuur***	***Woordenschat***	***Tempo/uitspraak***
Luisteren	Informatieve* teksten Prescriptieve teksten* Narratieve teksten*	Concreet Eigen leefwereld en dagelijks leven Vertrouwd *en af en toe minder vertrouwd*** Professionele context <u>Lezen</u>: onderwerpen van algemenere aard	Met visuele ondersteuning *Af en toe met achtergrondgeluiden***	Enkelvoudige zinnen en eenvoudig samengestelde zinnen Elementaire tekststructuur Vrij korte teksten *Af en toe met redundante informatie***	Overwegend frequente woorden Standaarduitdrukkingen Standaardtaal *en af en toe spreektaal*** Informeel en formeel Vakterminologie	Langzaam tempo/*Rustig tempo*** Heldere uitspraak Zorgvuldige articulatie Duidelijke, natuurlijke intonatie Standaardtaal
Lezen						
Spreken	Informatieve teksten* *Prescriptieve teksten***	Concreet Eigen leefwereld Professionele context	*Met en zonder visuele ondersteuning, met inbegrip van non-verbale signalen **		Frequente woorden Standaarduitdrukkingen Standaardtaal Informeel en formeel Vakterminologie	Met eventuele herhalingen en onderbrekingen. Uitspraak die het begrip niet in de weg staat. *Rustig tempo***
Mondelinge interactie	Informatieve teksten* Prescriptieve teksten*	Concreet Eigen leefwereld en dagelijks leven Professionele context				
Schrijven	Informatieve teksten*	Concreet Eigen leefwereld en dagelijks leven Zeer vertrouwd Professionele context		Korte, enkelvoudige zinnen/*enkelvoudige zinnen**** Zeer elementaire tekststructuur/*elementaire teksten**** Zeer korte teksten/ *korte teksten****		

* voorbeelden zijn opgenomen in de pedagogische wenken
** voor de richtingen Kantoor, Onthaal en recreatie, Verkoop
*** voor de richting Kantoor

6.4.2 Taaltaken en verwerkingsniveaus

Het begrip taaltaken wijst op wat leerlingen moeten kunnen met taal in een gegeven situatie. Taaltaken met betrekking tot ***luisteren, lezen, spreken, mondelinge interactie en schrijven*** situeren zich voor de derde graad bso op ***beschrijvend niveau***. Dit betekent, voor receptieve vaardigheden, dat de leerlingen de informatie begrijpen zoals die in de tekst gegeven is of dat ze aangeboden informatie kunnen weergeven zonder daarbij noemenswaardige veranderingen qua inhoud, formulering of structuur aan te brengen.

7 Algemene doelstellingen

De leerlingen ontwikkelen een positieve attitude ten aanzien van het Frans/Engels als taal, als vak en worden hierin bevestigd.

Ze verwerven de receptieve en productieve vaardigheden die hen in staat stellen op eenvoudige maar adequate manier te functioneren in een beperkt aantal zeer courante taalgebruiksituaties die relevant zijn voor hun omgeving, leef- en werkwereld en ontwikkelingsniveau.

Dit betekent dat de leerlingen kunnen:

- deelnemen aan eenvoudige rechtstreekse gesprekken, telefoongesprekken en vragen beantwoorden (**mondelinge interactie),**
- iets vertellen (**spreekvaardigheid**),
- gesproken informatie begrijpen (**luistervaardigheid**),
- de informatie uit geschreven teksten begrijpen (**leesvaardigheid**), waarbij ze hun leesgedrag afstemmen op specifieke doeleinden of leesintenties,
- korte tekstjes schrijven, eventueel op basis van een model (**schrijfvaardigheid**).

Het gebruik van **ICT** is geen doel op zich in dit leerplan.
Wel kan het geïntegreerd worden als een krachtig technisch hulpmiddel om het talenonderwijs doeltreffender te maken en om de autonomie van de leerlingen te stimuleren.
Multimediale toepassingen spelen een belangrijke rol.

8 Doelstellingen basisvorming

8.1 Luisteren

Vaardigheden	**Teksten**	**Tekstkenmerken**				
Beschrijvend niveau	***Tekstsoort***	***Onderwerp***	***Situatie***	***Structuur***	***Woordenschat***	***Tempo/uitspraak***
Luisteren	Informatieve teksten* Prescriptieve teksten* Narratieve teksten*	Concreet Eigen leefwereld en dagelijks leven Vertrouwd *en af en toe minder vertrouwd*** Professionele context	Met visuele ondersteuning *Af en toe met achtergrondgeluiden***	Enkelvoudige zinnen en eenvoudige samengestelde zinnen Elementaire tekststructuur Vrij korte teksten *Af en toe met redundante informatie***	Overwegend frequente woorden Standaarduitdrukkingen Standaardtaal *en af en toe spreektaal*** Informeel en formeel Vakterminologie	Langzaam tempo *Rustig tempo*** Heldere uitspraak Zorgvuldige articulatie Duidelijke, natuurlijke intonatie Standaardtaal

* voorbeelden zijn opgenomen in de pedagogische wenken
** voor de richtingen Kantoor, Onthaal en recreatie, Verkoop

De leerlingen kunnen volgende taken beschrijvend[1] uitvoeren:

Lu 1 in een eenvoudige (informatieve, prescriptieve en narratieve) tekst het onderwerp bepalen (ET 1)

Lu 2 in een eenvoudige (informatieve, prescriptieve en narratieve) tekst de hoofdgedachte achterhalen (ET 2)

Lu 3 van een eenvoudige (informatieve, prescriptieve en narratieve) tekst de essentie begrijpen

Lu 4 uit een eenvoudige (informatieve, prescriptieve en narratieve) tekst relevante informatie selecteren (ET 3)

Lu 5 indien nodig, volgende strategieën gebruiken (ET 4):

- zeggen dat ze iets niet begrijpen en vragen wat iets betekent,
- blijvende concentratie opbrengen ook als niet alles onmiddellijk begrepen wordt,
- gebruik maken van aangeboden beeldmateriaal en context,

[1] De aangeleverde informatie inhoudelijk opnemen zoals ze wordt aangeboden of de informatie weergeven zoals de tekst die geeft.

- vragen om langzamer te spreken, iets te herhalen, iets aan te wijzen,
- de vermoedelijke betekenis van transparante woorden afleiden,
- de vermoedelijke betekening van onbekende woorden uit de context afleiden,
- de tekstsoorten herkennen,
- voorkennis mobiliseren,
- een eenvoudige persoonlijke mening formuleren op basis van sjablonen of veel voorkomende zinnen,
- relevante informatie selecteren.

8.2 Lezen

Vaardigheden	**Teksten**	**tekstkenmerken**				
Beschrijvend niveau	***Tekstsoort***	***Onderwerp***	***Situatie***	***Structuur***	***Woordenschat***	***Tempo/uitspraak***
Lezen	Informatieve teksten* Prescriptieve teksten* Narratieve teksten*	Concreet Eigen leefwereld en dagelijks leven Onderwerpen van algemenere aard Vertrouwd *en af en toe minder vertrouwd*** Professionele context	Met visuele ondersteuning	Enkelvoudige zinnen en eenvoudig samengestelde zinnen Elementaire tekststructuur Vrij korte teksten *Af en toe met redundante informatie***	Overwegend frequente woorden Standaarduitdrukkingen Standaardtaal Informeel en formeel Vakterminologie	

* voorbeelden zijn opgenomen in de pedagogische wenken
** voor de richtingen Kantoor, Onthaal en recreatie, Verkoop

De leerlingen kunnen volgende taken beschrijvend[1] uitvoeren:

Le 1 in een eenvoudige (informatieve, prescriptieve en narratieve) tekst het onderwerp bepalen (ET 5)

Le 2 in een eenvoudige (informatieve, prescriptieve en narratieve) tekst de hoofdgedachte achterhalen (ET 6)

[1] De aangeleverde informatie inhoudelijk opnemen zoals ze wordt aangeboden of de informatie weergeven zoals de tekst die geeft.

Le 3 uit een eenvoudige (informatieve, prescriptieve en narratieve) tekst relevante informatie selecteren (ET 7)

Le 4 zich vragen stellen over wat ze al gelezen hebben, wat nog zou kunnen komen en verbanden leggen.

Le 5 indien nodig, volgende strategieën gebruiken (ET 8):

- de tekstsoort herkennen,
- voorkennis mobiliseren,
- relevante informatie selecteren.
- het leesdoel bepalen,
- gebruik maken van aangeboden ondersteunend visueel materiaal en van lay-out,
- onduidelijke passages opnieuw lezen,
- de vermoedelijke betekenis van transparante woorden afleiden,
- de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden uit de context afleiden,
- een eenvoudig woordenboek of woordenlijst raadplegen,
- blijvende concentratie opbrengen ook als niet alles onmiddellijk begrepen wordt.

8.3 Spreken

Vaardigheden	Teksten	Tekstkenmerken				
Beschrijvend niveau	***Tekstsoort***	***Onderwerp***	***Situatie***	***Structuur***	***Woordenschat***	***Tempo/uitspraak***
Spreken	Informatieve teksten* Prescriptieve teksten**	Concreet Eigen leefwereld en dagelijks leven Professionele context	*Met en zonder visuele ondersteuning, met inbegrip van non-verbale signalen***	Enkelvoudige zinnen Elementaire tekst-structuur Vrij korte teksten	Frequente woorden Standaarduitdrukkin-gen Standaardtaal Informeel en formeel Vakterminologie	Met eventuele herha-lingen en onderbrekin-gen Uitspraak die het begrip niet in de weg staat Rustig tempo**

* voorbeelden zijn opgenomen in de pedagogische wenken
** voor de richtingen Kantoor, Onthaal en recreatie, Verkoop

De leerlingen kunnen volgende taken beschrijvend[1] uitvoeren:

Spr 1 informatie geven over zichzelf in een informatieve tekst (ET 9)

Spr 2 indien nodig, een spreekplan als strategie gebruiken (ET 10)

Spr 3 eenvoudige vragen formuleren en beantwoorden al of niet op basis van teksten

Spr 4 belangrijke informatie uit een beluisterde of gelezen tekst kort meedelen.

[1] De aangeleverde informatie inhoudelijk opnemen zoals ze wordt aangeboden of de informatie weergeven zoals de tekst die geeft.

8.4 Mondelinge interactie

Vaardigheden	**Teksten**	**tekstkenmerken**				
Beschrijvend niveau	***Tekstsoort***	***Onderwerp***	***Situatie***	***Structuur***	***Woordenschat***	***Tempo/uitspraak***
Mondelinge interactie	Informatieve teksten* Prescriptieve teksten*	Concreet Eigen leefwereld en dagelijks leven Professionele context	*Met en zonder visuele ondersteuning, met inbegrip van non-verbale signalen***	Enkelvoudige zinnen Elementaire tekst-structuur Vrij korte teksten	Frequente woorden Standaarduitdrukkingen Standaardtaal Informeel en formeel Vakterminologie	Met eventuele herhalingen en onderbrekingen. Uitspraak die het begrip niet in de weg staat *Rustig tempo***

* voorbeelden zijn opgenomen in de pedagogische wenken
** voor de richtingen Kantoor, Onthaal en recreatie, Verkoop

De leerlingen kunnen volgende taken beschrijvend[1] uitvoeren:

Gespr 1 standaarduitdrukkingen en beleefdheidsconventies gebruiken (ET 11).

Gespr 2 in een eenvoudig (informatief en prescriptief) gesprek vragen stellen en beantwoorden (ET 12).

Gespr 3 spontaan hun mening verwoorden (ET 13).

Gespr 4 eigen of andermans gevoelens uitspreken.

Gespr 5 doeltreffend reageren.

Gespr 6 indien nodig, volgende strategieën gebruiken (ET14):

- eenvoudige technieken toepassen om een kort gesprek te beginnen, gaande te houden of te beëindigen,
- het doel van de interactie bepalen
- gebruik maken van non-verbaal gedrag (gebaren, iets aanwijzen, iets tonen),

[1] De aangeleverde informatie inhoudelijk opnemen zoals ze wordt aangeboden of de informatie weergeven zoals de tekst die geeft.

- zeggen dat ze iets niet begrijpen,
- vragen om langzamer te spreken, iets te herhalen,
- zelf iets spellen of vragen om te spellen.
- iets aanwijzen om na te gaan of ze de gesprekspartner begrepen hebben.

(Gespr 7 t.e.m. Gespr 17 zie rubriek 8 Specifieke doelstellingen)

8.5 Schrijven

Vaardigheden	**Teksten**	**Tekstkenmerken**				
Beschrijvend niveau	***Tekstsoort***	***Onderwerp***	***Situatie***	***Structuur***	***Woordenschat***	***Tempo/uitspraak***
Schrijven	Informatieve teksten*	Concreet Eigen leefwereld en dagelijks leven Zeer vertrouwd Professionele context		Korte, enkelvoudige zinnen/*enkelvoudige zinnen**** Zeer elementaire tekststructuur/*elementaire teksten**** Zeer korte teksten/ *korte teksten****	Frequente woorden Standaarduitdrukkingen Standaardtaal Informeel en formeel Vakterminologie	

* voorbeelden zijn opgenomen in de pedagogische wenken
*** voor de richting Kantoor

De leerlingen kunnen volgende taken beschrijvend[1] uitvoeren:

Schr 1 standaarduitdrukkingen en standaardzinnen gebruiken (ET 15)

Schr 2 eenvoudige boodschappen schrijven bijvoorbeeld briefjes, e-mails of kaarten vanuit modellen

Schr 3 mededelingen schrijven, bijvoorbeeld over gewijzigde openingsuren (ET 16)

Schr 4 informatie geven over zichzelf (ET 17)

[1] De aangeleverde informatie inhoudelijk opnemen zoals ze wordt aangeboden of de informatie weergeven zoals de tekst die geeft.

Schr 5 indien nodig, volgende strategieën gebruiken (ET 18):

- hanteren van een model of een in de klas behandelde tekst,
- tekst in een passende lay-out gieten,
- de eigen tekst corrigeren,
- een eenvoudig woordenboek of woordenlijst gebruiken.

(Schr 6 t.e.m. Schr 10 zie rubriek 8 Specifieke doelstellingen)

Voor volgende studierichtingen is een vreemde taal inherent aan de opleiding en voorziet dit leerplan meer dan de basis (zie rubriek 8), namelijk voor de studierichtingen met:

Frans en Engels in het specifiek gedeelte

Het betreft Onthaal en recreatie, Restaurant en keuken, Vrachtwagenchauffeur*, Kantoor en Verkoop.

Frans en Engels behoren tot de B(asis) + S(pecifiek) -vakken. De doelen zijn voor alle talen.

*Frans/Engels/Duits

Frans in het specifiek gedeelte

Het betreft Haarzorg, Moderealisatie en –verkoop, Frans is een B+S –vak. Dit betekent dat deze doelen voor Frans gerealiseerd moeten worden. Als de school kiest om ook nog Engels aan te bieden, dan behoort die tweede vreemde taal tot het complementair gedeelte.

De doelen uit het basisgedeelte kunnen daarvoor gebruikt worden.

9 Specifieke doelstellingen voor de studierichtingen:

Restaurant en keuken, Moderealisatie en -verkoop, Onthaal en recreatie, Haarzorg, Vrachtwagenchauffeur, Kantoor, Verkoop

Nr.	Specifieke doelstellingen		Rest. en keuken	Moderealis. en Vk	Haarzorg	Vrachtwagenchauf.	Verkoop	Onth. en recreatie	Kantoor
	Mondelinge interactie (korte, eenvoudige gesprekken in voorspelbare situaties)	***taalvaardigheidsniveau***	A1/ A2	A1/ A2	A1/ A2	A1/ A2	A2	A2+	A2+
GESPR 7		Klanten/bezoekers/leveranciers onthalen, begeleiden, bedienen, informeren, doorverwijzen	X	X	X	X	X	X	X
GESPR 8		Klanten/bezoekers/leveranciers voldoende informatie vragen (wensen, smaken, stijlen …)	X	X	X	X	X	X	X
GESPR 9		Klanten/bezoekers/leveranciers voldoende informatie geven (productinformatie, gebruiksvoorschriften, etiketten, bijverkopen …)	X	X	X		X	X	X
GESPR 10		Zakelijk gesprek voeren (bestelling plaatsen, info vragen, info geven …)	X	X	X	X	X	X	X
GESPR 11		Zakelijk telefoongesprek voeren en indien nodig doorschakelen	X	X	X	X	X	X	X
GESPR 12		Afrekenen	X	X	X		X	X	X
GESPR 13		Gepast reageren op klachten (eigen aan de professionele context)	X	X	X	X	X	X	X
GESPR 14		Klacht formuleren	X	X	X	X	X	X	X
GESPR 15		Gesprek over laden en lossen van vrachtwagen voeren				X	X		X
GESPR 16		Zich uitdrukken op de openbare weg, parkeerterreinen en –ruimtes, in restaurant en hotel				X			
GESPR 17		Info geven over handelsdocumenten	X	X	X	X	X	X	X
	Schrijven (korte, eenvoudige teksten in voorspelbare situaties)	***taalvaardigheidsniveau***	A1	A1	A1	A1	A1	A1	A2+
Schr 6		Courante handelsdocumenten opstellen					X		X
Schr 7		Handelsdocumenten invullen	X	X	X	X	X	X	X
Schr 8		Inkomende en uitgaande post verwerken					X		X
Schr 9		Bestellingen kunnen plaatsen en verwerken					X		X
Schr 10		Kort verslag, korte brief, fax en memo aanpassen en opmaken aan de hand van notities en instructies					X		X

Voor de concrete invulling van deze doelstelling is het noodzakelijk dat er geregeld overleg plaatsvindt met de vakgroep/leraren van de specifieke vakken.

Het is de bedoeling dat specifieke doelstellingen gerealiseerd worden ***vanuit en binnen de werkcontext*** van de leerlingen. Zo zal een leerling die de opleiding van Vrachtwagenchauffeur volgt, deze vaardigheden verwerven vanuit een andere context dan een leerling in de opleiding Haarzorg. Daarnaast waak je over ***het te bereiken niveau*** voor deze vaardigheden. Een leerling in de richting Kantoor, moet die vaardigheden verwerven op niveau A2+ en een leerling uit de studierichting Restaurant en keuken op niveau A1. Voor de niveaus werd het ERK als basis genomen.
De vermelde niveaus van het ERK moeten gezien worden als middel om de doelstellingen af te toetsen.

Niveau A1 De leerling kan vertrouwde dagelijkse uitdrukkingen en basiszinnen gericht op de bevrediging van concrete behoeften begrijpen en gebruiken. Hij kan zichzelf aan anderen voorstellen en kan vragen stellen en beantwoorden over persoonlijke en courante jobgerelateerde gegevens. De leerling kan op een simpele wijze reageren, aangenomen dat de andere persoon langzaam en duidelijk praat en bereid is om te helpen.

Niveau A2 De leerling kan zinnen en regelmatig voorkomende uitdrukkingen begrijpen die verband hebben met zaken van direct belang (bijvoorbeeld persoonsgegevens, familie, winkelen, plaatselijke geografie, werk). Hij kan communiceren in simpele en alledaagse taken die een eenvoudige en directe uitwisseling over vertrouwde en alledaagse kwesties vereisen. Hij kan zich redden in de meeste situaties die frequent voorkomen. De leerling kan in eenvoudige bewoordingen aspecten van de eigen achtergrond, de onmiddellijke omgeving en kwesties op het gebied van diverse behoeften beschrijven.

Niveau A2+ De leerling kan de belangrijkste punten begrijpen uit duidelijke eenvoudige standaardteksten over zeer vertrouwde zaken die regelmatig voorkomen op het werk, op school en in de vrije tijd. Hij kan zich redden in situaties die frequent voorkomen ook in de professionele context. Hij kan een zeer eenvoudige lopende tekst produceren over onderwerpen waarmee hij zeer vertrouwd is.

9.1 Duiding per richting

9.1.1 Moderealisatie en –verkoop

De spreek-, luister-, lees- en schrijfsituaties hebben te maken met de leef- en werkwereld. Het is dan ook de bedoeling dat leerlingen de moderne vreemde talen leren zodat ze courante situaties op hun latere werkplek in de vreemde taal kunnen aanpakken. Je denkt hierbij aan telefoongesprekken, kassagesprekken, vragen om de behoeftes van de klant te achterhalen, afsluitgesprek … Sjablonen, modellen, standaarduitdrukkingen, schrijf- en spreekkaders helpen hen daarbij.
Enkele teksttypes:

- gebruiksaanwijzingen/handleidingen,
- etiketten,
- eenvoudige vakliteratuur,
- vakgerelateerde internetsites,
- productinformatie,
- advertenties.

De schrijfvaardigheid van deze leerlingen beperkt zich tot het noteren van korte mededelingen, prijzen en klantgegevens. De leerlingen moeten ook correct artikelbenamingen kunnen schrijven, bijvoorbeeld rok, jurk, broek, kousen, schoen, accessoires ...
Om de leerinhouden zo goed mogelijk te laten aansluiten bij de toekomstige werkcontext van de leerlingen, is het noodzakelijk om deze in overleg met de vakgroep/leraren van de specifieke vakken te bepalen.

9.1.2 Vrachtwagenchauffeur

Frans is best de eerste oefentaal en nadien Duits. Onze nationale transportfirma's rijden immers hoofdzakelijk in eigen land en op het Europese vasteland. Frans is daarbij, ook receptief, een moeilijke taal, terwijl de leerlingen voor het begrijpen van Duits en Engels minder grote problemen ervaren.
Een school kan echter, op basis van de lokale vraag, een andere prioriteit invoeren i.v.m. Engels of Duits.

De spreek-, luister-, lees- en schrijfsituaties hebben te maken met de leef- en werkwereld. Zo moeten de leerlingen onder andere het hoofd kunnen bieden aan courante situaties op de openbare weg. Je denkt hierbij aan een politiecontrole, tolheffing, ongeval, in een wegrestaurant, persoonlijke behoeftes, verschillende probleemsituaties onderweg … Sjablonen, modellen, standaarduitdrukkingen, schrijf- en spreekkaders helpen hen daarbij.
Enkele teksttypes:

- eenvoudige vakliteratuur,
- vakgerelateerde internetsites,
- gebruiksaanwijzingen/handleidingen/instructiefiches.

Op het einde van het zesde jaar moeten leerlingen documenten in verband met de transportsector kunnen invullen.
Om de leerinhouden zo goed mogelijk te laten aansluiten bij de toekomstige werkcontext van de leerlingen, is het noodzakelijk om deze in overleg met de vakgroep/leraren van de specifieke vakken te bepalen.

9.1.3 Haarzorg

De spreek-, luister-, lees- en schrijfsituaties hebben te maken met de leef- en werkwereld. Het is dan ook de bedoeling dat leerlingen de moderne vreemde talen leren zodat ze courante situaties op hun latere werkplek in de vreemde taal kunnen aanpakken. Je denkt hierbij: aan de klant laten plaatsnemen, het behandelingsplan invullen, een zeer informeel gesprek voeren (het weer …), tevredenheid van de klant nagaan, een product tonen, bijverkopen doen … Sjablonen, modellen, standaarduitdrukkingen, schrijf- en spreekkaders helpen hen daarbij.

Enkele teksttypes:

- eenvoudige vakliteratuur,
- vakgerelateerde internetsites,
- productinformatie.

Om de leerinhouden zo goed mogelijk te laten aansluiten bij de toekomstige werkcontext van de leerlingen, is het noodzakelijk om deze in overleg met de vakgroep/leraren van de specifieke vakken te bepalen.

9.1.4 Restaurant en keuken

De spreek-, luister-, lees- en schrijfsituaties hebben te maken met de leef- en werkwereld. Het is dan ook de bedoeling dat leerlingen de moderne vreemde talen leren zodat ze courante situaties op hun latere werkplek in de vreemde taal kunnen aanpakken. Leerlingen moeten bijvoorbeeld de klant naar de tafel begeleiden, een menu voorlezen, summiere informatie geven over gerechten en hun bereidingswijze, advies geven bij de maaltijd … Sjablonen, modellen, standaarduitdrukkingen, schrijf- en spreekkaders helpen hen daarbij.

Enkele teksttypes (rekening houdend met het beheersingsniveau van de leerlingen):

- vakliteratuur,
- vakgerelateerde internetsites,
- gebruiksaanwijzingen/handleidingen,
- prijslijsten,
- etiketten,
- productinformatie,
- menu's,
- kookprogramma's,
- advertenties,
- foodblogs.

Om de leerinhouden zo goed mogelijk te laten aansluiten bij de toekomstige werkcontext van de leerlingen, is het noodzakelijk om deze in overleg met de vakgroep/leraren van de specifieke vakken te bepalen.

9.1.5 Onthaal en recreatie

De spreek-, luister-, lees- en schrijfsituaties hebben te maken met de leef- en werkwereld. Het is dan ook de bedoeling dat leerlingen de moderne vreemde talen leren zodat ze later courante situaties op hun werkplek in de vreemde taal kunnen aanpakken.

Je denkt hierbij aan bezoekers instructies geven, korte berichten omroepen, spellen van namen en getallen, gerichte vragen stellen, bijsturen van ongewenst gedrag, klanten zelf aanspreken, een groep toespreken … Sjablonen, modellen, standaarduitdrukkingen, schrijf- en spreekkaders helpen hen daarbij.

Enkele teksttypes:

- eenvoudige vakliteratuur,
- vakgerelateerde internetsites,
- gebruiksaanwijzingen/handleidingen/mededelingen,
- beschrijving van spellen en activiteiten.

Extra aandacht verdient het schrijven van korte mededelingen voor bezoekers/collega's.
Om de leerinhouden zo goed mogelijk te laten aansluiten bij de toekomstige werkcontext van de leerlingen, is het noodzakelijk om deze in overleg met de vakgroep/leraren van de specifieke vakken te bepalen.

9.1.6 Verkoop

De spreek-, luister-, lees- en schrijfsituaties hebben te maken met de leef- en werkwereld. Het is dan ook de bedoeling dat leerlingen de moderne vreemde talen leren zodat ze courante situaties op hun latere werkplek in de vreemde taal kunnen aanpakken.
Voorbeelden hiervan zijn: klanten onthalen, aan de hand van gerichte vragen de behoeftes leren kennen, een product beschrijven, voor- en nadelen opsommen … Sjablonen, modellen, standaarduitdrukkingen, schrijf- en spreekkaders helpen hen daarbij.

Enkele teksttypes:

- eenvoudige vakliteratuur,
- vakgerelateerde internetsites,
- gebruiksaanwijzingen/handleidingen,
- prijslijsten,
- etiketten.

Om de leerinhouden zo goed mogelijk te laten aansluiten bij de toekomstige werkcontext van de leerlingen, is het noodzakelijk om deze in overleg met de vakgroep/leraren van de specifieke vakken te bepalen.

9.1.7 Kantoor

De spreek-, luister-, lees- en schrijfsituaties hebben te maken met de leef- en werkwereld. Het is dan ook de bedoeling dat leerlingen de moderne vreemde talen aangeleerd worden zodat zij courante situaties kunnen aanpakken op hun latere werkplek. Voorbeelden hiervan zijn: klanten onthalen, aan de hand van gerichte vragen de wensen analyseren, doorschakelen van telefoongesprek, gerichte informatie geven… Sjablonen, modellen, standaarduitdrukkingen, schrijf- en spreekkaders helpen hen daarbij.
Enkele teksttypes:

- eenvoudige vakliteratuur,
- vakgerelateerde internetsites,
- gebruiksaanwijzingen/handleidingen,
- prijslijsten,
- etiketten,
- brieven,
- eenvoudige handelsdocumenten.

Om de leerinhouden zo goed mogelijk te laten aansluiten bij de toekomstige werkcontext van de leerlingen, is het noodzakelijk om deze in overleg met de vakgroep/leraren van de specifieke vakken te bepalen.

9.2 Ondersteunende kennis

De leerlingen kunnen:

1 vorm, betekenis en reëel gebruik van frequente woorden en woordcombinaties uit volgende domeinen inzetten:
   - persoonlijke gegevens zoals naam, leeftijd, geboortedatum, adres, telefoon, nationaliteit, dichte familie, kleding, gezondheid, lichaamsdelen,
   - dagelijks leven: wonen, bezigheden, vrijetijdsbesteding, boodschappen, verplaatsingen, eten en drinken, tijdsaanduidingen, aantallen, hoeveelheden, kosten, alfabet, kleuren en bijvoeglijke naamwoorden om te beschrijven, het weer, verkeerssituaties, plaatsaanduidingen,
   - relatie tot anderen: zich voorstellen, iemand voorstellen, begroeten, bedanken, zich excuseren, gevoelens uitdrukken (ET 19)
   - vakterminologie.

2 belangrijke grammaticale constructies, eventueel met behulp van schema's en overzichten, inzetten (ET 20)

3 in de klas geoefende vormen en structuren in nieuwe contexten herkennen en inzetten (ET 21)

4 gebruik maken van verschillende taalregisters (informeel, formeel) bij het spreken (ET 22)

5 de typische kenmerken van bepaalde tekstsoorten inzetten bij lezen, luisteren, gesprekken voeren en schrijven (ET 23)

Bij doel 1 en doel 2

Door hun leeftijd en ruimere interessesfeer zou het kunnen dat de leerlingen kennis maken met een gevarieerder tekstaanbod. Daardoor zullen ze in contact komen met nieuwe grammaticale vormen en woordenschat. De leerlingen hoeven deze grammaticale items en uitdrukkingen niet noodzakelijk actief te beheersen. Soms ga je er niet op in omdat het niet nodig is, soms is herkennen en begrijpen voldoende. De communicatieve situaties en taaltaken bepalen welke grammaticale en lexicale items aan bod komen en in hoeverre je die verklaart en inoefent.

Voor een concretisering van mogelijke grammaticale constructies: zie wenken.

9.3 Ondersteunende attitudes

De leerlingen werken aan volgende attitudes (worden aangeduid met *):

1 tonen bereidheid om een vreemde taal te leren (*),

2 tonen bereidheid en durf om te luisteren, te lezen, te spreken, gesprekken te voeren en te schrijven (ET 24*),

3 tonen bereidheid tot taalverzorging (ET 25*),

4 tonen bereidheid om eigen teksten na te kijken(*),

5 tonen belangstelling voor de aanwezigheid van vreemde talen in hun leefwereld, ook buiten de school (ET 26*),

6 staan open voor verschillen en gelijkenissen in leefwijze, waarden en normen tussen de eigen cultuur en de cultuur van een streek waar de doeltaal wordt gesproken (ET 27*),

7 zijn bereid om over de eigen aanpak reflecteren (*),

8 blijven zich bij het lezen en het luisteren concentreren (*).

10 Pedagogisch-didactische wenken

10.1 Algemene aandachtspunten

Het realiseren van de doelstellingen voor moderne vreemde talen in de derde graad bso, moet de leerlingen in staat stellen hun eigen wensen uit te drukken in functioneel, alledaags Engels, Frans en/of Duits[1] en zo tegemoet komen aan wat de maatschappij als een taalvaardigheidsminimum vereist.
In de derde graad bso richten de leerlingen zich bewust op het verwerven van een beroepskwalificatie. Het is dan ook zeer belangrijk dat de leerlingen taalvaardigheden verwerven die aansluiten op de richtingspecifieke context. Dit zal ervoor zorgen dat de leerlingen die vaardigheden efficiënt kunnen gebruiken in beroepssituaties. Voor de studierichtingen die opgenomen zijn in deel twee van dit leerplan worden bijkomende specifieke doelstellingen geformuleerd.
Om een gepaste invulling te geven aan de leerinhouden moderne vreemde talen voor het specifieke gedeelte overleg je best met de vakwerkgroep van de vakken van het specifieke gedeelte.
Door gebruik te maken van lesmateriaal dat aansluit bij de leef- en werkwereld van de jongeren, daag je deze leerlingen uit om actief deel te nemen aan het leerproces. De professionele context waarvoor zij zich voorbereiden kan daarvan deel uitmaken.

Het belang van receptieve vaardigheden

Het leerplan onderscheidt vijf vaardigheidsvelden: luisteren, lezen, mondelinge interactie, spreken en schrijven. Bij mondelinge interactie treden twee of meer sprekers in dialoog.

In het onderwijsleerproces gaan de receptieve vaardigheden (luisteren en lezen) vaak vooraf aan de productieve vaardigheden (spreken en schrijven). Leerlingen leren pas spreken (en schrijven) als ze vooraf overvloedig en nadrukkelijk met gesproken en geschreven taal geconfronteerd worden.

We geven een voorbeeld om dit te illustreren. Als leraar laat je de leerling gericht luisteren naar een korte dialoog. De leerlingen halen daar bepaalde informatie uit. Vervolgens bespreek je die dialoog en lezen de leerlingen die zelf. Ten slotte gebruiken de leerlingen dit dialoogje als model om zich uit te drukken in een gelijkaardige situatie.

[1] Vrachtwagenchauffeur

De opbouw van een les

Voor alle communicatiesituaties, zowel bij lezen, luisteren , spreken, gesprekken voeren en schrijven, volg je bijvoorbeeld de OVUR-strategie:

- oriënteren,
- voorbereiden,
- uitvoeren,
- reflecteren.

In de eerste fase oriënteer je de leerlingen op de taak door bijvoorbeeld een situatieschets, een tekst, een gesprek, audiovisueel materiaal. Op die manier wek je de belangstelling van de leerlingen. Tijdens de voorbereiding maken ze kennis met de taaltaak die ze moeten uitvoeren en bereiden ze zich zo goed mogelijk voor. Bij luisteren en lezen nemen de leerlingen de opdracht vooraf door. De aard van de taak en de situatie bepalen de uitvoering.

Bij bepaalde taken gespreksvaardigheid kunnen de leerlingen de anderen die de opdracht uitvoeren, ook observeren. Die observaties vormen de basis voor reflectie: de leerlingen denken na over wat ze hebben gezien/gehoord bij de anderen. Observatie- en beoordelingsschema's helpen leerlingen te verwoorden wat ze hebben gezien. Dit is een vorm van peerevaluatie. Zo komen ze ook tot zelfevaluatie.

De beste resultaten bereik je door herhaling en systematische feedback, gespreid over een langere periode. Leerlingen zullen de vreemde taal slechts leren door veel te herhalen, maar telkens in lichtjes gewijzigde contexten. Ook moeten ze leren nadenken over hun resultaten, aanpak en die van anderen. Ze kunnen dit doen aan de hand van concrete vragen of lijstjes die ze krijgen van de leraar. Zo doen ze aan zelfevaluatie en peer-evaluatie en worden ze aangezet om na te denken over hoe ze hun aanpak kunnen verbeteren.

Na verloop van tijd kunnen de leerlingen ook zelfstandig de stappen van de OVUR-strategie zetten, of met minder begeleiding.

De instructietaal

Leerlingen leren een vreemde taal door er vaak mee in contact te komen. Daarom is het goed dat de leraar waar mogelijk de vreemde taal op een passend niveau als voertaal gebruikt in de klas. In de context van het beperkt aantal uren en rekening houdend met de eigenheid van deze doelgroep, is het echter aanvaardbaar dat de leraar soms Nederlands spreekt om de leerlingen niet te demotiveren en te garanderen dat ze alles goed begrijpen.
Om dezelfde reden kunnen de opdrachten bij een tekst in het Nederlands gesteld zijn. Het belangrijkste is dat leerlingen begrijpen wat er van hen verwacht wordt.

Aard van de teksten bij lees- en luistervaardigheid

De teksten zijn kort. Ze gaan over concrete onderwerpen en komen voor in het gewone leven, bij voorkeur gebruik je teksten met onderwerpen gerelateerd aan de werkcontext van de leerlingen. Ze zijn ook heel gevarieerd. Allerlei teksttypes komen aan bod.

Dit leerplan spreekt herhaaldelijk over **authentieke en semi-authentieke** Frans- Engels- Duitstalige teksten. Authentieke teksten zijn teksten die in Franstalige, Engelstalige Duitstalige gebieden effectief bestaan. Semi-authentieke teksten zijn gebaseerd op realistische voorbeelden. Ze lijken echt, maar zijn het niet.

Voor de leerlingen is het boeiender als ze geconfronteerd worden met teksten die echt lijken of zijn. Op die manier is er ook meer garantie dat ze in de realiteit ook met die teksten kunnen omgaan.

Soorten opdrachten bij lees- en luistervaardigheid

Dit type opdrachten komen in aanmerking:

- gesloten opdrachten waarbij er weinig of geen taalproductie is, bijvoorbeeld ze combineren een tekening met bepaalde woorden, ze onderstrepen wat juist is, duiden aan …
- gesloten/open opdrachten waarbij de leerlingen een bondig antwoord formuleren, eventueel in het Nederlands.

10.2 Focus op de vaardigheidsvelden

10.2.1 Luisteren

Aanpak

De leerlingen kunnen gericht luisteren naar functionele boodschappen om het algemeen onderwerp te bepalen of om bepaalde eenvoudige informatie uit de tekst te halen. Ze richten zich op wat ze willen of moeten vernemen. Dit betekent dat ze bekende elementen identificeren als getallen, bedragen, tijdstippen, locaties, richtingen … Om dit te kunnen, moeten de leerlingen het luisterdoel vooraf kennen.
Je houdt er rekening mee dat een luisteraar altijd even tijd nodig heeft om te wennen aan de stem, het spreektempo … van iemand. De leerlingen zullen dus de tekst meermaals moeten beluisteren.

De teksten

Je gebruikt authentiek of semi-authentiek materiaal: beeld- en audiomateriaal. De teksten zijn kort tot eerder kort, duidelijk en meestal helder. Er kan wat achtergrondgeluid zijn, maar dat mag de verstaanbaarheid niet in het gedrang brengen. De teksten sluiten aan bij de leef- en professionele wereld van de leerlingen. Bij het maken van je keuze van leerinhouden overleg je best ook met de vakgroep/leraren van de specifieke vakken.

Om luistervaardigheid te oefenen, gebruik je diverse teksttypes. Je kunt een keuze maken uit:

- *Informatieve teksten*, zoals:
  gesprekken,
  nieuwsitems,
  interviews,
  documentaires,
  toeristische info,
  weerberichten,
  presentaties (van films, cd's, mode …), enz.

- *Prescriptieve teksten*, zoals:
  instructies (bijvoorbeeld met betrekking tot het klasgebeuren), aanwijzingen, opdrachten,
  publieke aankondigingen, mededelingen, waarschuwingen,
  reclameboodschappen,
  recepten, enz.

- *Narratieve teksten*, zoals:
  korte reportages over bijzondere gebeurtenissen, reizen, sport,
  een kort relaas,
  verhalen,
  feuilletons, filmpjes, enz.

Het gebruik van audiovisuele en/of multimediale documenten (beeldfragmenten, cd's, cd-roms, het internet, enz) zal je lessen ongetwijfeld sterker maken en de leerlingen zullen zich sneller aangesproken voelen..

Opbouw van opdrachten

Een aantal activiteiten als voorbereiding op de eigenlijke luister- of leesopdracht, vergemakkelijken de opdracht voor de leerlingen. Dit kan gaan van het aanreiken of activeren van voorkennis en woordenschat tot het zich oriënteren op de algemene info en de te verwachten deelinformatie. Bijvoorbeeld:

- Ik sta in een station en mijn trein heeft blijkbaar vertraging (luistersituatie).
- Via het omroepsysteem zal wellicht worden meegedeeld hoeveel die vertraging oploopt; de boodschap zal in de omringende drukte slecht verstaanbaar zijn (verwachtingen).
- Men zal eerst de herkomst, dan de bestemming van de trein vermelden; de melding van de vertraging zal ingeleid worden door het woord (voor Frans) 'retard' (voorkennis).
- Aldus kan ik me concentreren op het omroepen van twee namen (bv. Bruxelles-Mons), en op de klanken (voor Frans) 're(t)a(rd)' die de verwachte duurmelding inleiden.

Je verwijst dus zoveel mogelijk naar 'luisteren-in-de-realiteit'. Je zet de leerlingen aan om zich te oriënteren op elementen die hen kunnen helpen om te anticiperen op de boodschap.

De leerlingen kunnen de tekst een aantal keren beluisteren, zowel in zijn geheel als in delen. Hoe vaak dit dan is, bepaal je als leraar zelf. Het hangt af van de mogelijkheden binnen de klasgroep en/of de beheersingsgraad. Tussentijds kun je polsen of het 'gehoorde' voldoet aan de verwachtingen van de leerlingen.

De opdrachten gaan van het algemene naar het specifieke.
Eerst vraag je naar algemene informatie zoals "Waar speelt dit gesprek zich af?" (in een winkel, in een station, op de markt). Daarna volgen specifiekere vragen zoals "Duid aan wat Jennifer koopt" (een hemd, een trui, sokken, een pak).

Vaak zal het nodig zijn om voor de luisteroefening enkele belangrijke woorden aan te brengen. De leerlingen hoeven echter niet alle woorden te begrijpen om de boodschap te vatten. Bovendien leren ze ook omgaan met onbekende woorden. De leerlingen moeten zich eerst concentreren op wat ze begrijpen of nodig hebben om de opdracht uit te voeren. Dit houdt in dat ze niet hoeven te panikeren of moedeloos worden als ze iets niet begrijpen. Ze moeten leren inzien dat ondanks het feit dat sommige woorden en stukken zin voor hen 'ruis' zijn, ze toch heel gerichte informatie uit de tekst kunnen halen.

Soms is het goed om leerlingen ook de geschreven versie van de luistertekst te laten lezen nadat ze de tekst beluisterd hebben. Op die manier wordt wat eerst 'ruis', dus onbegrijpelijk was voor hen, herkenbaar en zullen de leerlingen in de toekomst deze woorden makkelijker herkennen.

Type opdrachten
In een volgende fase kun je complexer activiteiten starten, zoals:
- ordenings- of klasseringsactiviteiten (bijvoorbeeld van de verschillende onderdelen),
- eenvoudige meerkeuzevragen met bondige verantwoording van de gemaakte keuze,
- een raster vervolledigen/invullen,
- een tekening of tekst in- en/of aanvullen,
- juist/fout vragen, met de nodige rechtzettingen (in het Nederlands),
- uit een aantal korte samenvattingen de beste aanduiden en zijn keuze (in het Nederlands) verantwoorden,
- zelf navertellen,
- een eigen mening geven op basis van een sjabloon of veel voorkomende zinnen, enz.

Verwerkingstaken na het luisteren - integratie van de luistervaardigheid in het taalleerproces
Luisteroefeningen kunnen uitmonden in lees-, spreek- (ook in mondelinge interactie) en eenvoudige schrijfopdrachten. Na de luisteroefening gaat de aandacht naar bepaalde uitdrukkingen en woorden. De leerlingen oefenen op de uitspraak door ze te herhalen. Ten slotte reageren ze zelf op bepaalde vragen door de geleerde uitdrukkingen te gebruiken.

Luisteropdrachten hebben tot doel het verwerven van een goede uitspraak en intonatie. Via luisteroefeningen worden ook het begrijpen en/of uitvoeren ingeoefend rond zowel algemene als beroepsgerichte elementen. Hierbij wordt gedacht aan:

- vragen van klanten/bezoeker/gasten/leveranciers in een gesprek begrijpen
- een eenvoudig telefoongesprek begrijpen en gepast reageren
- beluisteren van een ingesproken boodschap op het antwoordapparaat, enz.

10.2.2 Lezen

Aanpak

De leerlingen lezen informatieve, prescriptieve en narratieve teksten waarvan ze het onderwerp moeten bepalen of waaruit ze gericht informatie halen. Gerichte leestaken impliceren dat de leerlingen niet alles lezen. Ze nemen dan ook weinig lestijd in beslag.
De leerlingen kennen vooraf het leesdoel. Dit betekent dat ze bekende elementen identificeren zoals getallen, bedragen, tijdstippen, locaties, richtingen … Om dit te kunnen, moeten de leerlingen ook vooraf de opdracht kennen.

Belangrijk is dat je leerlingen niet onvoorbereid aan het lezen zet. Om het lezen te vergemakkelijken, om leerlingen gericht te laten lezen en vooral om leerlingen te motiveren tot lezen, organiseer je activiteiten die voorafgaan aan het eigenlijke lezen. Afhankelijk van het leesdoel en de inhoud van de tekst kun je bv. de voorkennis van de leerlingen activeren door hen te laten raden naar de betekenis of context van de titel. Je kunt ook de eventueel bijbehorende illustraties, grafieken, tekeningen of foto's laten interpreteren, polsen wat ze al van het onderwerp afweten en meteen een aantal sleutelwoorden uit de tekst aanbrengen.
Activiteiten voor het eigenlijke lezen in de vorm van een foto, een frappante uitspraak, enkele vraagjes die tot nadenken stemmen … geven leerlingen zin om te lezen. Soms is het goed om een aantal woorden vooraf uit te leggen zonder hierin te overdrijven. Leerlingen moeten ook leren dat ze niet elk woord uit een tekst hoeven te begrijpen om toch de informatie die ze nodig hebben, uit de tekst te kunnen halen. Leerlingen moeten bovendien ook leren betekenis af te leiden uit de context.

Het lezen gebeurt in principe in stilte. Je kunt uitzonderlijk de tekst zelf als leraar voorlezen als je vaststelt dat sommige leerlingen nood hebben aan een meer gestuurde vorm van lezen, of gewoon ter variatie. Uiteindelijk is het wel de bedoeling dat leerlingen zelfstandig en dus in stilte leesteksten leren verwerken.

Als je leerlingen hardop laat lezen, dan ben je bezig met het trainen van spreekvaardigheid als opstap naar gespreksvaardigheid. Hardop lezen heeft echter enkel zin als het om korte dialoogjes gaat.

Opbouw van opdrachten

De opdrachten gaan van het algemene naar het specifieke. De eerste vragen peilen naar algemene informatie zoals “Is dit een ticket voor de bus of voor de trein of voor een popconcert?” Daarna komen vragen naar preciezer gegevens zoals de prijs, de datum, de plaats …

Vragen zoals “Hoe zegt men in de tekst?” zijn niet authentiek, en evenmin relevant voor deze doelgroep.

Je kan de leerlingen volgende leesstrategieën bijbrengen:

- zich afvragen om welke soort tekst dit gaat, zich afvragen welke informatie deze bevat, wie de ontvanger is, met welke bedoeling de tekst geschreven werd, wat hij ermee kan doen …
- zich afvragen wat hij al weet/vermoedt over het onderwerp,
- zichzelf vragen stellen over wat hij wil vernemen,
- de lay-out interpreteren,
- gebruik maken van foto’s, tabellen, schema’s,
- hoofd- en bijzaken onderscheiden,
- de tekst snel overlopen om bepaalde informatie te lokaliseren,
- zich richten op de delen van de tekst die de meest relevante info bevatten,
- zich vragen stellen over wat hij al gelezen heeft en nog verwacht,
- een conclusie trekken,
- hulpbronnen doeltreffend gebruiken,
- de betekenis van onbekende woorden afleiden uit de globale context.

Het is belangrijk dat de leerlingen bij leesoefeningen zich richten op wat ze begrijpen en zich niet laten leiden/afleiden door wat ze niet begrijpen.

De teksten

Je gebruikt zoveel mogelijk diverse teksttypes.

Uiteraard kunnen ze niet allemaal aan bod komen. Enkele voorbeelden:

- *Informatieve teksten* (digitaal en analoog), zoals:
  - affiches,
  - labels, etiketten en verpakkingen,
  - foto’s met onderschrift,
  - formulieren,
  - prijslijsten,
  - mededelingen (bezoekuren, uurregelingstabellen van het openbaar vervoer en dergelijke),
  - brieven en e-mails,
  - folders,
  - toeristische informatie,
  - publiciteit,
  - advertenties,
  - korte artikels over bekende personen, hobby's, interesses, muziek, vakantie, enz.,
  - rubrieken in jongerentijdschriften: radio-/tv-programma, sport, muziek, enz.

- *Prescriptieve teksten*, zoals:
  wegwijzers, waarschuwingen, opschriften in de woonomgeving, in warenhuizen enz.,
  aankondigingen aan het publiek,
  instructies (bv. bij geld- en parkeerautomaten enz.),
  eenvoudige regels bij spel en sport,
  recepten,
  eenvoudige gebruiksaanwijzingen, handleidingen, onderhoudsvoorschriften,
  eenvoudige beschrijvingen van werkmethodes, patronen en dergelijke, enz.

- *Narratieve* (verhalende) *teksten*, zoals:
  gesprekjes,
  foto's met onderschrift,
  anekdotes,
  korte verhalen.

Je kiest best voor realistische leesopdrachten en authentiek lijkende teksten die de leerlingen ook effectief kunnen /zullen gebruiken. Een deeltje uit een eenvoudige handleiding van een nieuwe gsm, een etiket met onderhoudsvoorschriften bij een nieuwe jeans … Hoe dichter de opdracht en de tekst bij de realiteit aansluiten, hoe meer kans op gemotiveerde, enthousiaste leerlingen voor de les Frans, Engels of Duits[1].

Het blijft de bedoeling, ook bij leesvaardigheid, dat de leerlingen de moderne vreemde talen aangeleerd krijgen in functie van hun leefwereld en werkcontext.

Verwerkingstaken na het lezen - integratie van de leesvaardigheid in het taalleerproces
Net zoals luisterteksten dienen leesteksten niet alleen om de leesvaardigheid te oefenen. Ze kunnen bijkomend een modelfunctie hebben voor het oefenen van de productieve vaardigheden. Na de leesoefening kan je bepaalde taalelementen uit de tekst bespreken en verder inoefenen. Bepaalde teksten zoals instructies, adressen op een enveloppe enz. kunnen ook de aanleiding vormen voor bijvoorbeeld schrijfvaardigheid. Door de teksten herhaaldelijk en systematisch naar hun inhoud te bestuderen, doen de leerlingen impliciet ook ervaringen op met vormelijke elementen (woordbetekenissen, tekstopbouw van bijvoorbeeld een briefje of een briefkaart, grammaticale structuren, enz.).

10.2.3 Spreken

Aard van het spreken
Concreet betekent spreken dat een leerling alleen aan het woord is of een wat langere inbreng heeft in een situatie met verschillende gesprekspartners.
De leerlingen kunnen hierbij frequente woorden, standaarduitdrukkingen en beleefdheidsconventies gebruiken. Ze drukken zich uit in eenvoudige zinnen, eventueel ondersteund met gebaren en non-verbale communicatie. De uitspraak staat een goed begrip niet in de weg.

[1] Vrachtwagenchauffeur

De situaties kunnen betrekking hebben op:
- zichzelf, de andere(n), familie en vrienden, en leefgewoonten,
- de woonomgeving,
- vrije tijd, hobby's,
- bezoekers toespreken,
- activiteit uitleggen,
- een klant de weg uitleggen …

Zoals de wenken bij luister- en leesvaardigheid aangeven, is spreken vaak een logisch uitvloeisel van een luister- of leesoefening. Nadat ze receptief vertrouwd gemaakt zijn met bepaalde woorden, uitlatingen, enz. leren de leerlingen geleidelijk ook hoe ze die zelf productief kunnen inzetten.
Modellen/voorbeeld bieden hierbij door hun stereotiepe opbouw houvast voor transfer naar gelijkaardige situaties en vormen de aanzet tot zelfstandig functioneren in herkenbare contexten.

Het volstaat niet dat de leerlingen de modellen alleen maar kunnen reproduceren. De modellen zijn uitgangspunten van waaruit ze oefenen om **zelfstandig te functioneren** in aanverwante situaties (doelsituaties) rekening houdend met de doelgroep. Om de haalbaarheid van dergelijke oefeningen te waarborgen, is het belangrijk dat er een waarneembaar verband is tussen de 'setting' van het model en deze van de doelsituatie.

10.2.4 Mondelinge interactie of gesprekken voeren

Aard van de gesprekken
Concreet betekent mondelinge interactie dat leerlingen kunnen deelnemen aan eenvoudige voorspelbare rechtstreekse gesprekken en eenvoudige telefonische gesprekken binnen hun private en werkcontext.
De leerlingen kunnen hierbij frequente woorden, standaarduitdrukkingen en beleefdheidsconventies gebruiken. Ze drukken zich uit in eenvoudige zinnen, eventueel ondersteund met gebaren en non-verbale communicatie. De uitspraak staat een goed begrip niet in de weg.

De situaties kunnen betrekking hebben op:
- zichzelf, de andere(n), familie en vrienden, en leefgewoonten,
- de woonomgeving,
- vrije tijd, hobby's,
- hulp vragen en bieden,
- inlichtingen vragen en verstrekken,
- boodschappen doen: iets bestellen en betalen in een winkel, in een restaurant of bar, enz.
- ontmoetingen: begroeten, afscheid nemen, iemand bedanken, enz.,
- klanten onthalen, bedienen, doorverwijzen,
- bezoekers toespreken,
- klant de weg wijzen,
- telefonisch een reservatie maken, enz.

Aanpak

Zoals de wenken bij luister- en leesvaardigheid aangeven, is mondelinge interactie vaak een logisch uitvloeisel van een luister- of leesoefening. Nadat ze receptief vertrouwd gemaakt zijn met bepaalde woorden, uitlatingen, dialogen, enz. leren de leerlingen geleidelijk ook hoe ze die zelf productief kunnen inzetten. In eerste instantie leren leerlingen zaken hardop benoemen of kort reageren op bepaalde tekens, signalen, uitspraken, vragen, enz. Daarna lezen ze een korte dialoog hardop. Het gaat hier om dialogen waarmee ze vertrouwd zijn, die ze dus beluisterd hebben en waarvan ze de tekst helemaal begrijpen. Vervolgens leren ze in voorbeelddialogen verschillende rollen spelen (bv. een vriend, de leraar, een ouder, klant, leveranciers…). Het taalregister passen ze aan de gesprekspartner aan: ze drukken zich op formele wijze uit in gesprekken met volwassenen en onbekenden. In de dialogen kunnen ook rollen gewijzigd worden als een of meer van de componenten van de communicatieve situatie anders is.

Modellen/voorbeelddialogen bieden hierbij door hun stereotiepe opbouw houvast voor transfer naar gelijkaardige situaties en vormen de aanzet tot zelfstandig functioneren in herkenbare contexten.
Deze moeten een uitgesproken authentiek karakter vertonen, omdat:

- hun voorspelbare, vaak stereotiepe opbouw een houvast biedt voor transferoefeningen naar aanverwante nutssituaties (bv. iets kopen, informatie vragen, afspreken).
- de leerlingen de gelegenheid krijgen om reëel taalgebruik te bestuderen en te gebruiken: omgangsvormen, gangbare collocaties (voilà, pardon? il est vrai que...here you are! what's up?) en structuren in uiteenlopende gebruikscontexten.
- het langetermijngeheugen hierdoor gestimuleerd wordt. Taalelementen beklijven beter omdat ze gefixeerd worden, niet alleen in zinnen, maar tegelijk in de veel ruimere, ondersteunende context van een 'verhaal'.

Het volstaat niet dat de leerlingen de modellen alleen maar kunnen reproduceren. De modellen zijn slechts uitgangspunten van waaruit ze oefenen om **zelfstandig te functioneren** in aanverwante situaties (doelsituaties). Om de haalbaarheid van dergelijke oefeningen te waarborgen, is het belangrijk dat er een waarneembaar verband is tussen de 'setting' van het model en deze van de doelsituatie.

Uiteraard zullen de leerlingen in situaties komen te staan waar ze iets niet begrijpen. Daarom leren ze ook aangeven dat ze iets niet begrijpen, en op een eenvoudige manier vragen om iets te herhalen, bijvoorbeeld "Pardon?" Het kan ook door op vragende toon te herhalen wat de spreker heeft gezegd, bv. "What's your home town?" "My home town?".
De leerlingen leren zo enkele belangrijke verschillen inzake sociale en culturele conventies (bv. manieren om instemming te betuigen, beleefdheidsvormen enz.) zodat ze de andere correct begrijpen en zelf geen aanleiding geven tot ongewenste interpretaties.
Voorbeelddialogen spelen ook een belangrijke rol bij het zich inleven in cultuurverschillen. Terwijl de leerlingen de dialogen oefenen, (ook lezen en beluisteren) ontdekken ze hoe de Frans-, Engels-, Duitstaligen elkaar begroeten, afscheid nemen, hoe ze een telefoongesprek beginnen …

Geef de leerlingen voldoende oefentijd in de les. Laat de hele klas in duo's oefenen. Dit stelt de leerlingen op hun gemak en verhoogt hun zelfvertrouwen bij het gebruik van de vreemde taal.

Verwachtingen

De communicatie primeert op de grammaticale correctheid. Dit betekent dat de communicatie doeltreffend verloopt: de leerlingen begrijpen hun gesprekspartner en worden zelf begrepen. Daarbij tonen ze een zo groot mogelijke correctheid in woordgebruik en uitspraak, minder wat het grammaticale betreft. Het is belangrijker dat ze zich uit de slag trekken, dan dat alles correct is.

Het blijft de bedoeling, ook bij spreekvaardigheid, dat de leerlingen de moderne vreemde talen aanleren in functie van hun leefwereld en latere job.

Voor de leerlingen uit de richting Kantoor, Verkoop of Onthaal en recreatie wordt een hogere beheersingsgraad verwacht (zie tabel).

10.2.5 Schrijven

Schrijfvaardigheid wordt het beste aangeleerd door uit te gaan van de leesvaardigheid. Je maakt de leerlingen eerst vertrouwd met de nieuwe schrijfvorm. Daarop volgt het sterk gericht inoefenen dat later in een vrijere vorm van schrijven kan uitmonden.

Je vertrekt dus van een model, bespreekt de eigenheid ervan en vervolgens oefenen de leerlingen om het model aan te passen aan diverse situaties. Voor beroepsgerichte teksten gebruiken ze de computer. Voor de keuze van schrijfopdrachten overleg je best met de leraar technische en praktische vakken. Ook zorg je ervoor dat de beroepsgerichte schrijfopdrachten aansluiten op de stageplaatsen. Zo krijgt de noodzakelijke aansluiting van de opleiding op school bij de bedrijven/KMO's in de regio de beste kansen.

Kantoor

Voor de leerlingen uit de richting Kantoor wordt voor de schrijfvaardigheid een hogere beheersingsgraad verwacht. Zij moeten kunnen inkomende en uitgaande post verwerken, bestellingen plaatsen en verwerken en een eenvoudig schrijven kunnen aanpassen en opmaken. Zij moeten een kort verslag, eenvoudige brief, memo… opmaken aan de hand van sjablonen, modellen, standaardzinnen … Elke opdracht sluit aan bij de werkcontext.

10.2.6 De ondersteunende kennis

Receptieve en productieve woordenschat

Woordenschat wordt aangeboden en ingeoefend in contexten (bij lees- en luisteropdrachten). Bij lezen en luisteren werk je in eerste instantie aan **receptieve woordenschatverwerving**:

- je legt sleutelwoorden uit,
- de leerlingen leren de globale betekenis van de tekst, de situatie, hun kennis van de leef- en werkwereld, enz. inzetten om de betekenis van woorden en uitdrukkingen af te leiden.

Door veel te lezen en te luisteren in de vreemde taal, doordat woorden blijven terugkomen in wisselende contexten en structuren breidt de verankering in het 'netwerk' zich uit en zullen woorden steeds beter beklijven. Veel lezen en luisteren stimuleert de taalverwerving, maar geeft niet altijd aanleiding tot het activeren van woordenschat.

Selectie van woordenschat

Wanneer iemand een vreemde taal leest of beluistert, ontmoet hij nieuwe woorden en uitdrukkingen die hij weliswaar begrijpt, maar daarom nog niet zelf gebruikt. De receptieve woordenschat is duidelijk uitgebreider dan de productieve. De productief of actief te gebruiken woorden selecteer je in functie van de situaties waarin de leerlingen zich moeten kunnen uitdrukken (spreek- en gespreksvaardigheid). De actieve woordenschat bestaat dus uit frequente en relevante woorden die veel voorkomen in vertrouwde alledaagse en werksituaties en die de leerlingen nodig hebben om zich uit te drukken in die situaties.

Bij het inoefenen van woordenschat ligt de nadruk niet op het oefenen van geïsoleerde woorden (bijvoorbeeld faire, prendre …) maar zul je vooral aandacht hebben voor **collocaties** (vaste combinaties van het woord met andere woorden), bijvoorbeeld faire des achats, faire mal, faire un tour …, prendre le bus, prendre contact … to have a great time, to watch television, to order a meal, to take a shower en voor **chunks** (veel voorkomende standaardconstructies die in hun geheel aangebracht en geleerd worden zonder in te gaan op of na te denken over de grammaticale constructies), bijvoorbeeld Comment vas-tu?, Ce n'est pas grave, Je me sens déjà mieux, How are you, Go to school by bus, My name is …, I love cycling …)

Het inoefenen van woordenschat

De productief te beheersen woordenschat wordt het best geactiveerd in een functionele context en via **gerichte oefeningen die aanvankelijk receptief van aard zijn** en waarbij de aandacht vooral uitgaat naar de uitspraak (mondelinge oefeningen), de betekenis en het gebruik.
Mogelijke oefenvormen:

- taaluiting en gebruikssituatie zijn gegeven; opdracht: welke taaluiting gebruik je in welke situatie,
- vragen en antwoorden zijn gegeven: de leerlingen combineren het antwoord met de juiste vraag,
- zinnen/woorden associëren met de bijbehorende illustratie,
- tekening(en) met beperkt aantal beschrijvende zinnen: de leerlingen kiezen die zinnen die bij de tekening(en) horen (en zetten ze eventueel in de juiste volgorde),
- gatentekst met enkele ontbrekende woorden en constructies: de ontbrekende woorden en constructies worden boven de oefening gegeven. Dit is een combinatie van leesvaardigheid en woordenschatkennis,
- vragen en antwoorden van een kort dialoogje in de juiste volgorde zetten,
- kleine woordvelden samenstellen: welk woord hoort niet thuis in de reeks (chassez l'intrus/ the odd one out); in een reeks van woorden duiden de leerlingen bijvoorbeeld die woorden aan die verband houden met het weer,
- meerkeuzevragen: de leerlingen kiezen die zin/die uitdrukking die je in een bepaalde situatie kunt gebruiken,
- eenvoudige zinnen maken in een functionele context met (een beperkt aantal) gegeven woorden.

In een tweede fase kun je de actief te beheersen woordenschat geconsolideerd worden via **productieve oefeningen**.

Mogelijke oefenvormen:

- voorwerpen/handelingen op een tekening benoemen,
- in de vorm van een opsomming van enkele eenvoudige zinnen commentaar geven bij een illustratie (een weerkaartje, een foto van een etalage, een eenvoudig plannetje …) met of zonder gegeven sleutelwoorden,
- antwoorden laten formuleren op eenvoudige, veelvoorkomende vragen (Quelle heure est-il?, Qu'est-ce que tu manges le matin?, Quelle est ta couleur préférée? … What time is it? What's your name? Where are you from?), enz.

Gerichte woordenschatoefeningen waarbij de woordenschat geactiveerd wordt, monden altijd uit in **communicatieve opdrachten** (spreek- of gespreksvaardigheid) waarbij de leerlingen die woorden/ woordcombinaties leren gebruiken om zich verstaanbaar te maken in een concrete situatie (zie gespreksvaardigheid).

Voor deze leerlingen is het laten instuderen van (lange) woordenlijsten weinig efficiënt. Je biedt de woordenschat best aan in kleine, haalbare eenheden. Daarbij hou je er rekening mee dat de leerlingen niet alle ingeoefende woorden meteen opslaan, voor altijd onthouden en spontaan kunnen gebruiken.

Voor bepaalde woordvelden zullen de leerlingen voornamelijk die woorden en uitdrukkingen assimileren die voor hen van toepassing zijn. Daarom is het belangrijk de basiswoordenschat vaak te herhalen in steeds andere contexten.

De aanpak en de rol van grammatica

Grammaticaonderwijs is voor deze leerlingen echt geen doel op zich. De vreemde taal is geen studieobject en moet hier dus niet (uitvoerig) beschreven of geanalyseerd worden. Grammatica moet functioneel zijn en de leerlingen in staat stellen om zich beter te behelpen in gesprekssituaties.

Grammatica staat altijd in functie van een functioneel taalgebruik. De consequenties van deze stelling zijn:

- dat je grammaticale leerinhouden aanbiedt bij het oefenen van communicatieve vaardigheden. De grammaticale ondersteuning wordt dus geïntegreerd, soms beperkt systematisch, aangebracht.
- dat de leerlingen de grammatica die ze aangeboden krijgen, moeten kunnen toepassen. Ze hoeven geen regels te formuleren en geen grammaticale terminologie te gebruiken.
- dat de leerlingen niet te veel tijd besteden aan de opbouw van tabellen, het inductief afleiden van de regel en het kopiëren van grammaticaregels.
- dat bij de evaluatie 'grammatica op zich' onbelangrijk is.

Je geeft het best de voorkeur aan een werkwijze waarbij de leerlingen vormen en structuren in zinvolle communicatieve contexten (tekstjes, voorbeeldzinnen) observeren en vergelijken. Zo kunnen de leerlingen zelf een aantal wetmatigheden ontdekken. Kennis van bepaalde taalgebruiksregels kan leerlingen helpen bij taalproductie. Als een grammaticale regel toch verduidelijkt moet worden, doe je dit je best in de moedertaal, en via een voorbeeld-als-regel. De eenvoud van de regel en de directe inzetbaarheid ervan zijn dan belangrijker dan het streven naar volledigheid. Je beperkt best expliciet grammaticaonderricht tot de essentie. Besteed hierbij veel aandacht aan voorbeelden, visuele presentatie en een eenvoudige formulering van de (vuist)regels. (Lange) lijsten met uitzonderingen zijn zeker niet aangewezen. Visuele ondersteuning is uiterst zinvol en verdient vanuit leerpsychologisch standpunt dan ook alle aanbeveling.

Mogelijke leerinhouden

Bij het verwerven van de vaardigheden kunnen onderstaande leerinhouden ondersteuning bieden. Het is de bedoeling dat de leerlingen deze kunnen aanwenden op functionele basis, niet dat zij deze leerinhouden geïsoleerd verwerven. Onderstaande opsomming is bovendien **slechts een aanzet** en zet je afhankelijk van de relevantie in.

Engels (afhankelijk van de studierichting en het taalvaardigheidsniveau)

Benoemen en verwijzen naar personen, dieren en zaken

- enkelvoud en meervoud van zelfstandige naamwoorden
  de regelmatige meervoudsvormen
- persoonlijke voornaamwoorden
  I, me, you, he, him, she, her, it, we, us, they, them
- bezittelijke voornaamwoorden
  my, your, his, her, its, our, their
- aanwijzende voornaamwoorden
  this, that, these, those
- bepaalde en onbepaalde lidwoorden
  a, an, the, some, any, no, every (+compounds) much, many, a lot of

Benoemen en verwijzen naar personen, dieren en zaken

- enkelvoud en meervoud van zelfstandige naamwoorden
  de regelmatige meervoudsvormen
- persoonlijke voornaamwoorden
  I, me, you, he, him, she, her, it, we, us, they, them
- bezittelijke voornaamwoorden
  my, your, his, her, its, our, their
- aanwijzende voornaamwoorden
  this, that, these, those
- bepaalde en onbepaalde lidwoorden
  a, an, the, some, any, no, every (+compounds) much, many, a lot of
- wederkerende voornaamwoorden
  myself, yourself, himself, herself, itself, ourselves

Uitdrukken van hoeveelheden

- hoofdtelwoorden
  0 tot 10.000, million (correct lezen)
- rangtelwoorden
  1st tot 31st (data)
- frequentie
  once, twice … times
- breuken
  a quarter, three quaters
- decimalen
  one point five, one point three …

Bepalen en omschrijven van personen, dieren en zaken

- trappen van vergelijking van bijvoeglijke naamwoorden
  de regelmatige vormen van superlatief en comparatief
- genitiefvormen
  ’s s’

Ruimtelijk situeren van personen, dieren en zaken

- voorzetsels van plaats
  in, on, at next to, near, by, between, opposite, in front of, above, over, under, behind
- bijwoorden
  here, there, over there, somewhere (else), anywhere, nowhere, nearby, far (away), close (by)

Personen, dieren en zaken situeren in de tijd

- voorzetsels van tijd en duur
  in, on, at, after, before, between, for, since, during, from … to, until, till
- bijwoorden en bijwoordelijke bepalingen
  tomorrow, (the day before), today, often, recently, now, usually, sometimes, still, already, early, late, always, at night, in the morning, in the afternoon, in the evening …
- de klok lezen/ datum geven
  o'clock, half, quarter to, past, minutes, noon, midnight, a.m., p.m.,
  digitale tijdsaanduidingen

Gebruik van werkwoordvormen om te communiceren over verleden, heden en toekomst

- heden
  present simple, present continuous
- verleden
  past simple
- link heden en verleden
  present perfect simple (niet contrastief met past simple)
- toekomst
  going to, will
  afspraken maken: arranged future: bv. We are meeting John at 8 o'clock
  in bevestigende, ontkennende, vragende zinnen en in short answers

Modaliteit uitdrukken

- modale (hulp)werkwoorden
  present: <u>can,</u> can't, could, couldn't, have (got) to, should,
  shouldn't, may, might, <u>must,</u> mustn't
  Het is niet de bedoeling dat de behandeling van de modaliteit te uitvoerig of te theoretisch wordt. De belangrijkste vuistregels volstaan.
- bevelende zinnen
  imperatief (+ / -)
- bijwoorden en bijwoordelijke bepalingen
  perhaps, probably, maybe, certainly
- werkwoorden die een voorkeur/afkeur uitdrukken verb +
  like/love/hates …+ gerund, alleen de basisgevallen die een voorkeur of afkeur uitdrukken
- want
  bv: I want to drink
- would like
  bv: would like

Functions gebruiken

- iets voorstellen
  let's … shall we … why don't we …
- voorkeur uitdrukken
  I'd like …
- een doel uitdrukken
  to –infinitive to
  bv: I went to the post office to buy stamps
  bv: I go jogging to get fit
- voorwaarde uitdrukken
  if you …
- gewoonte in het verleden uitdrukken
  used to
  bv: He used to wear glasses

Frans (afhankelijk van de studierichting en het taalvaardigheidsniveau)

Personen, dieren en zaken benoemen en er naar verwijzen

- enkelvoud en meervoud van zelfstandige naamwoorden
- bepaalde, onbepaalde, deelaangevende en samengetrokken lidwoorden
- uitdrukkingen zoals *c'est, il est, il fait, voilà, il y a* …
- persoonlijke voornaamwoorden als onderwerp en voorwerp (*COD/COI)* en beklemtoonde vorm (*forme tonique)* bij de *mise en reliëf* en na een voorzetsel
- gebruik van *en* en *y (bv. vous y allez, j'en viens, il y en a , j'en ai cinq …)*
- bezittelijke voornaamwoorden
- aanwijzende voornaamwoorden
- wederkerende voornaamwoorden (bv. *se lever, s'asseoir*, *s'habiller*, *s'arrêter* …)
- onbepaalde voornaamwoorden (bv. *quelqu'un, quelque chose, tout …)*
- betrekkelijke voornaamwoorden (bv. *qui, que, où* …)
- vragende woorden (bv. *quel, combien, pourquoi, quand, comment …)*

Bepalen en omschrijven van personen, dieren en zaken

- overeenkomst en plaats van bijvoeglijke naamwoorden

Vergelijken

- trappen van vergelijking van bijvoeglijke naamwoorden en bijwoorden (bv. *bon – meilleur*)
- eenvoudige uitdrukkingen van vergelijking (bv. *moins, plus, autant …)*

Ruimtelijk situeren van personen, dieren en zaken

- voorzetsels van plaats *(bv. sur, entre, contre* …)
- aanduiden van herkomst en richting (bv. *aller à…, être à…, venir de*…)
- bijwoorden en bijwoordelijke bepalingen (*bv.loin*, *à côté de* …)

Personen, dieren en zaken situeren in de tijd

- voorzetsels van tijd en duur (bv. *préposition + mois, saison, année* …, *pendant, depuis* …)
- bijwoorden en bijwoordelijke bepalingen (bv. *maintenant, demain, ce matin, alors,*

d'abord, ensuite, tout de suite, la semaine prochaine …)

- de klok lezen en een datum geven

Gebruik van werkwoordvormen om te communiceren over verleden, heden en toekomst

- heden : *indicatif présent* van regelmatige werkwoorden en frequente onregelmatige werkwoorden (bv. *avoir, être, faire, aller, partir, prendre, pouvoir, devoir, vouloir, venir, voir, savoir …*)
- verleden *(passé récent, PC* en *imparfait*)
- toekomst (*futur proche* en *futur simple*)
- een uitnodiging of voorstel in de *conditionnel* (bv. *vous pourriez* …)

Overeenkomst van het werkwoord: accord sujet-verbe-attribut (bv. *la secrétaire est absente*), accord participe passé avec 'être'***, meest eenvoudige en frequente gevallen van accord du participe passé avec 'avoir'*** (bv. *Les articles que vous avez reçus …).*

Beschrijven van handelingen en toestanden

- bijwoorden

Uitdrukken van voorwaarde

- eenvoudige structuren (bv. *si + ind.prés.- ind. prés./futur simple* ex. *Si vous passez la commande aujourd'hui, vous recevrez les articles demain dans l'après-midi*)

Aangeven dat iets of iemand een handeling ondergaat

- frequente passiefconstructies (bv*. Les colis sont envoyés par la poste*)

Uitdrukken van hoeveelheden

- hoofd- en rangtelwoorden
- uitdrukkingen: *un peu (de)…, beaucoup (de)…, trop, trop de …, assez, assez…de…, un kilo de…, une bouteille de…)*
- frequentie (bv*. souvent, parfois* …)
- decimalen en breuken (bv. *demi, la moitié, un quart, un tiers* …)
- prijzen, lengtematen en gewichten, temperatuur, percentages …

Bevelende zinnen (*impératif positif et négatif*)

Bevestigende zinnen

Ontkennende zinnen

(*ne …pas, ne … pas de …, ne … plus, ne … jamais, ne … personne, ne… rien …*)

Vragende zinnen

- intonatievraag met en zonder vraagwoord
- vraag met *est-ce que*
- eenvoudige inversievraag met persoonlijk voornaamwoord als onderwerp (bv. *où allez-vous*?)
- beleefde vraag of suggestie (bv. *pourriez-vous …, voudriez-vous …, j'aimerais…)*
- antwoorden op positieve of negatieve vragen (bv. *oui, non, si, moi aussi, moi non plus* …)

Uitdrukken van samenhang

- Voegwoorden en signaalwoorden

(bv. *et, mais, ou, parce que, alors, donc, pour, depuis que, pendant que …)*

Chunks

Voor heel wat grammaticale items laat je een analytische benadering achterwege. Je brengt ze best aan in de vorm van **vaste frasen, chunks of kant-en-klaar stukken taal** en oefent ze ook op die manier. Bijvoorbeeld: Bon appétit!, Bonne nuit! … als uitdrukkingen inoefenen zonder daarbij de vorming van het vrouwelijk te behandelen; of Il va partir hoef je niet te benoemen als een futur proche, j'aimerais, je voudrais … zonder dat daarbij sprake is van de conditionnel, il y a beaucoup de … zonder het gebruik van de toe te lichten, je m'appelle … zonder uitleg over spelling of wederkerende werkwoorden enz. Deze constructies kun je in meer open oefenvormen en in communicatieve opdrachten inoefenen en vastzetten.

Variatie in oefeningen, werkvormen, gebruik van media

Bij het inoefenen van woorden en structuren is het belangrijk de **motivatie** gaande te houden en (binnen dezelfde les) te zorgen voor de nodige **afwisseling**:

- in oefenmateriaal: receptieve en productieve oefeningen; oefeningen waarbij alle elementen gegeven zijn en oefeningen waarbij de leerlingen informatie moeten opzoeken in hun cursus of leerboek,
- in werkvormen: leerlingen oefenen individueel of per twee waarbij ze kunnen wisselen van partner, klassikaal, met oplossingensleutels. De instructies, in het bijzonder de instructies voor begeleid zelfstandig werken, moeten eenvoudig zijn en de leerlingen toelaten zelfstandig aan de slag te gaan,
- in gebruik van media: oefeningen op papier; interactieve oefeningen op computer, audiovisueel materiaal om woorden en structuren op te roepen (leerlingen bekijken kort beeldfragment en benoemen drie handelingen van de personages, de decors die in beeld komen, enz.),
- in betrokkenheid: de leerlingen kiezen zelf welke oefeningen ze maken uit een reeks.

10.2.7 Attitudes

Aanpak

Attitudes hebben betrekking op een ingesteldheid, op een bereidheid, op een 'zijn'. Om taaltaken uit te voeren zijn attitudes zoals spreek-, schrijf-, lees- en luisterbereidheid en ook spreekdurf noodzakelijk. Je stimuleert die bereidheid om te communiceren, om informatie uit te wisselen. Daartoe bied je voldoende oefenkansen en creëer je een veilig klasklimaat waarin leerlingen fouten mogen maken. Je stimuleert hen om zo veel mogelijk de vreemde taal te gebruiken en je drukt dan ook appreciatie uit voor inspanningen en voor hun vorderingen (hoe minimaal ze soms ook zullen zijn).

Leerlingen kunnen belangstelling tonen voor de vreemde taal door mee te werken, vragen te stellen, voorbeelden te geven … Helemaal mooi wordt het als ze bijvoorbeeld liedjes, videoclips, brochures, games … meebrengen.

Evaluatie

Attitudes hoeven niet geëvalueerd, maar het kan wel. Daarbij houd je je best aan een beperkt aantal observeerbare en taaleigen attitudes. Het volgende overzicht met daarin concreet aanwijsbare gedragingen kan in aanmerking komen voor de evaluatie. Wel zal de vakgroep een keuze moeten maken. Je kunt als leraar immers niet alles observeren.

De attitude **'Bereidheid om de doeltaal te gebruiken'** betekent in dagelijkse situaties die in de klas worden ingeoefend: openstaan voor anderstalige communicatie. Dus, bereid zijn om/zich inzetten om:

- te luisteren,
- zinnen te herhalen en te formuleren,
- hardop te lezen,
- aan gesprekken deel te nemen, al is het met een beperkte formulering,
- de omgangsvormen te respecteren,

- compensatiestrategieën te gebruiken:
  - zeggen dat ze het niet begrepen hebben, en/of dat ze het Engels/Frans/Duits[1] niet goed beheersen,
  - vragen om langzamer te spreken en/of te herhalen,
  - vragen om iets te spellen, om iets met andere woorden te zeggen, om iets op te schrijven,
  - vragen hoe je iets zegt in het Engels/Frans/Duits en wat iets betekent,
  - zelf iets herhalen of verifiëren of ze de andere begrepen hebben,
  - adequaat gebruik maken van non-verbale communicatie.

De attitude **'Bereidheid om nauwkeurigheid (taalzorg) na te streven'** betekent:

- de juiste formulering, schrijfwijze vragen of opzoeken in een woordenlijst, woordenboek, modellijsten, enz.
- de tekst nalezen,
- streven naar een zo goed mogelijke uitspraak,
- zich inzetten om samen gedisciplineerd gesprekjes voor te bereiden en te voeren.

De attitude **'Bereidheid (zich inzetten) om de taal te leren'** houdt in:

- het materiaal meebrengen,
- de instructies van de leraar volgen,
- noteren en notities nakijken en bijhouden,
- verbeteringen maken/leren uit fouten.

[1] Vrachtwagenchauffeur

Evaluatie van vakattitudes				
	Nooit	**Soms**	**Regelmatig**	**Altijd**
Bereidheid om de doeltaal te gebruiken				
Nauwkeurigheid nastreven				
Bereidheid om de taal te leren				

Interculturaliteit

Conform de uitgangspunten van intercultureel onderwijs houd je rekening met het feit dat de huidige samenleving een multiculturele maatschappij is.

'Intercultureel onderwijs heeft als doel bij de leerlingen de nodige inzichten, vaardigheden en attitudes te ontwikkelen die nodig zijn om, op basis van gelijkwaardigheid, harmonieus te kunnen omgaan met mensen die een andere cultuur hebben, andere talen spreken en andere waarden hanteren.'

Intercultureel taalonderwijs streeft ernaar leerlingen op te voeden tot intercultureel vaardige mensen, die ook in de vreemde taal kunnen communiceren met mensen met een andere culturele achtergrond.

Als leerlingen een vreemde taal leren, komen ze vanzelfsprekend ook in contact met een andere cultuur. Dit uit zich in talrijke kleine feitjes. Denk maar aan: een andere manier van groeten, ander eten, typische kleding, typische reacties … Niet alleen in de taal, maar ook in allerlei beeldmateriaal, illustraties, teksten … zullen verschillen bijna automatisch tot uiting komen. Als leraar zul je dit af en toe duiden. Internet kan hierbij een handig hulpmiddel zijn.

Daarbij moedig je leerlingen aan om open te staan voor wat anders is en respect op te brengen voor wat eigen is aan een andere cultuur.

10.2.8 Kiezen voor afwisseling in werkvormen

Een werkvorm starten

Geef heldere informatie als je met een nieuwe werkvorm start:

- wat wordt er van je verwacht,
- met wie voer je de opdracht uit,
- wanneer moet je de opdracht uitvoeren,
- hoe moet je de opdracht uitvoeren,
- hoeveel tijd krijg je ervoor,
- geef leerlingen de gelegenheid vragen te stellen,
- bevraag of iedereen nu precies weet wat hij moet doen.

Waarom kiezen voor afwisseling in werkvormen?

- puur voor het plezier, een leuk tussendoortje, een energizer of starter,
- om voorkennis te activeren,
- om op een prettige en actieve manier te leren,
- om meer 'leren' mogelijk te maken,
- om op een actieve wijze het geleerde te verwerken en/of toe te passen,
- om aan het eind van een les na te gaan wat er geleerd is, enz.

Begeleid zelfstandig leren

Begeleid zelfstandig leren is leren waarbij de leerling onder begeleiding van de leraar verantwoordelijkheid krijgt en neemt over het eigen leerproces. De mate waarin de leerling zelf de leeractiviteiten in handen heeft, bepaalt ook de graad van zelfstandigheid. Begeleid zelfstandig leren is een groeiproces waarin vaak vier fasen worden onderscheiden: zelf werken, zelfstandig werken, zelfstandig leren en zelfverantwoordelijk leren. Voor deze doelgroep zul je je beperken tot zelfstandig werken.

Als leraar ga je na waar BZL (begeleid zelfstandig leren) mogelijk en waardevol is.
Het leren van een taal mag zeker niet altijd in een frontale les gebeuren. Aan de hand van gedifferentieerde opdrachten kunnen leerlingen individueel of in paren/groepjes aan de slag. Daarbij krijgen ze nu en dan de kans om zelf opdrachten of leermateriaal uit een bestaand aanbod te kiezen. Soms beoordelen ze zichzelf of hun medeleerlingen of denken ze na over hun aanpak en hun resultaat. Ze doen dit aan de hand van een beperkt aantal, duidelijk omschreven criteria.

Hierna volgen enkele mogelijkheden:

- Binnen projectmatige vormen van Begeleid Zelfstandig Leren (BZL) kunnen de leerlingen werken met correctiesleutels, mogelijks in een Open LeerCentrum (OLC). De leerling bepaalt zelf zijn tempo en timing en corrigeert zichzelf aan de hand van sleutels. Deze didactiek werkt differentiatie in de hand.
- Bij vormen van contractwerk gebruiken leerlingen opdrachtbladen of studiewijzers waarin verschillende oefeningen op diverse niveaus voorzien zijn. De studiewijzer geeft duidelijk aan wat moet en wat mag uitgevoerd worden en binnen welke tijd dat moet gebeuren. Dit is zeker mogelijk als herhaling, eventueel verdieping en uitbreiding na een hoofdstuk.
- Op het einde van een hoofdstuk of les kunnen de leerlingen zichzelf bevragen: wat kan/ken ik? Enkele voorbeelden:
  - Kan ik ja, nee, neem me niet kwalijk, alstublieft, dank u wel zeggen? (ERK, niveau A1, p. 31)
  - Kan ik een korte, eenvoudige, briefkaart schrijven? (ERK, niveau A1, p. 31)
  - Kan ik eenvoudige alledaagse beleefdheidsvormen gebruiken om anderen te begroeten of aan te spreken? (ERK, niveau A2, p. 73)

De leerling kan na elke toets/ examen door zinnen in een eenvoudig raster aan te vinken terugkijken op zijn geleverde prestatie. Een voorbeeld:

Even nadenken … Kruis aan.

○ Ik denk dat ik een goede toets heb gemaakt. Ik ben gelukkig.	
○ Ik denk dat het maar zozo was. Ik ben niet tevreden.	
Waarom niet?	○ Ik heb niet genoeg gestudeerd. Waarom niet? ° Ik had geen tijd genoeg. ° Ik kon mij niet concentreren. Waarom niet? ……
	○ Ik begreep de stof niet.
	○ Ik begreep de vragen niet.
	○ Ik dacht dat we een aantal zaken niet moesten kennen en heb de verkeerde zaken gestudeerd. Ik had andere vragen verwacht.
	○ Mijn notities waren niet in orde.
	○ Ik kon mij niet concentreren tijdens het proefwerk.
	○ Ik vond een aantal zaken niet interessant genoeg om te studeren.

11 Evalueren en rapporteren

11.1 Evalueren

Als de onderwijsdoelen en de manier van lesgeven veranderen, wijzigt ook de manier van evalueren. Het kan immers niet zijn dat je wel het leerproces anders aanpakt, maar niet de evaluatie bijstuurt. Dat laatste zou immers betekenen dat evaluatie los staat van het lesgeven en leren, een doel op zich wordt.

Evaluatie als deel van het leerproces

In een assessmentcultuur wordt evaluatie als een deel van het leerproces gezien, en is ze meer dan alleen een beoordeling tijdens een momentopname. De pedagogisch-didactische meerwaarde schuilt in de mogelijke bijsturing van het leerproces, de inzichten in het leerproces en de verhoogde leerlingbetrokkenheid. Aangezien de lessen bij voorkeur bestaan uit korte en gevarieerde activiteiten en de leerinhouden in kleine, overzichtelijke eenheden aangeboden en verwerkt worden, is het goed het geleerde geregeld te evalueren. *Permanente en gespreide evaluatie zijn hier aangewezen.*

De leraar kan daarbij zowel gebruik maken van traditionele als van nieuwe evaluatievormen zoals coöperatieve evaluatie, peerevaluatie en zelfevaluatie.

Bij de **meer traditionele evaluatievormen** (toetsen aan het einde van een les of een beperkte lessenreeks) is het belangrijk om op een geïntegreerde manier te toetsen: kennis integreren in vaardigheden. Je zoekt daarbij een goed evenwicht tussen het evalueren van receptieve en productieve vaardigheden. Je toetst via taaltaken: zo realistisch mogelijk opdrachten in authentieke contexten (beroepscontexten).

In het receptieve luik ga je na of de leerlingen nieuwe documenten begrijpen die qua thema en structuur erg gelijken op in de klas behandeld materiaal. Het tekstbegrip kun je evalueren via eenvoudige opdrachten waarbij de leerlingen het juiste antwoord kiezen of via meer open opdrachten waarbij de leerlingen antwoorden in het Nederlands. Woordenschat en grammatica toets je geïntegreerd: je gaat na of de leerlingen nieuwe teksten die behandelde taalkennis bevatten in grote lijnen begrijpen. Woorden, chunks en constructies die de leerlingen productief moeten kunnen gebruiken in gesprekssituaties, toets je in eerste instantie ook receptief: het taalmateriaal krijgen ze in de vreemde taal en de leerlingen tonen aan dat ze dit taalmateriaal begrijpen door er iets mee te doen.

De evaluatie van productieve taalkennis gebeurt geïntegreerd als deel van spreken of mondelinge interactie. Bij de beoordeling van de spreek- en gespreksvaardigheid kun je naast criteria als het uitvoeren van de opdracht, spreekdurf en vlotheid, verstaanbaarheid van de boodschap ook rekening houden met de beheersing van woordcombinaties en grammaticale structuren. De leerling die geleerde structuren en woordcombinaties inzet, kan zich beter uit de slag trekken dan de leerling die zich met enkele geïsoleerde woorden en veel gebaren probeert verstaanbaar te maken.

Schrijfvaardigheid kun je evalueren door de leerlingen zeer eenvoudige (voor sommige studierichtingen eenvoudige) tekstjes te laten schrijven. De teksten kunnen gaan over onderwerpen uit de persoonlijke en professionele context. Voor Kantoor wordt een hogere beheersingsgraad verwacht.

Evaluatie van gespreksvaardigheid moet niet noodzakelijk tijdens een toetsbeurt plaatsvinden. Je kunt de evaluatie ook baseren op gerichte observatie in de eindfase van een gespreksoefening. Bij evaluatie is vooral de feedback (woordcommentaar, correctieve feedback, beperkt aantal aandachtspunten) van de leraar belangrijk zodat de leerling kan zien welke vorderingen hij maakt of hoe hij zijn leerproces kan bijsturen en verbeteren.

In een assessmentcultuur is het ook belangrijk leerlingen te betrekken bij evaluatie: bij **peerevaluatie** observeren de leerlingen elkaar en geven ze elkaar feedback op basis van welbepaalde criteria; **zelfevaluatie** stimuleert de leerlingen om na te denken, ook over hun studiegedrag en hun leervorderingen. Beide vormen van evaluatie stimuleren zelfverantwoordelijkheid en geven je een vollediger beeld van de mogelijkheden van de leerlingen. Ook het gebruik van een taalportfolio is een mogelijkheid. Een taalportfolio brengt het proces in kaart en geeft mogelijkheden om te differentiëren.

11.2 Rapportering

Rapporteren is verbonden met evalueren: het communiceren en het aanwenden van de resultaten. Om de rapportering bij de nieuwe evaluatievormen te laten aansluiten zijn onderstaande aandachtspunten van belang:

- de leerling moet goed weten waarover gerapporteerd wordt,
- de leerling moet weten op welke manier, met welke evaluatievormen er gewerkt werd/wordt,
- het rapport moet begrijpbaar en duidelijk zijn (schooltaalproblematiek),
- de leerling moet zijn persoonlijke sterktes en zwaktes, verbetering of achteruitgang kunnen zien en de resultaten moet hij/zij kunnen vergelijken met die van zichzelf, niet met die van zijn referentiegroep,
- een verbale (geschreven) commentaar verdient aanbeveling zowel bij het werken met een puntenschaal als met een letterschaal,
- rapportering van sociale vaardigheden, attitudes en verwerkingsstrategieën mag niet ontbreken en wordt bij voorkeur verbaal gecommuniceerd.

12 Uitrusting en didactisch materiaal

De minimale uitrusting is het materiaal waarover de leraar normaal voor een moderne vreemde taalles moet beschikken. Dit zijn:

- geschikte apparatuur om beeld- en geluidsfragmenten af te spelen voor een klasgroep,
- het materiaal dat hoort bij de gebruikte leermiddelen,
- een wandbord of andere mogelijkheid tot affichering,
- analoog of digitaal vertaalwoordenboeken,
- één computer met internetaansluiting voor consultatie en/of dataprojectie,
- een dataprojector,
- verplaatsbaar meubilair voor een flexibele opstelling.

Bovendien

- moeten de leerlingen geregeld toegang hebben tot de pc - lokalen met een Internetaansluiting om ook ICT-vaardigheden in al hun aspecten, ook voor Engels/Frans/Duits[1] en via activiteiten in het Engels/Frans/Duits, volwaardig te ontwikkelen.

[1] Vrachtwagenchauffeur, Onthaal en recreatie

13 Eindtermen

Eindtermen moderne vreemde talen Frans of Engels derde graad

Taaltaken, verwerkingsniveaus, tekstsoorten, tekstkenmerken en strategieën

13.1 Luisteren

In **teksten** met de volgende **kenmerken**

Onderwerp
- concreet
- eigen leefwereld en dagelijks leven
- vertrouwd

Taalgebruiksituatie
- met veel visuele ondersteuning

Structuur/ Samenhang/ Lengte
- enkelvoudige zinnen en eenvoudig samengestelde zinnen
- elementaire tekststructuur
- vrij korte teksten

Uitspraak, articulatie, intonatie
- heldere uitspraak
- zorgvuldige articulatie
- duidelijke, natuurlijke intonatie
- standaardtaal

Tempo en vlotheid
- langzaam tempo

Woordenschat en taalvariëteit
- overwegend frequente woorden
- standaarduitdrukkingen
- standaardtaal
- informeel en formeel

kunnen de leerlingen volgende **taken beschrijvend uitvoeren**:
1 Het onderwerp bepalen in informatieve, prescriptieve en narratieve teksten,
2 De hoofdgedachte achterhalen in informatieve, prescriptieve en narratieve teksten,
3 Relevante informatie selecteren uit informatieve, prescriptieve en narratieve teksten,
4 Indien nodig passen de leerlingen volgende strategieën toe:
- zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles begrijpen,
- zeggen dat ze iets niet begrijpen en vragen wat iets betekent,
- gebruik maken van aangeboden beeldmateriaal en context,
- vragen om langzamer te spreken, iets te herhalen, iets aan te wijzen,
- de vermoedelijke betekenis van transparante woorden afleiden.

13.2 Lezen

In **teksten** met de volgende **kenmerken**

Onderwerp
- concreet
- eigen leefwereld en dagelijks leven
- vertrouwd

Taalgebruiksituatie
- met veel visuele ondersteuning

Structuur/ Samenhang/ Lengte
- enkelvoudige zinnen en eenvoudig samengestelde zinnen
- elementaire tekststructuur
- vrij korte teksten

Woordenschat en taalvariëteit
- overwegend frequente woorden
- standaarduitdrukkingen
- standaardtaal
- informeel en formeel

kunnen de leerlingen volgende **taken beschrijvend uitvoeren**:

5 Het onderwerp bepalen in informatieve, prescriptieve en narratieve teksten,
6 De hoofdgedachte achterhalen in informatieve, prescriptieve en narratieve teksten,
7 Relevante informatie selecteren uit informatieve, prescriptieve en narratieve teksten,
8 Indien nodig passen de leerlingen volgende **strategieën** toe:
- zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles begrijpen,
- onduidelijke passages herlezen,
- het leesdoel bepalen,
- een eenvoudig woordenboek of woordenlijst raadplegen,
- de vermoedelijke betekenis van transparante woorden afleiden,
- de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context,
- gebruik maken van aangeboden ondersteunend visueel materiaal en van lay-out.

13.3 Spreken

In teksten met de volgende kenmerken

Onderwerp
- concreet
- eigen leefwereld en dagelijks leven

Structuur/ Samenhang/ Lengte
- enkelvoudige zinnen
- elementaire tekststructuur
- vrij korte teksten

Uitspraak, articulatie, intonatie
- uitspraak die het begrip niet in de weg staat

Tempo en vlotheid
- met eventuele herhalingen en onderbrekingen

Woordenschat en taalvariëteit
- frequente woorden
- standaarduitdrukkingen
- standaardtaal
- informeel en formeel

kunnen de leerlingen volgende **taken beschrijvend uitvoeren:**
9 Informatie over zichzelf geven in een informatieve tekst.
10 Indien nodig passen de leerlingen volgende **strategieën** toe:
- een spreekplan opstellen

13.4 Mondelinge interactie

In **teksten** met de volgende **kenmerken**

Onderwerp
- • concreet
- • eigen leefwereld en dagelijks leven

Taalgebruiksituatie
- met en zonder visuele ondersteuning, met inbegrip van non-verbale signalen

Structuur/ Samenhang/ Lengte
- enkelvoudige zinnen
- elementaire tekststructuur
- vrij korte teksten

Uitspraak, articulatie, intonatie
- uitspraak die het begrip niet in de weg staat

Tempo en vlotheid
- met eventuele herhalingen en onderbrekingen

Woordenschat en taalvariëteit
- frequente woorden
- standaarduitdrukkingen
- standaardtaal
- informeel en formeel

kunnen de leerlingen volgende **taken beschrijvend uitvoeren:**
11 Standaarduitdrukkingen en beleefdheidsconventies gebruiken,
12 Informatie vragen of geven in informatieve en prescriptieve teksten,
13 Een spontane mening verwoorden in een informatieve tekst.
14 Indien nodig passen de leerlingen volgende **strategieën** toe:
- het doel van de interactie bepalen,
- gebruik maken van non-verbaal gedrag,
- zeggen dat ze iets niet begrijpen,
- vragen om langzamer te spreken, iets te herhalen,
- iets aanwijzen om na te gaan of ze de gesprekspartner begrepen hebben,
- eenvoudige technieken toepassen om een kort gesprek te beginnen, gaande te houden of te beëindigen.

13.5 Schrijven

Onderwerp
- concreet
- eigen leefwereld en dagelijks leven
- zeer vertrouwd

Structuur/ Samenhang/ Lengte
- korte enkelvoudige zinnen
- zeer elementaire tekststructuur
- zeer korte teksten

Woordenschat en taalvariëteit
- frequente
- standaarduitdrukkingen
- standaardtaal
- informeel en formeel

kunnen de leerlingen volgende **taken beschrijvend uitvoeren**:

15 standaarduitdrukkingen en vaste frasen overnemen,
16 mededelingen schrijven,
17 informatie geven over zichzelf.
18 Indien nodig passen de leerlingen volgende **strategieën** toe:
- gebruik maken van een model of van een in de klas behandelde tekst,
- een passende lay-out gebruiken,
- de eigen tekst nakijken,
- een eenvoudig woordenboek of woordenlijst gebruiken.

13.6 Kennis

Om de bovenvermelde taaltaken uit te voeren kunnen de leerlingen op hun niveau functionele beheersing van volgende taalelementen inzetten:

19 Vorm, betekenis en reëel gebruik in context van frequente woorden en woordcombinaties uit volgende domeinen:
- persoonlijke gegevens,
- dagelijks leven,
- relatie tot anderen.

20 Belangrijke grammaticale constructies, eventueel met behulp van schema's en overzichten,
21 Reeds in de klas gebruikte vormen en structuren herkennen en inzetten in nieuwe contexten,
22 De spreektaal: kennis van verschillende taalregisters (informeel, formeel),
23 Het eigene van de tekstsoorten die aan bod komen.

13.7 Attitudes

De leerlingen werken aan volgende attitudes:
24* tonen bereidheid en durf om te luisteren, te lezen, te spreken, gesprekken te voeren en te schrijven in de doeltaal,
25* tonen bereidheid tot taalverzorging,
26* tonen belangstelling voor de aanwezigheid van vreemde talen in hun leefwereld, ook buiten de school,
27* staan open voor verschillen en gelijkenissen in leefwijze, waarden en normen tussen de eigen cultuur en de cultuur van de streek waar de doeltaal gesproken wordt.
cultuur en de cultuur van de streek waar de doeltaal gesproken wordt.